

PROFESIONĀLĀS BAKALAURA
STUDIJU PROGRAMMAS
“POLICIJAS DARBS”

**NOSLĒGUMA PĒTNIECISKO DARBU
KOPSAVILKUMI**

2022./2023.

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

JURIDISKĀ FAKULTĀTE

RĪGAS STRADIŅA UNIVERSITĀTES
PROFESIONĀLĀS BAKALaura
STUDIJU PROGRAMMAS
“POLICIJAS DARBS”

**NOSLĒGUMA PĒTNIECISKO DARBU
KOPSAVILKUMI**

2022./2023. MĀCĪBU GADS

UDK 351.74 (048.4)
R 99

Rīgas Stradiņa universitātes profesionālās bakalaura studiju programmas “Policijas darbs” noslēguma pētniecisko darbu kopsavilkumi (2022./2023. mācību gads).

Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2023. 81 lpp.

https://doi.org/10.25143/rsu-jur-polic_2022-2023_bdk

IPD-2719

© Rīgas Stradiņa universitāte, 2023
Dzirciema iela 16, Rīga, LV-1007

ISBN 978-9934-618-23-9 (drukāts izdevums)
ISBN 978-9934-618-24-6 (digitāls izdevums tiešsaistē)

Saturs

Priekšvārds. <i>Jānis Grasis</i>	5
Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcija cietušajiem Eiropas Savienības dalībvalstīs. <i>Žanna Museridze-Koļenkina</i>	7
Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas īpatnības un problemātika narkotisko vai psihotropo vielu nelegālas aprites apkarošanā. <i>Mihails Semjonovs</i>	16
Speciālās izmeklēšanas darbības narkotiku nelikumīgas arites noziegumu izmeklēšanā. <i>Dāvis Eisaks</i>	24
Ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma izvērtējums. <i>Ēriks Eleds</i>	31
Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas krimināltiesiskie aspekti. <i>Jānis Rožkalns</i>	41
Zādzības ar iekļūšanu dzīvoklī prevencijas kriminoloģiskie aspekti. <i>Romāns Mikulko</i>	45
Operatīvās reaģēšanas uz likumpārkāpumiem tiesiskās problēmas. <i>Anita Zarāne</i>	54
Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana sērijveida zādzību no mājokļiem atklāšanā. <i>Dāvis Sokolovskis</i>	61
Ugunsgrēka notikuma vietas apskate un izņemto lietisko pierādījumu izpētes iespējas. <i>Alvis Piktjalis</i>	69
Profesionālā bakalaura studiju programma "Policijas darbs"	79

Priekšvārds

Pēc tam kad 2016. gadā Ministru kabinets apstiprināja Valsts policijas vecākā virsnieka profesijas standartu, Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Juridiskajā fakultātē tika izveidots jauns studiju virziens "Iekšējā drošība un civilā aizsardzība". Kopā ar Valsts policiju 2017. gadā tika izveidota profesionālā bakalaura studiju programma "Policijas darbs" vecāko policijas virsnieku sagatavošanai. Pēc programmas licencēšanas sākās Valsts policijas amatpersonu uzņemšana minētajā studiju programmā. RSU Juridiskā fakultāte šobrīd īsteno bakalaura studiju programmu "Policijas darbs" atbilstoši 2020. gadā starp RSU un Valsts policiju noslēgtajam līgumam Nr. 59-22/E/262/2020 par ilgtermiņa speciālistu sagatavošanu Valsts policijas vajadzībām.

RSU Juridiskā fakultāte ir arī pabeigusi licencēšanas procesu jaunai maģistra studiju programmai "Ekonomiskā drošība", kuras mērķis ir sagatavot augsti kvalificētus speciālistus ar iestāžu un organizāciju vadītājiem nepieciešamām zināšanām un prasmēm, kuri spēj un ir kompetenti risināt augstas komplikētības pakāpes juridiskos un ekonomiskos problēmjautājumus, tostarp ekonomisko noziedzīgo nodarījumu novēršanā. 2022. gada 25. oktobrī tika parakstīts līgums starp Iekšlietu ministriju, Valsts policijas koledžu, Rīgas Stradiņa universitāti un Latvijas Universitāti par ilgtermiņa konsorcijs "Iekšējās drošības akadēmija" izveidi. Šobrīd notiek ļoti intensīvs darbs, veidojot studiju programmu "Policijas darbs" kopā ar Valsts policijas koledžu, kā arī maģistru studiju programmas "Ekonomiskā drošība" apakšprogrammu konsorcijs "Iekšējās drošības akadēmija" vajadzībām.

Lai ar policijas darbinieku pētnieciskajos darbos iegūto informāciju, secinājumiem un priekšlikumiem plašāk varētu iepazīstināt gan speciālistus, gan sabiedrību kopumā, RSU Juridiskā fakultāte ir sagatavojusi studiju programmas "Policijas darbs" labāko bakalaura noslēguma darbu kopsavilkumu. Pētnieciskie darbi ir izstrādāti Valsts policijas darbības jomā ar konstruktīvi lietišķu ievirzi: pētniecisko darbu tēmas ir aktuālas noziedzības apkarošanā un sabiedriskās kārtības nodrošināšanā. Studentu pētījumi dažādos policijas darba virzienos ir rezultējušies ar pamatotiem secinājumiem un konstruktīviem priekšlikumiem normatīvās bāzes pilnveidošanai, kas vērsti uz policistu ikdienas darba pienākumu veikšanas un veicamo darbu efektivitātes uzlabojumiem.

Šajā kopsavilkumā atrodami pētījumi par kinologa darbības tiesiskajiem un taktiskajiem aspektiem sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas jomā, administratīvās aizturēšanas tiesiskajām problēmām, speciālajām izmeklēšanas darbībām narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā, ceļu satiksmes negadījumu pierādīšanas īpatnībām administratīvā pārkāpuma procesā, lauksaimniecības tehnikas un tā aprīkojuma zādzību izmeklēšanas īpatnībām, nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem un to krimināltiesiskajiem aspektiem, tiesu ekspertu darbības salīdzinošo tiesisko regulējumu Baltijas valstīs u.c. interesantiem tematiem.

Novēlu visiem interesentiem raitu lasīšanu, iepazīstoties ar studentu pētnieciskajiem atzinumiem, un pašiem absolventiem veiksmīgu karjeru Iekšlietu ministrijas sistēmas struktūrās!

Juridiskās fakultātes dekāns
profesors Jānis Grasis

Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcija cietušajiem Eiropas Savienības dalībvalstīs

Darba autore: Žanna Museridze-Koļenkina

Darba vadītājs: *Mg. iur.* Igors Gerasimins

Saturs

Anotācija

Ievads

1. Cietušā tiesības uz noziedzīgi iegūtas mantas restitūciju
 - 1.1. Restitūcijas jēdziens
 - 1.2. Restitūcijas ģenēze
 - 1.3. Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcijas priekšnosacījumi
2. Mantas atzīšana par noziedzīgi iegūtu pirmstiesas kriminālprocesa laikā
 - 2.1. Mantas atzīšana par noziedzīgi iegūtu ar procesa virzītāja lēmumu
 - 2.2. Mantas atzīšana par noziedzīgi iegūtu ar tiesas lēmumu
3. Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcija cietušajam Latvijas Republikas teritorijā
 - 3.1. Restitūcijas izpildes tiesiskais pamats Eiropas Savienības dalībvalstīs
 - 3.2. Restitūcijas praktiskie aspekti Eiropas Savienības dalībvalstīs
4. Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcija cietušajam Eiropas Savienības teritorijā
 - 4.1. Restitūcijas izpildes tiesiskais pamats Latvijā
 - 4.2. Restitūcijas praktiskie aspekti Latvijā

Nobeigums

Izmantoto avotu un bibliogrāfijas saraksts

Pielikumi

Anotācija

Bakalaura darba tēmas "Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcija cietušajiem Eiropas Savienības dalībvalstīs" aktualitāti apstiprina Ministru kabineta 2022. gada 13. decembrī pieņemtais rīkojums Nr. 940 "Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2023.–2025. gadam". Ar šo rīkojumu apstiprinātajā pasākumu plānā norādīts, ka viena no galvenajām prioritātēm ir tiesībaizsardzības iestāžu, prokuratūras un tiesas kapacitātes stiprināšana nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas identificēšanā pirmstiesas izmeklēšanā un iztiesāšanā, kā arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūvē.

Bakalaura darba izstrādes procesā tika konstatēts, ka cietušā tiesības uz noziedzīgi iegūtas mantas restitūciju Latvijas Republikas teritorijā netiek nodrošinātas efektīvi. Turklāt tika saskatītas problēmas esošā normatīvā regulējuma piemērošanā, kas skar ne tikai pašu procesa ierosināšanu par noziedzīgi iegūtu mantu, bet arī aresta uzlikšanas posmu mantai, turklāt aktuāla ir aizskarto personu pienācīga neinformēšana par tiesībām un pienākumiem attiecībā uz mantas likumīgas izcelsmes pierādīšanu, nepietiekama finanšu izmeklēšana cietušajam atgūstamās mantas identificēšanā, arestētās noziedzīgi iegūtās mantas vērtības saglabāšanas pasākumu neatbilstība starptautiskajām prasībām, kā arī gadījumi, kad pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas laikā nav iespējams piemērot Kriminālprocesa likuma normas, kas attiecināmas uz gadījumiem, kad noziedzīgi iegūta manta atrodas ārpus Latvijas Republikas teritorijas.

Bakalaura darbs sastāv no 108 lappusēm, 4 nodaļām, nobeiguma un 6 pielikumiem.

Atslēgvārdi: restitūcija pirmstiesas kriminālprocesā, cietušais, noziedzīgi iegūta manta, finanšu izmeklēšana, konfiskācija bez notiesājoša sprieduma.

Ievads

Mūsdienās, paplašinoties iespējai brīvi pārvietoties visā Eiropas Savienības teritorijā, noziedzīgajai pasaulei ir radusies iespēja noziedzīgi iegūtus aktīvus izvietot tālāk no valsts, kurā ticis izdarīts predikatīvs noziedzīgs nodarījums. Tādējādi tiek apdraudēta ātra un efektīva kriminālprocesa mērķa sasniegšana. Izmeklēšanas iestādei noziedzīgi iegūto aktīvu atgūšana no citām jurisdikcijām aizņem krietni daudz laika, tāpēc ir iespējams, ka šī manta / finanšu līdzekļi tiks diversificēti mazākās vērtībās un paslēpti vairākās jurisdikcijās.

Tā, izmeklējot noziegumus, kuru mērķis ir jebkāda labuma gūšana, svarīgi ir noskaidrot ne tikai noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtā labuma, t. sk. noziedzīgas mantas, atrašanās vietu, bet arī noziedzīgajā nodarījumā cietušās personas,

ja vien tās nav zināmas uzreiz. Taču ne vienmēr cietušais būs Latvijas Republikas valstspiederīgais.

Tāpat noziedzīgi iegūtas mantas daudzveidība rada dažādus šķēršļus tās efektīvai atguvei. Kustamas mantas gadījumā tās atrašanās vietas noskaidrošana un pagaidu pasākumu īstenošana ir vieglāka nekā, piemēram, gadījumā, ja noziedzīgi iegūtie līdzekļi ir izkrāpti no cietušajiem un tiek novirzīti vairākos ārzemju kontos.

Pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas laikā vienīgais veids, kā cietušajam atgriezt noziedzīgā nodarījuma rezultātā atņemto un noziedzīgi iegūto īpašumu (mantu), ir šīs mantas atzīšana par noziedzīgi iegūtu Kriminālprocesa likuma 356. panta otrajā daļā noteiktajā kārtībā. Proti, manta var tikt atzīta par noziedzīgi iegūtu ar procesa virzītāja lēmumu vai ar rajona (pilsētas) tiesas lēmumu Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā noteiktajā kārtībā. Katram no šiem mantas atgūšanas veidiem ir savi priekšnosacījumi, kuru izpilde ietekmē ne tikai pašu atguves procesu, bet arī gala rezultātu, proti, vai manta tiks atgriezta īpašniekam.

Gadījumos, kad noziedzīgi iegūta manta atrodas ārpus Latvijas Republikas teritorijas, arvien svarīgāka kļūst Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpējā sadarbība un atzīšana saistībā ar noziedzīgi iegūta īpašuma (mantas, līdzekļu) atguvi pirmstiesas kriminālprocesā. Taču, pat paejot būtisku soli uz priekšu, 2018. gada 14. novembrī pieņemot Regulu 2018/1805, ar kuru tika ieviesti priekšnosacījumi efektīvai starpvalstu mijiedarbībai, dalībvalstu savstarpējai sadarbībai un atzīšanai joprojām nav gaidīto rezultātu. Noziedzīgi iegūtas mantas atguve cietušajam pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas laikā bieži vien nav iespējama dalībvalstu atšķirīgā normatīvā regulējuma dēļ.

Šāds bakalaura darba temats – "Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcija cietušajiem Eiropas Savienības dalībvalstīs" – ir izvēlēts tāpēc, ka noziedzīgi iegūtas mantas atguve gan Latvijā, gan citās Eiropas Savienības dalībvalstīs ir aktuāla problēma. To apstiprina fakts, ka viena no galvenajām prioritātēm 2022. gada 13. decembrī pieņemtajā Ministru kabineta 2022. gada 13. decembra rīkojumā Nr. 940 "Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2023.–2025. gadam"¹ ir tiesībsaizsardzības iestāžu, prokuratūras un tiesas kapacitātes stiprināšana nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas identifikēšanā pirmstiesas izmeklēšanā un iztiesāšanā, kā arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūvē. Izvēlēta temata aktualitāti pamato arī 2022. gada 12. un 13. septembrī

¹ Ministru kabineta 2022. gada 13. decembra rīkojums Nr. 940 "Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2023.–2025. gadam". Latvijas Vēstnesis, 245, 19.12.2022., <https://likumi.lv/ta/id/338012>

Singapūras Republikā notikusī Finanšu darījumu darba grupas (*Financial Action Task Force*, FATF) un *Interpol* konference², kuras rezultātā par prioritāro virzienu tika noteikta noziedzīgi iegūtu līdzekļu / mantas atguve, kas ietver pārrobežu izsekošanu, arestu un konfiskāciju.

Problēmjaudājumi ir esošā normatīvā regulējuma piemērošanā, kas skar ne tikai pašu procesa par noziedzīgi iegūtu mantu ierosināšanu, bet arī aresta uzlikšanas mantai posmu, tostarp aktuāla ir arī aizskarto personu nepienācīga informēšana par tiesībām un pienākumiem attiecībā uz mantas likumīgas izcelsmes pierādīšanu; nepietiekama finanšu izmeklēšana cietušajam atgūstamās mantas identificēšanā; arestētās noziedzīgi iegūtās mantas vērtības saglabāšanas pasākumu neatbilstība starptautiskajām prasībām; kā arī gadījumi, kad pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas laikā nav iespējams piemērot Kriminālprocesa likuma normas, kas attiecināmas uz gadījumiem, kad noziedzīgi iegūta manta atrodas ārpus Latvijas Republikas teritorijas. Darba autore bakalaura darba ietvaros vēlas rast risinājumus praksē pastāvošajām nepilnībām un izteikt priekšlikumus. Pētnieciskajā darbā autore koncentrējas uz noziedzīgi iegūtas mantas atguves iespējām izmeklēšanas stadijā ne tikai Latvijas Republikas teritorijā, bet arī Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Pētījuma mērķis: izpētīt Kriminālprocesa likuma regulējumu attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas atgūšanu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam Latvijā un Eiropas Savienības dalībvalstīs un, izzinot tā piemērošanas problēmas, rast iespējamus risinājumus, lai pirmstiesas kriminālprocesā regulējums tiktu piemērots atbilstoši likumdevēja gribai (*ratio legis*).

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt jēdzienu "restitūcija", kas tiek izmantots starptautiskajos normatīvajos aktos attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas atguvi, lai noskaidrotu šā jēdziena saturu un tvērumu;
- 2) izpētīt, kādiem priekšnosacījumiem pastāvot cietušais var atgūt noziedzīga nodarījuma rezultātā atsavinātu mantu;
- 3) analizēt noziedzīgi iegūtas mantas atdošanas jeb restitūcijas cietušajiem tiesiskos aspektus, tostarp Latvijas Republikas teritorijā;
- 4) noskaidrot restitūcijas izpildes nosacījumus kā Latvijas Republikā, tā arī citās Eiropas Savienības dalībvalstīs un atklāt problēmjaudājumus;
- 5) sniegt risinājumus konstatētajiem problēmjaudājumiem.

Pētījuma objekts: ar noziedzīgi iegūtas mantas atgūšanu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam radušās kriminālprocesuālās attiecības.

² FATF. FATF and INTERPOL intensify global asset recovery. <https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/fatf-interpol-2022.html>

Pētījuma priekšmets: noziedzīgi iegūtas mantas atgūšanas īpašniekam kriminālprocesuālais regulējums.

Pētījuma metodes:

- 1) aprakstošā – izpētīts pētījuma priekšmets, noskaidrots kriminālprocesa kriminālprocesuālais regulējums noziedzīgi iegūtas mantas atgūšanā īpašniekam vai likumīgajam valdītājam;
- 2) analītiskā – salīdzināts dažādos literatūras avotos un starptautiskajos normatīvajos aktos esošais jēdziens "restitūcija", izvērtējot šā jēdziena definējumu un atbilstību noziedzīgi iegūtas mantas atdošanas jēdzienam Kriminālprocesa likumā;
- 3) indukcijas – izzinātas problēmsituācijas pirmstiesas kriminālprocesā, kas ir saistītas ar noziedzīgi iegūtas mantas atgūšanu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, izdarīti secinājumi par problemātiku;
- 4) dedukcijas – izdarīti secinājumi par iegūto un apkopoto informāciju. Apzinātas ar noziedzīgi iegūtas mantas atdošanu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam pirmstiesas kriminālprocesā saistītās aktuālās problēmas un izstrādāti priekšlikumi to risināšanai.

Pētījuma tiesību normu interpretācijas metodes:

- 1) gramatiskā – noskaidrots jēdziens "restitūcija" Kriminālprocesa likuma izpratnē, kā arī citos normatīvajos aktos no valodnieciskā viedokļa, izprotot tā jēgu;
- 2) vēsturiskā – noskaidrota būtība un jēga normatīvo aktu piemērošanai attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas atguvi īpašniekam vai likumīgajam valdītājam pirmstiesas kriminālprocesā, ņemot vērā to izstrādāšanas laiku un vēsturisko kontekstu;
- 3) sistēmiskā – sistēmiski savstarpēji analizētas Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas normas, kā arī to sasaiste ar starptautiskajās tiesību normās noteikto par noziedzīgi iegūtas mantas atgūšanu cietušajiem pirmstiesas kriminālprocesā;
- 4) teleoloģiskā – noskaidrots likumdevēja mērķis, pieņemot Kriminālprocesa likuma normas attiecībā uz pirmstiesas kriminālprocesā īstenojamu noziedzīgi iegūtas mantas atdošanu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam.

Darbā izmantotās literatūras un avotu īss raksturojums: darba izstrādes gaitā izmantoti starptautiskie un Latvijas Republikas tiesību avoti, statistiskie dati un tiesas lēmumi.

Darbam ir četras nodaļas un deviņas apakšnodaļas.

Pirmajā nodaļā "Cietušā tiesības uz noziedzīgi iegūtas mantas restitūciju" ir apskatīts jēdziens "restitūcija", tā ģenēze, kā arī tiek analizēts, kādiem priekšnosacījumiem jāpastāv, lai manta tiktu atgriezta cietušajam.

Otrajā nodaļā "Mantas atzīšana par noziedzīgi iegūtu pirmstiesas kriminālprocesa laikā" ir apskatīts tiesiskais regulējums procesam, lai atzītu mantu par noziedzīgi iegūtu un kas tiek piemērots Latvijas Republikā, kā arī, analizējot tiesas lēmumus, tiek noskaidroti problēmjautājumi, kuru risināšanai tiks piedāvāti priekšlikumi.

Trešajā nodaļā "Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcija cietušajam Latvijas Republikas teritorijā" tiek izpētītas iespējas Latvijas valsts piederīgajiem atgūt noziedzīgi iegūto mantu no Eiropas Savienības dalībvalstīm pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas laikā, proti, tiesiskais pamats šādai darbībai, kā arī normu izmantošanā konstatētās problēmas.

Ceturtajā nodaļā "Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcija cietušajam Eiropas Savienības teritorijā" tiek izpētītas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņu iespējas atgūt noziedzīgi iegūto mantu no Latvijas Republikas pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas laikā. Nodaļā tiek analizēts tiesiskais regulējums un praktiskie aspekti.

Nobeigums

1. Bakalaura darba izstrādes posmā tika sasniegts izvirzītais darba mērķis un izpildīti darba uzdevumi. Izpētot Kriminālprocesa likuma regulējumu attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas atguvi pirmstiesas kriminālprocesā un izzinot tiesiskā regulējuma piemērošanas problēmas, tika rasti iespējamie risinājumi, lai pirmstiesas kriminālprocesā tas tiktu piemērots atbilstoši likumdevēja gribai.
2. Bakalaura darba izstrādes gaitā noskaidrots, ka starptautiskajos normatīvajos aktos, kuri reglamentē noziedzīgi iegūtas mantas atguves jautājumus, termins "restitūcija" tiek definēts kā iepriekš atsavināto īpašumtiesību uz mantu atjaunošana, atzīstot darījumu, kura rezultātā manta tika atsavināta, par spēkā neesošu, un mantas atdošana īpašniekam. Vienīgais veids, kā var nodrošināt noziedzīgi iegūtas mantas atdošanu cietušajam, lemjot par restitūciju pirmstiesas procesa laikā, ir pieņemt lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu. Noziedzīgi iegūtas mantas restitūcijas nodrošināšanai Latvijā uzsāktā kriminālprocesā cietušajam iepriekš jāieņūst savs statuss kriminālprocesuālajā kārtībā. Kriminālprocesa likuma 357. panta pirmajā daļā minētais jēdziens "īpašnieks", "likumīgais valdītājs" var nesakrist ar jēdzienu "cietušais". Pamatā tas būs kriminālprocesos, kuros autonomi tiek veikta izmeklēšana par Krimināllikuma 195. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu), kad predikatīvais noziedzīgais nodarījums izdarīts ārvalstī.

3. Izpētot Kriminālprocesa likuma normu, kas attiecas uz noziedzīgi iegūtas mantas atguves procesa nodrošināšanu Latvijas Republikas teritorijā, konstatēts, ka spēkā esošais tiesiskais regulējums ir pietiekams. Tomēr, izanalizējot tiesu nolēmumus, tika secināts, ka praksē ir novērojamas problēmas atsevišķu tiesību normu piemērošanā, kuru prasību neievērošana būtiski apdraud rezultāta sasniegšanu. Kā vienu no problēmām var minēt nepareiza pamatojuma izvēli, uzliekot mantai arestu. Arī aizskarto personu (neatkarīgi no tā, vai šī persona ir aizdomās turētais vai trešā persona) tiesību neievērošana apdraud cietušā tiesības saņemt atsavināto īpašumu.

4. Izanalizējot statistikas datus par procesiem saistībā ar noziedzīgi iegūtu mantu, noskaidrots, ka Latvijas Republikā netiek efektīvi nodrošinātas cietušā tiesības saņemt atpakaļ savu īpašumu pirmstiesas kriminālprocesa laikā. Noziedzīgi iegūtā manta pārsvarā tiek virzīta konfiskācijai, nevis atdošanai īpašniekam (izņemot kriminālprocesus par noziegumiem pret tautsaimniecību, kur cietušais būs Latvijas Republika). Pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšana nav pietiekama, jo praksē netiek veikta padziļināta finanšu izmeklēšana, kuras rezultātā būtu iespējams gan noskaidrot predikatīvo noziedzīgo nodarījumu, gan apzināt un noskaidrot cietušos, kuru labā manta konfiscējama, gan arī nodrošināt tiesai pietiekamu pierādījumu apjomu.

Priekšlikums: finanšu izmeklēšanas stiprināšanai veikt padziļinātu izpēti un analīzi tiesas nolēmumiem, ar kuriem manta ir atzīta par noziedzīgi iegūtu, kā arī tiesas nolēmumiem, ar kuriem ir izbeigts process par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, kā rezultātā, ņemot vērā noziedzīga nodarījuma veidu, noskaidrots nepieciešamais pierādījumu kopums, lai mantu atzītu par noziedzīgi iegūtu.

Balstoties uz izpētes rezultātiem, var secināt, ka nepieciešams sagatavot metodiskos norādījumus izmantošanai tiesībsardzības iestādēs, kuros būtu atspoguļotas noziedzīgi iegūto līdzekļu / mantas legalizācijas objektīvās puses izpausmes (*modus operandi*), kā arī tas, kādi kādi pierādījumi attiecināmi uz šādām konkrētām darbībām un kādi pierādījumi par izcelsmes likumību šajos gadījumos tiks atzīti par pieļaujamiem.

5. Tāpat Valsts policijā un citās izmeklēšanas iestādēs nepieciešams būtiski stiprināt analītisko dienestu kapacitāti. Proti, audzēt (stiprināt) finanšu un darījumu analītiķu kapacitāti un šo analītiķu skaitu. Kvalitatīva finanšu izmeklēšana nav iespējama bez kvalitatīvas analītikas. Tāpēc nepieciešams nodrošināt analītiķa amatu katrā iecirknī. Izpētot Kriminālprocesa likuma normas, kas nodrošina arestētās noziedzīgi iegūtās mantas vērtības saglabāšanu, noskaidrots, ka šī likuma 365. pantā nav iekļauti arestētās noziedzīgi iegūtās mantas iepriekšējās pārdošanas nosacījumi.

Priekšlikums: izdarīt grozījumus Kriminālprocesa likumā, papildinot to ar jaunu 365¹. pantu, kurā tiktu iekļauti arestētās noziedzīgi iegūtās mantas iepriekšējās pārdošanas nosacījumi, un izteikt 365¹. pantu šādā redakcijā:

"365¹. pants. Arestētās noziedzīgi iegūtās mantas iepriekšējās pārdošanas nosacījumi

(1) Pieņemot lēmumu par arestētās noziedzīgi iegūtās mantas iepriekšēju pārdošanu, procesa virzītājs ņem vērā mantas īpašnieka intereses, kā arī to, vai pārdodamais īpašums ir viegli aizstājams.

(2) Arestētās mantas īpašnieks pirms pārdošanas tiek par to informēts un uzklaussīts, izņemot gadījumus, kad mantas īpašnieks slēpjas vai izvairās no kriminālprocesa. Mantas īpašniekam tiek dota iespēja pieprasīt mantas pārdošanu. Kārtību, kādā tiek veikta arestētās noziedzīgi iegūtās mantas iepriekšējā pārdošana, nosaka Ministru kabinets.

(3) Ieņēmumi no arestētās mantas pārdošanas tiek ieskaitīti procesa virzītāja norādītajā deponēto līdzekļu kontā un glabāti līdz gala nolēmumam kriminālprocesā.

(4) Ar arestētās mantas pārvaldību saistītās izmaksas sedz mantas faktiskais īpašnieks."

6. Pēc būtības lēmums par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu pirmstiesas procesā nav nekas cits kā konfiskācija bez notiesājoša sprieduma. Pašlaik noziedzīgi iegūtās mantas restitūcijai cietušajiem, arī pirmstiesas kriminālprocesā, Eiropas Savienības dalībvalstīs ir izmantojama un tieši piemērojama Regula 2018/1805 un Direktīva 2014/42/ES, ar kuru palīdzību tika ieviesti nosacījumi konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma veicināšanai, kura ir neatņemama daļa restitūcijas procesā.

Nosūtot tiesas pieņemtos nolēmumus par mantas konfiskāciju uz Eiropas Savienības dalībvalstīm, t. sk. pirmstiesas kriminālprocesā, ir jāņem vērā gan Direktīvas 2014/42/ES, gan Regulas 2018/1805 prasības. Izpētot ārvalstu praksi noziedzīgi iegūtās mantas atguves jomā, noskaidrots, ka efektīvus konfiskācijas pasākumus kavē dalībvalstu atšķirīgie materiālie un procesuālie noteikumi. Noziedzīgi iegūtās mantas restitūcija Eiropas Savienības dalībvalsts cietušajam pirmstiesas kriminālprocesā ir iespējama tikai, ja aizdomās turētais ir miris, bēguļo vai ir slims. Katrai Eiropas Savienības dalībvalstij nosacījumi var atšķirties.

7. Bakalaura darba izstrādes gaitā tika secināts, ka gadījumā, ja noziedzīgi iegūta manta tiek slēpta pie aizdomās turētā, kuram vēl nav notiesātā statusa, vai pie trešās personas un atrodas ārpus Latvijas Republikas robežām, proti, kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm, tad attiecībā uz šīm personām pēc būtības nevar piemērot Kriminālprocesa likuma 837. panta pirmo daļu.

Priekšlikums: izdarīt grozījumus Kriminālprocesa likuma 837. pantā, papildinot to ar pirmo prim daļu šādā redakcijā:

“(1) Ja nav iespējams izpildīt Latvijā pieņemto nolēmumu par mantas konfiskāciju, jo aizdomās turētajam vai trešajai personai piederošais noziedzīgi iegūtais īpašums vai manta ir citā Eiropas Savienības dalībvalstī, nolēmumu par mantas konfiskāciju kopā ar konfiskācijas apliecību nosūta Tieslietu ministrijai, kas minētos dokumentus nosūta izpildei Regulā Nr. 2018/1805 noteiktajā kārtībā.”

8. Ņemot vērā to, ka restitūcija cietušajiem pirmstiesas kriminālprocesa laikā no Eiropas Savienības dalībvalstīm iespējama tikai gadījumos, kad aizdomās turētais ir miris, bēguļo vai slimo, jānodrošina pietiekami resursi kriminālprocesu izmeklēšanai, kā rezultātā būs iespējams pabeigt pirmstiesas kriminālprocesu līdz Kriminālprocesa likuma 389. pantā paredzētā mantas aresta termiņa beigām, ņemot vērā arī personas tiesību ierobežojošo termiņu apturēšanas iespējamību.

9. Kvalitatīvas statistikas trūkums par konfiskācijas režīmu atšķirībām padara gandrīz neiespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūšanas apmēru novērtēšanu un salīdzināšanu, līdz ar to nav iespējams sagatavot ticamu statistikas datu analīzi.

Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas īpatnības un problemātika narkotisko vai psihotropo vielu nelegālas aprites apkarošanā

Darba autors: **Mihails Semjonovs**
Darba vadītājs: *Mag. iur. Ģirts Zalāns*

Saturs

Darbā lietotie saīsinājumi

Anotācija

Ievads

1. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta normatīvais regulējums un tā veikšanas nosacījumi
 - 1.1. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta normatīvais regulējums
 - 1.2. Persona, kas veic speciālo izmeklēšanas eksperimentu
2. Persona, pret kuru veic speciālo izmeklēšanas eksperimentu
 - 2.1. Terminu "konkrēta persona", "personas dati" un personu identifikācijas iespēju izpēte
 - 2.2. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšana pret konkrētu personu
3. Provokācija speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas laikā
 - 3.1. Termina "provokācija" izpēte
 - 3.2. Provokācijas gadījumu izpēte tiesu praksē

Nobeigums

Literatūras un avotu saraksts

Anotācija

Mūsdienās narkotisko vai psihotropo vielu nelegālas aprites apkarošana ir ļoti aktuāla problēma gan Latvijā, gan visā pasaulē. Tas galvenokārt ir saistīts ar to, ka šī problēma diezgan plaši veicina citu sabiedrības problēmu attīstību – pasliktinās cilvēku veselības un labklājības līmenis, valsts kopējais noziedzības stāvoklis u. c.

Praksē konstatēts: lai kvalitatīvi izmeklētu noziedzīgus nodarījumus, kuri saistīti ar narkotisko vai psihotropo vielu nelegālo apriti, tiesībsargājošās iestādes bieži veic speciālo izmeklēšanas eksperimentu. Pamatojoties uz autora darba pieredzi, tieši speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšana ir visefektīvākais narkotisko vai psihotropo vielu nelegālās aprites apkarošanas veids. Pirmkārt, speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšana dod iespēju iegūt daudz plašāku informāciju par konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļiem un tajā iesaistītajām personām, it īpaši, ja šie noziedzīgie nodarījumi ir saistīti ar organizēto noziedzību. Otrkārt, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, kriminālprocesā parādās iespēja dabūt tādus pierādījumus, kuru iegūšana, veicot citas izmeklēšanas darbības, ir būtiski apgrūtināta vai pat vispār nav iespējama. Tomēr speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšana nav tik vienkārša, kā sākumā var likties, – tam ir obligātie veikšanas nosacījumi un nianse. Svarīgi, lai tiesībsargājošo iestāžu darbinieki mācētu savas zināšanas par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu pareizi lietot praksē, citādi tā veikšana nebūs efektīva un plānotais rezultāts netiks sasniegts.

Bakalaura darbs ir iedalīts trīs nodaļās. Pirmajā nodaļā tiek izpētīts speciālā izmeklēšanas eksperimenta normatīvais regulējums, tā jēdziens, būtība un veikšanas nosacījumi, kā arī tas, kurš un ar kādiem nosacījumiem var piedalīties speciālajā izmeklēšanas eksperimentā kā tā veicējs. Savukārt otrajā nodaļā tiek izpētīts jautājums par prasībām, kas attiecas uz nepieciešamo personas datu apjomu un to veidu par personām, pret kurām plāno veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu. Trešajā nodaļā tiek izpētīts termina "provokācija" skaidrojums un svarīgas nianse, kuras obligāti jāievēro, plānojot un veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Augstākās tiesas spriedumi, kuros ir izskatīti provokācijas gadījumi no amatpersonu puses, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu.

Bakalaura darba kopējais apjoms ir 57 lappuses.

levads

Bakalaura darba tēmas "Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas īpatnības un problemātika narkotisko vai psihotropo vielu nelegālas aprites apkarošanā" izvēles pamatojums ir tas, ka darba autors aptuveni deviņus gadus ir nostrādājis Valsts policijas specializētajā nodaļā, kas nodarbojas tikai ar narkotisko vai psihotropo vielu nelegālas aprites apkarošanu. Balstoties uz darba autora pieredzi, var pārliecinoši apgalvot, ka speciālais izmeklēšanas eksperiments samērā bieži tiek lietots, apkarojot narkotisko vai psihotropo vielu nelegālo apriti. Tomēr tā lietošana nav tik vienkārša, kā sākumā var likties. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta lietošanai ir savas nianse un obligātie veikšanas nosacījumi, kuru ievērošana ir stingri kontrolējama.

Šobrīd situācija narkotisko vielu nelegālajā apritē ir īpaši sarežģīta, jo ir raksturīga to augsta pieejamība un patēriņa modeļu lielāka dažādība. Jāatzīst, ka šodien narkotiku lietošana tieši vai netieši kaut kādā veidā ir ietekmējusi ikvienu. Tiešā veidā to var redzēt attiecībā uz tiem, kam rodas problēmas un kam nepieciešama ārstēšana vai citi pakalpojumi. Netiešās sekas var būt slēptākas, taču tās ir vienlīdz svarīgas. Pie minētajām problēmām attiecas, piemēram, neaizsargātu jauniešu iesaistīšana noziedzībā, palielināts slogs uz veselības aprūpes nozari un izmaksas sabiedrībai, ko rada kopienas, kuras jūtas nedrošas vai kurās korupcija un noziedzība grauj institūcijas.¹

Eiropas Savienības stratēģijas mērķis narkotiku jomā (2021.–2025. gadam) ir sekmēt nelikumīgu narkotiku tradicionālo un tiešsaistes tirgu darbības izjaukšanu, organizētās noziedzības grupu likvidēšanu, kuras iesaistītas narkotiku nelegālajā apritē, kā arī krimināltiesību sistēmas efektīvu izmantošanu.² Viena no šīs stratēģijas galvenajām prioritātēm ir uzraudzības un analīzes uzlabošana attiecībā uz draudiem, ko rada digitalizācija, jo īpaši nelikumīgu narkotiku pieejamība sociālo plašsaziņas līdzekļu platformās, lietotnēs, internetā un šifrētā tirgus tirdzniecības vietās, kā arī tiešsaistes maksājumu (tostarp kriptovalūtu) un šifrētu digitālo sakaru izmantošana.³

Narkotisko vai psihotropo vielu tirgus ir izrādījušies ļoti noturīgs pret problēmām, ko radījusi pandēmija pēdējo divu gadu laikā. Tas strauji pielāgojies pandēmijas radītajiem ierobežojumiem. Savukārt sociālās distancēšanās ierobežojumi veicinājuši jaunu tehnoloģiju plašāku izmantošanu narkotisko vai psihotropo vielu nelegālajā apritē. Visi minētie faktori būtiski apgrūtināta tiesībsargājošo iestāžu darbu.

Visefektīvākais veids, lai varētu uzlabot pašreizējo situāciju un sasniegtu iepriekš minēto Eiropas Savienības stratēģijas mērķi narkotiku jomā, ir tieši speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšana. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšana dod iespēju tikt pie daudz plašākas informācijas par konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļiem un iesaistītajām personām tajā, it īpaši, ja šie noziedzīgie nodarījumi ir saistīti ar organizēto noziedzību. Veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, rodas iespēja dabūt tādus pierādījumus kriminālprocesā, kuru iegūšana, veicot citas izmeklēšanas darbības, ir būtiski apgrūtināta vai pat vispār neiespējama.

Tomēr ir jāatzīmē, ka samērā bieži, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, tiesībsargājošo iestāžu darbinieki saskaras ar dažādu veidu problēmām. Minēto problēmu rašanās pamatiemesls, pēc darba autora domām, ir samērā zemais amatpersonu

¹ EMCDDA (2022). Eiropas ziņojums par narkotikām. Tendences un aktualitātes 2022. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 4. lpp.

² Eiropas Savienības Padome (2021). ES stratēģija narkotiku jomā 2021.–2025. gadam. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 4. lpp.

³ Turpat, 39. lpp.

zināšanu līmenis, kā arī specializētā apmācības kursa trūkums par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu.

Bakalaura darba izstrādes gaitā ir izpētītas aktuālākās problēmas, ar kurām praksē var saskarties tiesībsargājošo iestāžu darbinieki, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu. Viena no aktuālākajām problēmām, kas saistīta ar speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu, ir provokācijas pieļaušana no amatpersonu puses. Šīs problēmas izpēte atspoguļota vienā no trim bakalaura darba nodaļām, īpašu uzmanību pievēršot Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Augstākās tiesas spriedumu analīzei.

Papildus tam bakalaura darbā izpētīts speciālā izmeklēšanas eksperimenta normatīvais regulējums, kā arī tā jēdziens, būtība un galvenie veikšanas nosacījumi. Atsevišķi izpētīts jautājums par to, kas un ar kādiem nosacījumiem var piedalīties speciālajā izmeklēšanas eksperimentā kā tā veicējs. Viena no bakalaura darba nodaļām veltīta prasību izpētei, kas attiecas uz nepieciešamo personas datu apjomu un to veidu par personām, pret kurām plānots veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu.

Pētījuma objekts: krimināltiesiskās attiecības, kas rodas no normatīvā regulējuma, kas ir saistīts ar speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu.

Pētījuma priekšmets: šis normatīvais regulējums un tā piemērošana praksē, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu.

Pētījuma mērķis: apkopot un izpētīt aktuālo informāciju par tiesiskajiem un praktiskajiem aspektiem attiecībā uz speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu narkotisko vai psihotropo vielu nelegālas aprites apkarošanā, lai izprastu galvenās problēmas šajā jomā, kā arī rastu tām risinājumus.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt jēdzienu "speciālais izmeklēšanas eksperiments", tā būtību un normatīvo regulējumu, kā arī aplūkot jautājumu par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicēju – kas un ar kādiem nosacījumiem var piedalīties speciālajā izmeklēšanas eksperimentā;
- 2) izpētīt jēdzienu "konkrēta persona" un tā būtību, izanalizējot tā galvenos elementus un pazīmes, kā arī aplūkot prasības par nepieciešamajiem personas datiem, to apjomu un veidu attiecībā uz personām, pret kurām plāno veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu;
- 3) izpētīt jēdziena "provokācija" būtību un pazīmes, pēc kurām nosaka vai tā nav notikusi veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu.

Lai sasniegtu bakalaura darba mērķi un izpildītu noteiktos uzdevumus, tika izmantotas vairākas **pētīšanas metodes**: gramatiskā (filoloģiskā) interpretācijas metode, vēsturiskā interpretācijas metode, modelēšanas metode, salīdzinošā metode, deskriptīvā jeb aprakstošā metode, indukcijas metode, dedukcijas metode un analītiskā metode.

Ar gramatiskās interpretācijas metodi noskaidrota tiesību normas jēga no valodnieciskā viedokļa. Savukārt ar vēsturisko interpretācijas metodi noskaidrota tiesību normas jēga, ņemot vērā apstākļus, uz kuriem pamatojoties tā radīta. Izmantojot deskriptīvo jeb aprakstošo metodi, sniegti jēdzienu "provokācija, personas dati, konkrēta persona, eksperiments u. c." skaidrojums, kā arī pētīts to normatīvais regulējums. Indukcijas un dedukcijas metodes bakalaura darbā izmantotas, formulējot atsevišķus secinājumus (vairāk šīs metodes izmantotas nobeiguma daļā). Salīdzinošā metode bakalaura darbā lietota, veicot definīcijā ietverto jēdzienu izpēti. Šī metode izmantota, arī salīdzinot dažādus normatīvos regulējumus. Modelēšanas metode lietota, modelējot dažādas praktiskās situācijas, lai pierādītu speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas efektivitāti un atklātu tā veikšanas nosacījumu izpildes problemātiku. Analītiskā metode izmantota, analizējot tiesas spriedumus, likuma normas un dažādu ekspertu viedokļus saistībā ar bakalaura darbā pētāmo tēmu.

Bakalaura darba izstrādes gaitā izmantoti vairāki informācijas avoti trīs valodās (latviešu, angļu un krievu), izpētīti Latvijas un Eiropas Savienības normatīvie regulējumi, dažādi pētnieciskie darbi un zinātniskie raksti. Darbā izmantoti gan Latvijas, gan Eiropas Savienības tiesībsargājošo iestāžu statistiskie dati par narkotisko vai psihotropo vielu nelegālās aprites rādītājiem. Bakalaura darba izstrādei izmantota arī informācija no dažādiem interneta resursiem, Latvijas tiesiskie akti, starptautiskās konvencijas, judikatūra un darba autora teorētiskās zināšanas un praktiskie piemēri.

Nobeigums

Bakalaura darbā "Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas īpatnības un problemātika narkotisko vai psihotropo vielu nelegālas aprites apkarošanā" tika sasniegts iepriekš noteiktais darba mērķis un izpildīti izvirzītie darba uzdevumi. Šī darba izstrādes gaitā pietiekami detalizēti tika izpētīts un aprakstīts katrs no iepriekš noteiktajiem uzdevumiem. Analizējot pieejamo informāciju, tika sniegtas atbildes uz aktuālajiem problēmjautājumiem, kas ir saistīti ar bakalaura darba tēmu. Darba izstrādes rezultātā ir radīts pietiekami plašs priekšstats par izvēlētas tēmas aktualitāti un problēmām, pievēršot tām īpašu uzmanību.

Diezgan detalizēti tika izpētīts speciālā izmeklēšanas eksperimenta normatīvais regulējums, tā jēdziens, būtība un veikšanas nosacījumi. Papildus tika izpētīts jautājums par to, kas un ar kādiem nosacījumiem var piedalīties speciālajā izmeklēšanas eksperimentā kā tā veicējs. Atsevišķā nodaļā tika aplūkots jautājums par to, kāda veida informācija par personas datiem dod pamatu uzskatīt, ka tā ir identificēta vai identificējama, lai varētu saņemt atļauju speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai. Kā arī tika izpētītas iespējamās provokācijas pazīmes un veidi no amatpersonu puses, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu. Detalizēti aplūkoti

galvenie faktori, pēc kuriem tiesas nosaka, vai speciālā izmeklēšanas eksperimenta gaitā nav notikusi provokācija. Īpaša uzmanība tika pievērsta Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Augstākas tiesas spriedumu analīzei, kuros izskatīti provokācijas gadījumi no amatpersonu puses speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas laikā, norādot uz konkrētām kļūdām.

Bakalaura darba izstrādes laikā izdarīti vairāki **secinājumi** un izstrādāti **priekšlikumi**, kuru ieviešana var būtiski uzlabot esošo situāciju un atrisināt aktuālās problēmas, ar kurām saskaras tiesībsargājošo iestāžu darbinieki, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu.

1. Kriminālprocesa likuma 225. panta otrajā daļā norādītais speciālā izmeklēšanas eksperimenta definējums nav pietiekami plašs un saprotams, kā, piemēram, tas ir Kriminālprocesa likuma komentāros.

Priekšlikums: nepieciešams papildināt Kriminālprocesa likuma 225. panta otro daļu, izsakot to šādā redakcijā:

“(2) Speciālais izmeklēšanas eksperiments ir slepena izmeklēšanas darbība, kas vērsta uz jaunu ziņu iegūšanu, jau iegūto ziņu par personas gatavošanos noziegumam, izdarāmā nozieguma vai izdarītā nozieguma pārbaudi, noskaidrojot un fiksējot gan personas psihisko attieksmi pret gatavojamām, izdarāmām vai izdarītām darbībām (subjektīvo pusi), gan tās rīcību eksperimenta gaitā.”

2. Kriminālprocesa likuma 225. panta trešajā daļā ir norādīts, ka, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, personas rīcību aizliegts provocēt. Tika secināts, ka normatīvajā regulējumā nekur nav minēts termina “provokācija” skaidrojums, kas palīdzētu tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem labāk izprast šīs darbības būtību un radītu skaidrāku priekšstatu par to (pazīmes, pēc kurām var atšķirt provokāciju no leģitīmām darbībām; provokācijas vērtēšanas faktori, pēc kuriem nosaka, kādas darbības tiek vērtētas kā provocējošas u. c.).

Priekšlikums: pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Augstākas tiesas spriedumu izpēti, darba autors piedāvā papildināt Kriminālprocesa likuma 225. panta trešo daļu ar papildu punktiem, izsakot šādā redakcijā:

“(3) Personas rīcību aizliegts provocēt, kā arī ietekmēt ar vardarbību, draudiem, šantāžu vai izmantot tās bezpalīdzības stāvokli

1) Provokācija ir konstatējama tur, kur iesaistīti valsts tiesībsargājošo iestāžu darbinieki vai personas, kuras darbojas viņu uzdevumā, neaprobežojas ar faktiski nepieciešamo pasīvo nozieguma izmeklēšanu, bet atklāti vai slepeni pamudina subjektu izdarīt noziedzīgu nodarījumu, kas citādos apstākļos nebūtu izdarīts, ar mērķi kriminālprocesa ietvaros piefiksēt minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas faktu un izmantot pret šo subjektu provokācijas rezultātā iegūtos pierādījumus viņa vainas pierādīšanā;

2) Faktori, kas jāvērtē un jāņem vērā, pārbaudot, vai speciālā izmeklēšanas eksperimenta gaitā nav notikusi provokācija:

- speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas pamatojums, vai tiesībsargājošo iestāžu darbinieku rīcībā bija ziņas par to, ka persona izdara konkrēto noziedzīgo nodarījumu;
- tiesībsargājošo iestāžu darbinieku rīcības novērtējums – vai tā bijusi aktīva vai pasīva."

3. Pamatojoties uz Augstākās tiesas lēmumiem, speciālās izmeklēšanas darbības, tostarp speciālais izmeklēšanas eksperiments, ir veicamas tikai pret konkrētu personu. Pret neidentificētu personu to veikšana ir aizliegta. Tiek secināts, ka Kriminālprocesa likuma pantos, kas nosaka speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu, nav dots termina "konkrēta persona" skaidrojums, kā arī nekur nav skaidri norādīts, kāda informācija par personu dod pamatu uzskatīt, ka tā ir identificēta.

Priekšlikums: mainīt līdzšinējo praksi, kad tiek uzskatīts, ka konkrēta persona ir tāda, kurai ir noskaidrots vārds, uzvārds un personas kods, jo personas datiem ir daudz plašāka nozīme. Likumā obligāti jābūt termina "konkrēta persona" skaidrojumam, tāpēc darba autors piedāvā papildināt Kriminālprocesa likuma 210. pantu ar ceturto daļu, izsakot to šādā redakcijā:

"(4) Speciālās izmeklēšanas darbības ir veicamas tikai pret konkrētām personām. Par konkrētu personu var uzskatīt identificētu vai identificējamu personu, ko pēc noteiktiem personas datiem var izdalīt no kopējās sabiedrības kā vienīgo indivīdu, kurš būs saistīts ar konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu."

4. Praksē daudzi potenciālie speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicēji nesadarbojas ar tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem, jo nevēlas sniegt liecības kriminālprocesā, baidoties par iespējamām sekām, kas var rasties, kad par viņu identitāti uzzinās persona, pret kuru tika sniegtas liecības kriminālprocesa ietvaros. Papildus tiek secināts, ka likuma normās un tiesas spriedumos nav atrodama tāda prasība, ka speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicēju obligāti vajag nopratināt, tomēr praksē uzraugošās iestādes gandrīz vienmēr liek to darīt, neiedziļinoties par tā nepieciešamību konkrētajā gadījumā.

Priekšlikums: tiesībsargājošajām iestādēm, nosakot, vai kriminālprocesa ietvaros ir nepieciešams pratināt speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicēju, obligāti jāvērtē konkrētās situācijas apstākļi. Veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, jāizvērtē, cik liela nozīme būs tā veicēja liecībām, lai pierādītu personas, pret kuru tiks veikts speciālais izmeklēšanas eksperiments, vainu izdarītajā noziedzīgajā nodarījumā, tādā veidā lielāku uzmanību pievēršot speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicēja dzīvības un veselības apdraudējuma riska mazināšanai. Ja tomēr konkrētajā gadījumā ir nepieciešamas speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicēja

liecības, tad obligāti jāizvērtē nepieciešamība piemērot speciālo procesuālo aizsardzību tā veicējam, piemēram, identitātes datu aizstāšanu ar pseidonīmu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 303. panta trešo daļu (izvērtējot arī citus iespējamus speciālās procesuālās aizsardzības pasākumus).

5. Tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem, kuri ikdienā saskaras ar narkotisko vai psihotropo vielu nelegālas aprites apkarošanu, trūkst profesionālās pilnveides izglītības programmu par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu. Praksē nereti amatpersonām nav pietiekami labu zināšanu par iespējamām problēmām un riskiem, ar ko var saskarties speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas gaitā. Tā kā amatpersonām trūkst zināšanu par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas taktiku, metodiku un niansēm, bieži tiek pārkāptas likuma normas.

Priekšlikums: jāizveido profesionālās pilnveides izglītības programma par speciālā izmeklēšanas eksperimenta plānošanu un realizēšanu, kura galvenais mērķis būtu tiesībsargājošo iestāžu darbinieku zināšanu un profesionalitātes līmeņa paaugstināšana. Minēto profesionālās pilnveides izglītības programmu jāuzdod organizēt Valsts policijas koledžai. Papildus tam pēc profesionālās pilnveides izglītības programmas apgūšanas jāorganizē absolventu iegūto zināšanu pārbaude, lai novērtētu amatpersonu reālo zināšanu līmeni. Profesionālās pilnveides izglītības programmas vajadzībām obligāti jāizstrādā metodiskie norādījumi, kuros apkopota informācija par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas taktiku, metodiku un problemātiku. Atsevišķa uzmanība, izstrādājot minētos metodiskos norādījumus, jāvelta Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Augstākās tiesas detalizētai spriedumu analīzei un to sniegtajām rekomendācijām attiecībā uz speciālo izmeklēšanas eksperimentu pareizu veikšanu.

Speciālās izmeklēšanas darbības narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā

Darba autors: **Dāvis Eisaks**
Darba vadītājs: *Mg. iur.* **Ģirts Zalāns**

Saturs

Anotācija

Ievads

1. Speciālās izmeklēšanas darbības jēdziens un tiesiskais raksturojums
2. Speciālo izmeklēšanas darbību pielietošanas īpatnības narkotisko vielu nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā
 - 2.1. Korespondences kontrole
 - 2.2. Sakaru līdzekļu kontrole
 - 2.3. Automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontrole
 - 2.4. Pārraidīto datu satura kontrole
 - 2.5. Vietas audiokontrole vai videokontrole
 - 2.6. Personas audiokontrole
 - 2.7. Personas novērošana un izsekošana
 - 2.8. Priekšmeta vai vietas novērošana
 - 2.9. Speciālais izmeklēšanas eksperiments
 - 2.10. Salīdzināmo paraugu iegūšana speciālajā veidā
 - 2.11. Noziedzīgās darbības kontrole
3. Liecinieku un informācijas avotu izmantošana speciālo izmeklēšanas darbību veikšanā

Nobeigums

Izmantotā literatūra

Anotācija

Bakalaura darba tēma par speciālajām izmeklēšanas darbībām narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā izvēlēta, jo narkotisko vielu aprites apkarošana jau ilgstoši ir viena no aktuālākajām problēmām Eiropā un Latvijā. Par spīti tiesībsargājošo iestāžu centieniem, noziedzīgas organizētas grupas atklāj arvien izsmalcinātākus veidus narkotisko vielu realizācijai lielos apjomos.

Speciālās izmeklēšanas darbības ir visefektīvākais līdzeklis nelikumīgas narkotisko vielu aprites apkarošanā, taču Kriminālprocesa likumā pastāv vairākas būtiskas problēmas, kas ierobežo šādu noziegumu izmeklēšanu un atklāšanu. Nelikumīgā narkotisko vielu realizācijā tiek izmantotas arvien konspiratīvākas metodes, kas būtiski apgrūtina speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanu izmeklēšanā, tāpēc ir nepieciešams modernizēt speciālo izmeklēšanas darbību normatīvo regulējumu, veicot grozījumus atbilstoši šībrīža situācijai. Praktiskā pieredze liecina, ka ir būtiski izprast arī liecinieku un informācijas avotu izmantošanu speciālo izmeklēšanas darbību veikšanā, jo narkotisko vielu nelikumīgas aprites konspiratīvā vide rada apstākļus, kad tieši šo persona dalība izmeklēšanas procesā ir neizsakāmi noderīga.

Bakalaura darbs ir iedalīts trīs nodaļās. Pirmajā nodaļā tiek pētīts speciālās izmeklēšanas darbības jēdziens un tā būtība. Otrajā nodaļā katra speciālā izmeklēšanas darbība pētīta individuāli nelikumīgas narkotiku aprites noziegumu izmeklēšanas kontekstā. Otrā nodaļa sastāv no 11 apakšnodaļām, kurās tiek pētīta katras speciālās izmeklēšanas darbības izmantošana un loma izmeklēšanā, kā arī problemātika, ar kādu praksē saskaras tiesībsargājošo iestāžu darbinieki. Trešajā nodaļā pētīta liecinieku un informācijas avotu izmantošana speciālo izmeklēšanas darbību veikšanā un ar to saistītā problemātika.

Bakalaura darba apjoms ir 61 lappuse.

Ievads

Bakalaura darba tēma "Speciālās izmeklēšanas darbības narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā" ir tiešā veidā saistīta ar darba autora dienesta pienākumu pildīšanu Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes 1. biroja 3. nodaļā, kur nodarbojas ar narkotiskajām vielām saistītu noziedzīgu nodarījumu atklāšanu.

Pētījuma tēmas aktualitāte pamatota, izmantojot viedokļus, pētījumus un statistiku. Eiropas Savienības Stratēģija narkotiku jomā 2021.–2025. gadam kā vienu no uzdevumiem paredz "narkotiku piedāvājuma samazināšanu – drošības uzlabošanu. Narkotiku piedāvājuma samazināšana ietver ar narkotikām saistītas noziedzības (īpaši organizētās noziedzības) novēršanu un apturēšanu, tiesu iestāžu un

tiesībaizsardzības iestāžu sadarbību, izlūkdatu vākšanu, noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju un robežu pārvaldību".¹

Darba autors uzskata, ka šādu organizēto grupu apturēšana ir īpaši apgrūtināta. Eiropas Savienības izvirzītā uzdevuma sasniegšana, neizmantojot speciālās izmeklēšanas darbības, ir gandrīz neiespējama.

Saskaņā ar Slimību profilakses un kontroles centra atziņām "narkotisko vielu lietošanai iedzīvotāju vidū ir tendence pieaugt – pieaug gan neseno, gan pašreizējo lietotāju īpatsvars, kā arī pirmreizējo lietotāju daudzums. Izteiktas izmaiņas ir tieši heroīna lietotāju skaita samazināšanās, kas notiek uz sintētisko opioīdu fona. Par narkotisko vielu izplatības palielināšanos tendenci norāda arī tas, ka 2019. gadā 27 procentiem Latvijas skolēnu bija jebkādu narkotisko vielu lietošanas pieredze salīdzinājumā ar vidējo rādītāju Eiropas Savienībā – 17 procenti".²

Šī statistiskā tendence ir izteikti negatīva, kas uzsver narkotiku nelikumīgās aprites apkarošanas aktualitāti. Darba autors uzskata, ka narkotisko vielu aprīte atstāj būtiskas sekas uz vispārējo sabiedrības drošību un dzīves līmeni. Tam piekrīt arī A. Kavalieris: "Narkomāniem ir raksturīgi mantiskie noziegumi, kurus viņi izdara ar mērķi iegūt narkotiskās vielas vai līdzekļus to iegādei. Šādos gadījumos narkomānija kļūst par tiešu nozieguma cēloni. Ne mazums ir arī noziegumu, kurus narkomāni izdara narkotisko vielu radītā reibuma stāvoklī. Tie galvenokārt ir sadzīves rakstura slepkavības, izvarošanas, huligānisms un tml. likumpārkāpumi."³ A. Kavaliera aprakstītie apstākļi ir īpaši pamanāmi tādās lokācijās, kur ir izteikti izplatīta narkotisko vielu lietošana vai jebkāda veida aprīte. Narkotiku aprīte veicina arī citu dažāda rakstura noziegumu un administratīvo pārkāpumu izdarīšanu, tādējādi degradējot visu apkārtējo vidi.

Valsts policijas priekšnieks Armands Ruks stāsta: "Par spīti tam, ka 2021. gadā Valsts policija ir konfiscējusi narkotikas, kuru kopējā vērtība ir ap 84 miljoniem eiro, narkotisko vielu aprīte turpina pieaugt – atklātie noziegumi liecina, ka aprītē iesaistītās personas atrod jaunus ceļus narkotisko vielu nogādāšanai un to izplatīšanai Latvijā. Īpašs uzsvars tiek likts uz noziedzniekiem, kas nodarbojas ar narkotisko vai psihotropo vielu realizāciju lielos apmēros un organizētās grupās."⁴

¹ Veselības ministrija. ES Stratēģija narkotiku jomā 2021.–2025. gadam. <https://www.vm.gov.lv/lv/media/7998/download?attachment>

² Veselības ministrija. Situācija narkotiku un narkomānijas problēmu jomā Latvijā. <https://www.vm.gov.lv/lv/media/7992/download?attachment>

³ Autoru grupa A. Kavaliera vadībā (2002). Kriminālistika. Noziegumu izmeklēšanas metodika. Papildināts trešais izdevums. P & Ko.

⁴ RETV. Valsts policija: aizvadītais gads nav bijis vienkāršs, bet dzīvojam drošā valstī. <https://www.retv.lv/raksts/valsts-policija-aizvaditais-gads-nav-bijis-vienkarss-bet-dzivojam-drosa-valsti>

A. Ruka komentārs liecina, ka tiesībsargājošās iestādes atpauzē no narkotisko vielu izplatītājiem. Tas nozīmē, ka pastāv būtiskas nepilnības speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskajā regulējumā, kas savukārt apgrūtinā efektīvu to taktisko lietošanu.

"Narkotisko nelikumīgā apritē izmantojamās viltības vielu pārvadāšanā un izmantojamo slēpņu veidos ir praktiski bezgalīgas. Narkotisko vielu aprites ķēdes dalībnieki (iegāde → transports → pārstrāde → realizācija → lietošana) parasti rūpīgi maskē savu darbību, veicot nepieciešamos konspirācijas pasākumus. Nereti vieni ķēdes locekļa dalībnieki pilnīgi neko nezina par citu posmu darboņiem. Viņi pazīst tikai tās personas, ar kurām tieši sadarbojas. Narkotiku realizācijas procesā izplatītāji var vairākkārtīgi pārbaudīt pircējus, izmantojot dažādus paņēmienus un viltības."⁵

Nozieguma rakstura un stingrās konspirācijas dēļ, kuru ievēro narkotisko vielu apritē iesaistītās organizētās grupas, pierādījumu iegūšana var būt būtiski apgrūtināta. Bezgalīgi daudzās metodes, kuras var izmantot narkotisko vielu apritē iesaistītie, ir nepārtraukti mainīgas, tāpēc tiesībsargājošo iestāžu amatpersonām ir jābūt spējīgām identificēt to, kādas ir veicamās darbības, lai sekmētu šādu noziegumu izmeklēšanu. Tā kā viena no Valsts policijas prioritātēm ir noziedzīgu organizētu grupu apkarošana, tieši narkotisko vielu aprites apkarošanai ir būtiska loma šī mērķa sasniegšanā – no to aprites izriet daudz un dažādu citu noziegumu veikšana, piemēram, noziedzīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizācija, kontrabanda, slepkavības u. c.

Kā būtiskākās problēmas speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanā, izmeklējot noziegumus, kas saistīti ar narkotisko vielu apriti, ir personu novērošanas un izsekošanas īpatnības specifiskās situācijās, speciālo izmeklēšanas eksperimentu veikšana narkotisko vielu aprites apkarošanai interneta vidē un noziedzīgās darbības kontrole situācijās, kad narkotisko vielu aprite var turpināties ārpus tiesībsargājošās iestādes kontroles. Šī problemātika ir saistīta ar to, ka praksē pastāv situācijas, kas ir risināmas, tikai izmantojot Operatīvās darbības likumā noteiktās metodes. Šis apstāklis rada kriminālprocesa un operatīvās darbības mijiedarbību.

Jāuzsver, ka speciālo izmeklēšanas darbību veikšana bez liecinieku – informācijas avotu – sadarbības ar tiesībsargājošajām iestādēm ir apgrūtināta vai neiespējama. Šī problēma ir saistīta ar nepietiekamu motivējošu apstākļu radīšanu potenciālajiem lieciniekiem un personām, kas ir iesaistītas nelikumīgas narkotisko vielu aprites noziedzīgajā vidē.

Pētījuma objekts: speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskā regulējuma attiecības ar to izmantošanas praktiskajiem aspektiem narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā.

⁵ Autoru grupa A. Kavaliera vadībā (2002). Kriminālistika. Noziegumu izmeklēšanas metodika. Papildināts trešais izdevums. P & Ko, 154.–155. lpp.

Pētījuma priekšmets: speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskā regulējuma nepilnības Kriminālprocesa likumā, kas aprūstina vai izslēdz to tiesisko piemērošanu praksē. Tiesiskais regulējums ir novecojis attiecībā pret strauji mainīgo narkotisko vielu nelikumīgas aprites noziedzīgo vidi, kurā savukārt ir audzis konspirācijas līmenis.

Pētījuma mērķis: izpētīt speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanu, izmeklējot noziegumus, kas saistīti ar nelikumīgu narkotiku apriti, identificēt problēmas tiesiskajā regulējumā un izstrādāt priekšlikumus esošo normu pilnveidei atbilstoši aktuālajai situācijai. Lai sasniegtu pētījuma mērķi, tā laikā veikta speciālo izmeklēšanas darbības jēdziena un individuālu speciālo izmeklēšanas darbību normatīvā regulējuma analīze, izmantojot salīdzinošo metodi, lai sasaistītu tiesisko regulējumu ar praktisko speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanu.

Pētījuma laikā konstatēti jauni **problēmjaudājumi** tiesiskajā regulējumā un formulēti priekšlikumi problēmu risināšanai. Taktiskajos aspektos sniegts tikai vispārīgs ieskats, kā robežu definējot informāciju, kura ir saistīta ar operatīvās darbības subjektu darba organizāciju, metodēm, taktikas vai operatīvās uzskaites satura atklāšanu, kas saskaņā ar likumu "Par valsts noslēpumu" ir klasificēta.

Pētījuma gaitā sniegta atbilde uz diviem jautājumiem:

- 1) vai speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskais regulējums sekmē tādu noziegumu atklāšanu, kas saistīti ar narkotisko vielu nelikumīgu apriti?
- 2) kādus šķēršļus rada speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskais regulējums to taktiskajai lietošanai?

Nobeigums

Pētījuma laikā ir gūtas atbildes uz izvirzītajiem jautājumiem un, veicot speciālo izmeklēšanas darbību analīzi, ir identificēta būtiskā problemātika narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā. Pētījuma izstrādes laikā ir sagatavoti **secinājumi un priekšlikumi**.

1. Analizējot aktuālo situāciju narkotisko vielu nelikumīgā aprītē, nepieciešams sniegt iespēju veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu pret neidentificētu personu. Lai to nodrošinātu, Kriminālprocesa likuma 225. pants ir jāpapildina ar daļu, kas izteikta šādā redakcijā:

"Speciālo izmeklēšanas eksperimentu var veikt pret neidentificētu personu tādos gadījumos, kad papildus šī panta pirmajā daļā minētajiem apstākļiem bez šīs darbības veikšanas tās noskaidrošana ir neiespējama vai apgrūtināta un vienlaicīgi tiek veikta noziedzīgas darbības kontrole."

2. Lai efektīvāk izmeklētu noziegumus, kas saistīti ar narkotiku apriti, ir nepieciešams nodrošināt speciālās izmeklēšanas darbības – personas novērošanu un

izsekošanu – attiecībā pret citu personu (starpnieku) tālāku kontaktpersonu novērošanu, kuras bijušas kontaktā ar novērojamo personu. Lai to nodrošinātu, ir jāveic izmaiņas Kriminālprocesa likuma 223. pantā, papildot to ar trešo daļu šādā redakcijā:

“Ja vienlaicīgi ar personas novērošanu un izsekošanu tiek veikta noziedzīgas darbības kontrole, izmeklēšanas tiesnesis lēmumā norāda, vai tiek dotas tiesības veikt ar novērojamo personu kontaktā bijušo citu personu tālāku kontaktpersonu novērošanu un izsekošanu līdz 48 stundām.”

3. Lai nodrošinātu priekšmeta vai vietas novērošanas laikā konstatēto, nenoskaidroto personu, kas veikušas darbības ar novērojamo objektu, tālāku novērošanu un izsekošanu, nepieciešams papildināt Kriminālprocesa likuma 224. pantu ar otro daļu šādā redakcijā:

“Lēmumā izmeklēšanas tiesnesis norāda, vai tiek dotas tiesības veikt ar novērojamo priekšmetu vai vietu kontaktā bijušo personu novērošanu un izsekošanu līdz 48 stundām.”

4. Kriminālprocesa likuma 213. pantā ir neskaidri noteikti speciālo izmeklēšanas darbību veikšanas termiņi. Ņemot vērā aktuālo praksi, Kriminālprocesa likuma 213. panta trešā daļa būtu jāizsaka šādā redakcijā:

“Speciālās izmeklēšanas darbības ilgums nedrīkst pārsniegt trīs mēnešus. Šo termiņu izmeklēšanas tiesnesis var pagarināt, ja tam ir pamats.”

5. Narkotiku nelikumīgas aprites specifika nosaka, ka tādu speciālo izmeklēšanas darbību kā speciālais izmeklēšanas eksperiments veikšana ir balstīta uz liecinieku piedalīšanos. Trūkst motivējošu apstākļu narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgā apritē iesaistīto personu sadarbībai ar tiesībsargājošajām iestādēm. Krimināllikuma 49. panta otrā daļa nosaka, ka tiesa nevar noteikt vieglāku sodu personai, kas vainīga tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas ir saistīts ar narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti. Krimināllikuma 49. panta otro daļu varētu izteikt šādā redakcijā:

“Tiesa, ievērojot vairākus vainīgā atbildību mīkstinošos apstākļus un vainīgā personību, par tāda smaga nozieguma izdarīšanu, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par pieciem gadiem, un par sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu var noteikt vieglāka soda veidu, ja attiecīgais noziegums nav izraisījis cilvēka nāvi, nav radījis smagus miesas bojājumus vismaz vienai personai vai mazāk smagus miesas bojājumus vairākām personām, nav saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu un nav izdarīts organizētā grupā.”

Šādas izmaiņas sekmētu sadarbību ar tiesībsargājošajām iestādēm, kā arī tām būtu preventīva funkcija.

6. Izvērtējot lēmuma par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā, tiesībsargājošo institūciju amatpersonām ir pienākums izvērtēt un, ja tas ir iespējams, pārbaudīt liecinieka – eksperimenta veicēja – motivāciju darbības veikšanai.
7. Pašlaik narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanā speciālajai izmeklēšanas darbībai – sakaru līdzekļu kontrolei – ir taktiska atbalsta funkcija citu speciālo izmeklēšanas darbību veikšanai, jo ziņas, kam būtu jākalpo kā pierādījumiem kriminālprocesā, galvenokārt notiek šifrētā interneta vidē.
8. Gadījumos, kad noziedzīgas darbības kontroles veikšanas gaitā ir iespēja gūt ziņas par augsta ranga vai starptautiskas organizētas noziedzības grupējuma noziedzīgām darbībām narkotisko vai psihotropo vielu aprītē, ir pieļaujama šo vielu realizācija ārpus kontroles. Šādā gadījumā ir piemērojami Krimināllikuma 33. panta normā noteiktie attaisnojama profesionālā riska nosacījumi. Secinājums ir balstīts uz to, ka šo narkotisko vai psihotropo vielu realizācija notiks un turpināsies neatkarīgi no tiesībsargājošo iestāžu darbībām.
9. Specifiskās situācijās speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskais regulējums apgrūtina tādu noziegumu izmeklēšanu, kas ir saistīti ar narkotisko vielu apriti.

Ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma izvērtējums

Darba autors: **Ēriks Eleds**
Darba vadītājs: *Mg. iur.* **Andris Melkers**

Saturs

Anotācija

Ievads

1. Latvijas ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma izvērtējums
 - 1.1. Ieroču klasifikācijas tiesiskais regulējums un šaujamo ieroču klasifikācijas process
 - 1.2. E kategorijas ieroču klasifikācijas tiesiskais regulējums un process
2. Latvijas ieroču klasifikācijas salīdzinājums starp Baltijas valstīm
3. Ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma pilnveides iespējas

Nobeigums

Literatūras un avotu saraksts

Pielikums

Anotācija

Bakalaura darba mērķis ir izvērtēt Latvijas Republikā spēkā esošo ieroču klasifikācijas tiesisko regulējumu, izprast tā lietošanu, Valsts policijai veicot šaujamo ieroču un E kategorijas ieroču klasifikācijas procedūru, un apzināt šobrīd spēkā esošo tiesiskā regulējuma atbilstību tās sabiedrības grupas interesēm, kura vēlas īstenot savas tiesības un kļūt par šaujamo ieroču īpašniekiem Latvijā. Darba izstrādes laikā aplūkots ieroču klasifikācijas process, ievērojot apstākli, ka Latvijā spēkā esošais tiesiskais regulējums pieļauj tikai tādu šaujamo ieroču un munīcijas apriti, kas ir klasificēti Latvijā. Šāds apstāklis liecina, ka ieroču aprites procesa pamats un tāpat šīs aprites pieļaujošais kritērijs ir šo ieroču klasifikācija, kura tiek veikta atbilstoši valstī spēkā esošajam ieroču klasifikācijas tiesiskajam regulējumam un tajā noteiktiem kritērijiem.

Ievads

Ieroču klasifikācija un tās norises procesa tiesiskais regulējums veido civilās ieroču aprites teorētisko pamatojumu Latvijas Republikā. Šis process saskaņā ar šobrīd spēkā esošo kopējo ieroču aprites tiesisko regulējumu īsteno un ietekmē ieroču pieejamību Latvijas iedzīvotājiem. Ieroču klasifikācijas process, realizējot Ieroču aprites likumā noteikto tiesisko regulējumu un Ministru kabineta noteikumus ietvertu klasifikācijas procedūru, ir dialogs starp to Latvijas sabiedrības daļu, kura vēlas panākt tās vēlmju apmierināšanu, īstenojot tai normatīvajos aktos noteiktās tiesības iegādāties, glabāt un izmantot ieročus, un Valsts policiju, kurai kā valsts izpildvaras publisko tiesību juridiskajai personai uzticēts pienākums īstenot normatīvo aktu ievērošanas kontroli un, to īstenojot, nodrošināt sabiedrisko drošību un kārtību.

Ievērojot tiesisko regulējumu, kas sniedz kritērijus ieroču apritei, tiek nodrošināta aizsardzība gan tai sabiedrības daļai, kura ir ieroču īpašnieki, gan tai, kura par tādiem nav kļuvusi vai nevar kļūt tai ar normatīvajiem aktiem noteikto ierobežojumu dēļ. Šādi tiek realizēts Valsts policijai uzticētais pienākums nodrošināt visas sabiedrības kopējās intereses drošības garantēšanā, kuras savukārt izriet no Satversmē nostiprinātā valsts pienākuma garantēt katra Latvijas iedzīvotāja un tāād visas sabiedrības drošības nodrošināšanu. Tomēr šā uzdevuma realizācijas laikā kļūst redzams apstāklis, ka, nodrošinot sabiedrības tiesības uz drošību, tiek ierobežotas subjektu individuālās tiesības iegādāties un izmantot ieročus.

Šā dialoga ietvaros jebkurai personai Latvijā ir tiesības Valsts policijā iesniegt iesniegumu tāda ieroča vai munīcijas klasifikācijai, uz kuru ir attiecināms Latvijā ieroču aprites jomā spēkā esošais tiesiskais regulējums. Šāda iesnieguma izskatīšanas rezultātā Valsts policija, ievērojot Ieroču aprites likumā un Ministru kabineta noteikumus, kuri izdoti saskaņā ar šo likumu, noteikto, veic ieroča klasifikāciju atbilstoši Ieroču aprites likumā nosauktajiem klasifikācijas kritērijiem un Ministru kabineta noteikumos noteiktajam klasifikācijas procesam. Šaujāmieroču un munīcijas klasificēšanas komisijas sastāvā pieņemto lēmumu nostiprina administratīvajā aktā, kuru publicē Valsts policijas tīmekļvietnē, darot to pieejamu visiem Latvijas iedzīvotājiem. Savukārt šo vispārīgo administratīvo aktu saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 76. pantu var apstrīdēt jebkura persona Latvijā neatkarīgi no apstākļa, vai tā ir fiziska vai juridiska persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo vai var ierobežot.

Pētījuma mērķis: izvērtēt Latvijā pastāvošo ieroču klasifikācijas tiesisko regulējumu, šādi padziļināti iepazīstot ieroču klasifikācijas procesu Latvijā. Vērtēt ieroču klasifikācijas tiesisko regulējumu kā atturošo mehānismu nekontrolētai ieroču nokļūšanai brīvā aprītē, apzināt šā procesa pilnveides iespējas. Konstatēt šā procesa atbilstību sabiedrības prasībām un vajadzībām, apmierinot Latvijas iedzīvotāju

vēlmes ieroču pieejamības un sabiedriskās drošības nodrošināšanas jomās. Salīdzināt Latvijā spēkā esošo ieroču klasifikācijas tiesisko regulējumu un ieroču klasifikācijas procesu ar citās Baltijas valstīs spēkā esošo ieroču klasifikācijas tiesisko regulējumu un tur pastāvošo ieroču klasifikācijas procesu, šādi vērtējot Latvijas normatīvajos aktos noteiktā procesa efektivitāti.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) veikt ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma vērtējumu un izprast ieroču klasifikācijas procesu;
- 2) veikt Latvijā esošā ieroču klasifikācijas procesa salīdzinājumu ar citās Baltijas valstīs spēkā esošo ieroču klasifikācijas procesu;
- 3) apzināt ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas.

Pētījuma zinātniski pētnieciskās metodes:

- 1) salīdzinošā metode izmantota, izvērtējot kopīgās un arī atšķirīgās tiesību normu juridiskās iezīmes, salīdzinot ieroču klasifikācijas procesu Latvijā un citās Baltijas valstīs;
- 2) vēsturiskā metode – izmantota, pētot Latvijā pastāvošo un iepriekš pastāvējušo tiesisko regulējumu ieroču klasifikācijas jomā, lai izprastu ieroču klasifikācijas ieviešanas nepieciešamību un pastāvošo ieroču klasifikācijas procesu;
- 3) deskriptīvā metode izmantota, lai atspoguļotu ieroču klasifikācijas procesu un sniegtu skaidrojumus par pētījuma laikā konstatēto.

Pētījuma tiesību normu interpretācijas metodes:

- 1) gramatiskā jeb filoloģiskā interpretācijas metode lietota ieroču klasifikāciju reglamentējošo normatīvo aktu vārdiskās būtības izprašanai, noskaidrojot šajos aktos ietvertu jēgu;
- 2) vēsturiskā interpretācijas metode lietota ieroču klasifikācijas procesu reglamentējošo normatīvo aktu būtības un jēgas izprašanai, izvērtējot tiesisko situāciju šo normu radīšanas un pastāvēšanas brīdī;
- 3) sistēmiskā interpretācijas metode lietota ieroču klasifikācijas procesu reglamentējošo normatīvo aktu jēgas izprašanai, ņemot vērā to lomu citu normatīvo aktu starpā;
- 4) teleoloģiskā interpretācijas metode lietota ieroču klasifikācijas procesa reglamentējošo normatīvo aktu jēgas izprašanai, aplūkojot tos tainīgu un tiesisku mērķu sasniegšanas kontekstā.

Pētījuma laikā veikts ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma izvērtējums, apskatot spēkā esošo normatīvo regulējumu un attiecinot to kā uz ieroču, tā arī uz šaujamo ieroču klasifikācijas procesu. Salīdzināts Latvijā pastāvošais ieroču klasifikācijas process ar citās Baltijas valstīs spēkā esošo ieroču klasifikācijas procesu un, apkopojot darba laikā gūtās atziņas, sniegts ieskats ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējās.

Nobeigums

Latvijā šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums ieroču klasifikācijas jomā ir atbilstošs tam izvirzīto mērķu sasniegšanai. Tas nodrošina ieroču klasifikācijas procesa loģisku un tiesisku īstenošanu, vienlaikus nodrošinot līdzsvaru starp sabiedriskās drošības garantēšanu, nepieļaujot bīstamu ieroču nokļūšanu Latvijas civilajai aprietei paredzēto ieroču tirgū un līdz ar to Eiropas Savienības tirgū, un tās sabiedrības daļas interešu realizācijas garantēšanu, kuras saistītas ar šaujamo ieroču iegūšanu personu īpašumā un šo šaujamo ieroču izmantošanu civilajai aprietei.

Likumā ietvertais tiesiskais regulējums, nosakot šaujamo ieroču, munīcijas un E kategorijas ieroču klasifikācijas kritērijus un kārtību, skaidri nosaka kritērijus, kuri izvirzāmi šaujamo ieročiem un to munīcijai, lai tie būtu uzskatāmi par civilajai aprietei izmantojamiem, un vienlaicīgi skaidri sniedz to kritēriju uzskaitījumu, kuri norāda uz šaujamo ieroču vai to munīcijas un ieroču vispārējo un sabiedrisko bīstamību, nepieļaujot šādu ieroču izmantošanu civilajā aprietei.

Vienlaicīgi Likumā sniegtais tiesiskais regulējums skaidri diktē precīzi noteiktas robežas tam, kādi ieroči atbilst noteikta lietojuma ieročiem. Šāds civilajai aprietei pieļaujamo un nepieļaujamo ieroču iedalījums nodrošina civilajā aprietei nokļūstošo ieroču atbilstības pārbaudi šiem kritērijiem, vēl pirms tie ievesti Latvijas teritorijā. Savukārt, pieļaujot civilajai aprietei tikai tādus ieročus, kuri atbilst Likumā sniegtajiem ieroču tehniskajiem kritērijiem, tiek nodrošināts, ka tajā netiek pieļauti ieroči, kuriem piemīt liela bīstamības pakāpe, kura tieši izriet no šo ieroču veiktspējas iznīcināt vai bojāt dzīvus vai nedzīvus mērķus.

Likumā sniegtais iedalījums, kas sākotnēji ļauj klasificēt ieročus atbilstoši to tehniskajiem raksturlielumiem, nosakot ierociem piemītošo tehniskās klasifikācijas kategoriju un tikai pēc tam šo ieroci iedalot kādā no civilajai aprietei paredzēto ieroču lietojuma grupām atbilstoši šim ierociem piešķirtajai tehniskajai kategorijai, ir racionāls un konstruktīvs veids, kā ar ieroču klasifikācijas procesu īstenot civilajai aprietei paredzēto šaujamo ieroču aprites kontroli. Šādi paredzot šo Likumā nostiprināto tiesību normu savstarpēju korelāciju, likumdevējs ir vienlaicīgi nodrošinājis apstākli, ka Likumā tiek transponētas Latvijai saistošās starptautisko tiesību normas un ar tajā ietvertajām tiesību normām tiek nodrošināta Latvijas nacionālajā mērogā būtiskā šaujamo ieroču iedalījuma pēc to lietojuma īstenošana.

Latvijā spēkā esošais tiesiskais regulējums ieroču aprites jomā un arī ieroču klasifikācijas jomā nav aplūkojams kā absolūts tiesību akts, kas varētu pastāvēt, pasaulē norītošo procesu neietekmēts. Nemitīgi mainoties drošības situācijai Eiropas Savienībā, kas saistīta gan ar tai radītajiem iekšējiem draudiem, kuri izriet no organizētās noziedzības un terorisma radītajiem riskiem, kur uzbrukumam realizācijai tiek izmantoti civilajai aprietei pieejamie ieroči, gan ar pasaulē notiekošajiem militārajiem

konfliktiem, kuri kalpo par nelegālo šaujamieroču ieguves avotu, padara Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālos ieroču aprites normatīvos aktus par pastāvīgi mainīgiem normatīvajiem aktiem.

Šie ieroču apriti nosakošie normatīvie akti maināmi saskaņā ar dalībvalstīm saistošajiem Eiropas Savienības tiesību aktiem, kuri savukārt tiek mainīti, Eiropas Savienībai reaģējot uz iepriekš norādītajiem savienības kopējo drošību ietekmējošajiem faktoriem. Šo secinājumu apstiprina apstākļi, ka Latvijai saistošais Eiropas Savienības tiesiskais regulējums, kurš attiecināms uz ieroču un šaujamieroču aprites kontroli, laika posmā starp tā izveidi 1991. gadā un 2021. gadu ir piedzīvojis četras būtiskas izmaiņas. Šo izmaiņu laikā veiktie grozījumi ir mainījuši ieroču klasifikācijas kategorijas, attieksmi pret to, kas tiek uzskatīts par šaujamieroci, un attieksmi pret signālieročiem. Apstiprinājums rodams arī papildus izveidotajā Eiropas Savienības tiesiskajā regulējumā, kas izvirza tehniskās specifikācijas tiem nosacījumiem, kādiem jāatbilst savienībā pieejamajiem signālieročiem.

Tiesību normu, kas attiecināmas uz ieroču klasifikāciju Latvijā, sadalījums atsevišķos normatīvajos aktos, tos iedalot Likumā noteiktajos, ieročiem izvirzītajos klasifikācijas kritērijos un Ministru kabineta noteikumos Nr. 212 un Ministru kabineta noteikumos Nr. 261 noteiktajā šo ieroču klasifikācijas procesā, rada skaidri saprotamu sistēmu, kura, pirmkārt, Likumā nosaka Latvijā civilajai aprītei paredzēto ieroču klasifikācijas tehniskos kritērijus un atbilstoši tiem nosakāmo ieroča lietojuma veidu un, otrkārt, skaidri saprotamu sistēmu ieroču klasifikācijas procesa norisei.

Iepriekš norādītajos noteikumos ietvertais tiesiskais regulējums precīzi nosaka procesus, kādā Latvijā tiek īstenota ieroču klasifikācija, tos atsevišķi paredzot gadījumiem, kad tiek klasificēti šaujamieroči un tiem paredzētā munīcija, un gadījumiem, kad tiek klasificēti E kategorijas šaujamieroči. Noteikumos ietvertais tiesiskais regulējums skaidri nosaka Komisijas pienākumus un tiesības, veicot ieroču klasifikācijas procesa īstenošanu, kā arī pietiekami skaidri nosaka pienākumus un tiesības personām, kuras vērsušās Komisijā ar lūgumu veikt ieroča klasifikāciju.

Latvijā spēkā esošais Likums tajā ietvertu tiesību normu piemērošanas laikā ir pierādījis tajā nostiprinātā ieroču klasifikācijas tiesiskā regulējuma efektivitāti. Līdzvērtīgi savu efektivitāti ir pierādījušas Ministru kabineta noteikumos Nr. 212 un Ministru kabineta noteikumos Nr. 261 ietvertās tiesību normas, kuras diktē klasifikācijai pakļauto ieroču klasifikācijas procesa norises kārtību.

Tomēr analogiski mehānismam, kas savu darba spēju pierāda darba procesā un darba procesā izgaismo uzlabojumus, kurus nepieciešams veikt, lai pilnveidotu tā ekspluatāciju, klasifikācijas process tā tiesiskā regulējuma piemērošanas gaitā ir norādījis uz normām, kuras būtu iespējams uzlabot, šādā veidā panākot vēl

efektīvāku tajās nostiprinātā tiesiskā regulējuma piemērošanu. Darbā jau iepriekš izcelts Likumā, Ministru kabineta noteikumos Nr. 212 un Ministru kabineta noteikumos Nr. 261 ietvertais tiesiskais regulējums, kura piemērošana un klasifikācijas procesa īstenošana rada neskaidrības un apgrūtinājumus klasifikācijas procesa organizēšanai un norisei.

Likuma 4. panta pirmajā daļā ietvertais tiesiskais regulējums nosaka, ka Latvijā atļauta tikai tādu šaujameroci un to munīcijas, gāzes ieroču un signālieroču aprīte, kuri ir klasificēti Valsts policijā. Šī tiesību norma pēc savas būtības diktē aizliegumu legālajā ieroču aprītē nonākt ieročiem, kuru aprīte nebūtu saskaņota ar valsts izpildvaru Valsts policijas personā. Šāds regulējums ir ne tikai nepieciešams, bet arī būtisks, lai tiktu nodrošināts Likumā esošajā tiesiskajā regulējumā netieši ietvertais tiesībsargājošo un militāro iestāžu bruņojuma pārākums, kas nepieciešams, lai nepieļautu situācijas, kad bruņojuma ierobežotās veiktspējas dēļ tiesībsargājošās iestādes nav spējīgas izpildīt tām uzticētos pienākumus sabiedriskās drošības nodrošināšanas jomā.

Tomēr civilajai aprītei paredzēto ieroču tirgus ir nemitīgi mainīgs, un tas ir skaidrojams ar ieroču ražotāju rūpēm par savu tirgus pozīciju saglabāšanu un uzlabošanu pastāvīgas konkurences ietvaros. Šīs konkurences ietvaros ieroču ražotājiem nepieciešams apmierināt patērētāju vēlmes un nemitīgi veicināt šo patērētāju pieprasījumu pēc jauniem ieročiem. Ieroču tirgū notiekošie pielāgošanās procesi ir tieši saistīti ne tikai ar patērētāju vēlmēm, bet arī ar valstī spēkā esošo ieroču aprītes regulējumu, kura ievērošanas īstenošana ieroču ražotājiem un ieroču komersantiem ir ne mazāk būtiska. Šie apstākļi sekmē situāciju, kurā ieroču ražotāji nemitīgi veic to ražošanas klāstā esošo ieroču modernizāciju un uzlabošanu, kā arī jaunu ieroču modeļu izstrādi.

Ieroču komersanti, apzinoties, ka viņu finansiālā izdzīvošana ir tieši saistīta ar nepieciešamību ievērot un izpildīt Likumā tiem izvirzītās prasības, pirms iesaistes šo modernizēto, uzlaboto un jauno ieroču modeļu tirdzniecības procesā vēlas, lai tos klasificētu Komisija, šādi nodrošinot likumīgu šo ieroču aprīti Latvijā. Jaunu ieroču modeļu klasifikācija ir pašsaprotama, tomēr modernizēto un uzlaboto ieroču gadījumā ir jāvērtē atkārtota klasifikācijas procesa nepieciešamība.

Šobrīd spēkā esošā Likuma tiesiskais regulējums paredz ieroča klasifikācijas procesa uzsākšanu un lēmuma pieņemšanu arī gadījumos, kad Komisijai iesniegtajā iesniegumā lūgts klasificēt jau klasificētu šaujameroci, kuru šobrīd tā ražotājs tirgū piedāvā ar citu nosaukumu. Šādas situācijas visbiežāk rodas gadījumos, kad ražotājs jau klasificētu ieroci komplektē ar laidi jaunā krāsā un ieroča nosaukumā ietver jaunu vārdu vai abreviatūru, kas norāda uz šo krāsu. Šādā situācijā, izvērtējot objektīvos faktus, ir konstatējams, ka nav mainījusies ne šaujameroca tehniskā klasifikācija, ne tam paredzētais lietojums. Tomēr atbilstoši tiesiskajam regulējumam šāda ieroča

aprite nav pieļaujama līdz brīdim, kamēr Komisija nav sniegusi savu atzinumu par tā klasifikāciju.

Šāds tiesiskais regulējums ir nepilnīgs, rada lieku administratīvo slogu ieroču komersantiem un Komisijai, liekot īstenot ieroču klasifikācijas procedūru jau pēc būtības klasificētam ierocim. Šo tiesisko regulējumu vajadzētu pilnveidot, Likumā ietverot tiesību normas, kuru tiesiskais regulējums ļautu izdalīt atsevišķus ieroču modeļus pēc to klasifikācijas procesa beigām. Šāda tiesību norma kalpotu par pamatu tiesību normai, kura nepieļautu jau klasificētu ieroču atkārtotu klasifikāciju gadījumos, kad ierocim mainīts tā nosaukums tādu uzlabojumu ieviešanas rezultātā, kuri nemaina ieroča tehnisko kategoriju, tā apakškategoriju vai ieroča darbības veidu.

Priekšlikums: likumā esošais tiesiskais regulējums jāpapildina ar divām jaunām tiesību normām, tās ieviešot Likuma 4. panta otrajā daļā un izsakot to šādā redakcijā:

"(2) Viena veida, markas (sistēmas), modeļa un kalibra šaujameroci un munīciju var klasificēt vairākiem lietojuma veidiem.

- 1) Par viena veida, markas (sistēmas), modeļa un kalibra šaujameroci ir uzskatāms tāds šaujamerocis, kurš klasificēts Valsts policijā, tam noteikts tā ražotājs, nosaukums, tehniskā kategorija, apakškategorija, darbības veids un lietojuma veids/-i.*
- 2) Par klasificētu uzskatāms tāds šaujamerocis, kas atbilst Valsts policijas klasificēto ieroču sarakstos iekļautam ierakstam par viena veida, markas (sistēmas), modeļa un kalibra šaujameroci sadaļās par tā ražotāju, tehnisko kategoriju, apakškategoriju, darbības veidu un lietojuma veidu/-iem, arī tad, ja tas tiek laists aprītē ar papildinātu tā sākotnējo nosaukumu."*

Šāds tiesiskais regulējums nebūtu pretrunā citām Likumā ietvertajām tiesību normām. Tas analogiski tiesību normām par pneimatisko ieroču iedalījumu kategorijās, kurš tiek īstenots pēc noklusējuma, par kritēriju ņemot šo ieroču šāviņu sākumenerģiju džoulos, piešķirtu tehniskās kategorijas iedalījumu ieročiem tajos gadījumos, kad izpildītos piedāvātās Likuma 4. panta otrās daļas redakcijas 2. punktā ietvertie nosacījumi attiecībā uz šaujamerociem, kuri jau pēc savas būtības ir klasificēti Valsts policijā. Šādi tiktu mazināts ieroču komersantiem uzliktais administratīvais slogs, gan sagatavojot iesniegumus Komisijai, gan veidojot klasifikācijas lēmumus. Autors paredz, ka šo piedāvāto tiesību normu īstenošana tiktu realizēta jau Likumā noteikto kontroles mehānismu ietvaros, Valsts policijai pārbaudot ieroču komersantu darbību.

Šobrīd Latvijā spēkā esošajos tiesību aktos nav noteikts to ziņu apjoms, ko iesniedzējam nepieciešams norādīt iesniegumā, kurš tiek iesniegts Komisijai ar lūgumu veikt kāda ieroča klasifikāciju.

Nemot vērā šo apstākli, vajadzētu pilnveidot Ministru kabineta noteikumus Nr. 212 ietvertu tiesisko regulējumu.

Priekšlikums: saskaņā ar Ministru kabineta 03.02.2009 noteikumiem Nr. 108¹, nepieciešams papildināt MK noteikumu Nr. 212 4. punktu, aiz vārdiem "attiecīgu iesniegumu" iekļaujot vārdu "(pielikums)" un izsakot to šādā redakcijā:

"Lai klasificētu šaujameroci vai munīciju, fiziskā vai juridiskā persona komisijai iesniedz attiecīgu iesniegumu (pielikums). Iesniegumam var pievienot arī citu attiecīgās personas rīcībā esošo informāciju par šaujameroci vai munīciju, kas ir lietderīga šaujameroca vai munīcijas klasificēšanai."

Šādas vienotas iesnieguma veidlapas izmantošana mazinātu iepriekš minētos trūkumus, kuri attiecināmi uz iesniegumā norādāmās informācijas pilnīgumu un apjomu un kuri iesniedzēja un Komisijas komunikācijā rada neskaidras situācijas par konkrētā ieroča tehniskajiem raksturlielumiem vai lūgto tam piešķiramo lietojuma veidu, kādas šobrīd rodas, ja Komisijai iesniedz nepietiekami plašu informāciju par šaujameroci, kura klasificēšana ir jāvērtē. Autors piedāvā iekļaut Ministru kabineta noteikumus Nr. 212 kā pielikumu vienotu iesnieguma veidlapu. Šādi tiktu ieviesta vienota iesniegumā atspoguļojamās informācijas apjoma prakse visos gadījumos – gan tajos, kad iesniedzējs ir ieroču komersants, kura komunikācija ar Komisiju ir pastāvīga, un tai ir zināms klasifikācijas veikšanai nepieciešamās informācijas apjoms, gan gadījumos, kad iesniedzējs ir fiziska persona, kura šādu iesniegumu sagatavo pirmo reizi.

Ministru kabineta noteikumus Nr. 212 ietvertajam tiesiskajam regulējumam ir vēl viena nepilnība. Tā saistīta ar tās informācijas apjomu, kura ievadāma Valsts policijas klasificēto šaujamerocu un munīcijas sarakstos par klasificētiem šaujamerociem vai to munīciju. Ministru kabineta noteikumus Nr. 212 iekļautais tiesiskais regulējums ir jāpilnveido, lai atvieglotu Komisijas darbu, apkopojot un uzturot Valsts policijas klasificēto šaujamerocu un munīcijas sarakstu. Ministru kabineta noteikumu Nr. 212 11. punktā ir noteikts Valsts policijas klasificēto šaujamerocu un munīcijas sarakstā iekļaujamās informācijas minimālais apjoms, kas attiecināms kā uz klasificētajiem šaujamerociem, tā arī uz Valsts policijas klasificēto munīciju. Ministru kabineta noteikumu Nr. 212 11. punktā minētie kritēriji informācijas apjomam, kāds iekļaujams Valsts policijas klasificēto šaujamerocu un munīcijas sarakstā, pēc savas būtības liek šajā sarakstā vairākkārt ievadīt vienu un to pašu informāciju, kura izriet no vieniem un tiem pašiem munīcijas raksturlielumiem.

¹ Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi: Ministru kabineta 03.02.2009. noteikumi Nr. 108. Latvijas Vēstnesis, 26, 17.02.2009., 2.9. nodaļa.

Priekšlikums: veikt grozījumus Ministru kabineta noteikumu Nr. 212 11. punktā, to sadalot divās daļās un izsakot šādā redakcijā:

"Šo noteikumu 10. punktā minētajā sarakstā Valsts policija norāda vismaz šādu informāciju:

11.1. par klasificēto šaujameroci un tā munīciju:

11.1.1. piešķirtā tehniskā kategorija;

11.1.2. lietošanas veids;

11.1.3. darbības veids;

11.1.4. izgatavotāja nosaukums (izgatavotāja zīmols);

11.1.5. modeļa nosaukums;

11.1.6. kalibrs;

11.1.7. patronas veids;

11.2. par klasificēto munīciju:

11.2.1. piešķirtā tehniskā kategorija;

11.2.2. patronas veids;

11.2.3. patronas nosaukums;

11.2.4. patronas kalibrs milimetros."

Ministru kabineta noteikumu Nr. 261 7. punkts skaidri nenorāda, cik tālu tajā ietvertais tiesiskais regulējums ir attiecināms uz iesniedzēja pienākumu segt izdevumus par viņa iesniegto gāzes vai signālieroču paraugu pārbaudi. Tikai Ministru kabineta noteikumu Nr. 261 9. punktā ir atrodamā netieša norāde uz to, ka Komisija ir tikai šādas pārbaudes organizators, kas liek secināt, ka ar paraugu iesniegšanu ir saistīta arī šo paraugu atbilstības pārbaudes īstenošana, tāpēc izdevumi par tās veikšanu jāsedz iesniedzējam.

Priekšlikums: ir jāveic noteikumos ietvertu tiesību normu savstarpēja harmonizācija, papildinot Ministru kabineta noteikumu Nr. 261 7. punktu, tajā aiz vārdiem "iesniegšanu komisijai" iekļaujot vārdus "un to pārbaudi (ja pārbaude tiek veikta)", un izsakot to šādā redakcijā:

"Izdevumus, kas saistīti ar gāzes ieroču un signālieroču paraugu iesniegšanu komisijai un to pārbaudi (ja pārbaude tiek veikta), sedz iesniedzējs."

Šāda Ministru kabineta noteikumos Nr. 261 ietvertā tiesiskā regulējuma pilnveide ļautu precīzi noteikt iesniedzēja finansiālo atbildību, kas saistīta ar iesniegto paraugu nodošanu Komisijai, šo paraugu nogādāšanu pārbaudes veikšanas vietā un pašas pārbaudes veikšanu.

Gāzes ieroču un signālieroču pieprasīšanas procedūra un iesniegto paraugu pārbaudes veikšana ir realizējama tikai tajos gadījumos, kad iesniedzējam ir iespēja šos paraugus iegūt un nodot Komisijai. Šī procedūra pēc savas būtības ir attiecināma tikai uz iesniedzējiem, kuri ir juridiskas personas, tātad personas, kuras vēlas realizēt savas tiesības nodarboties ar uzņēmējdarbību, šādi gūstot peļņu. Uz šīm juridiskajām

personām attiecinot grozījumos paredzēto tiesisko regulējumu, tām netiktu radīts neproporcionāls finansiālais slogs. To var skaidrot ar apsvērumu, ka gāzes ieročiem un signālieročiem E kategorijas ieroču tehnisko specifikāciju atbilstības pārbaudes nepieciešams veikt vien tajos gadījumos, kad šo ieroču ražotājs nevar izsniegt apliecinājumu par to atbilstību iepriekš minētajām tehniskajām specifikācijām.

Situācijā, kad paraugu iesniegšana un pārbaudes veikšana tomēr būtu nepieciešama, tāda iesniedzēja (juridiskās personas) izdevumi par šīs procedūras īstenošanu tiktu sadalīti proporcionāli uz katru realizācijai paredzēto gāzes ieroča vai signālieroča vienību. Šādi juridiskās personas finansiālie izdevumi, kuri radīti ar iepriekš aprakstīto procedūru, tiktu atgūti, īstenojot komercdarbību. Papildus šāds grozījumos piedāvātais tiesiskais regulējums izslēgtu iespējamus disputus situācijās, kad iesniegtie gāzes ieroču vai signālieroču paraugi Komisijai ir nodoti, proti, iesniedzējs ir sedzis izdevumus, iegādājoties šos paraugus un nogādājot tos līdz Komisijai, bet aktuāls kļūst jautājums par to izdevumu segšanu, kuri saistīti ar pašas paraugu pārbaudes veikšanu.

Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas krimināltiesiskie aspekti

Darba autors: Jānis Rožkalns
Darba vadītājs: *Dr. iur.* Jānis Baumanis

Saturs

Ievads

1. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas vispārīgs krimināltiesiskais raksturojums
 - 1.1. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas terminoloģiskie aspekti
 - 1.2. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas vēsturisks raksturojums un analīze
 - 1.3. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas ārvalstu un starptautiskā tiesiskā regulējuma analīze
2. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas objektīvo pazīmju kopums
 - 2.1. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas noziedzīga nodarījuma sastāva objekts
 - 2.2. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvā puse
3. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas subjektīvo pazīmju kopums
 - 3.1. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas noziedzīga nodarījuma sastāva subjekts
 - 3.2. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas noziedzīga nodarījuma sastāva subjektīvā puse
4. Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas kvalifikācijas jautājumi

Nobeigums

Izmantoto avotu un literatūras saraksts

Anotācija

Bakalaura darbā par patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas krimināltiesiskajiem aspektiem tiek apskatīta aktuāla tēma, jo, veicot patvaļīgu zvejošanu vai ūdensdzīvnieku iegūšanu, tiek apdraudētas dabas vides – zivsaimniecības – intereses zivju resursu izmantošanas, atjaunošanas un vairošanas jomā.

Bakalaura darbs sastāv no 70 lappusēm un ir strukturēts četrās nodaļās.

Ievads

Bakalaura darba tēma "Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas krimināltiesiskie aspekti" ir aktuāla tāpēc, ka ir saistīta ar dabas vides, proti, zivsaimniecības, tiesisko aizsardzību. Uz temata aktualitāti norāda statistikas datus fiksētais patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas pārkāpumu skaits.

Jaunākā pieejamā informācija norādīta Valsts vides dienesta 2021. gada publikajā gada pārskatā: 2021. gadā pārbaužu laikā izņemti 2500 nelikumīgi zvejas rīki, to skaitā 2200 bezsaimnieka. Par pārkāpumiem zvejas un maksšķerēšanas jomā sodītas 750 personas, uzlikta soda nauda 366 500 EUR, pieņemti 60 lēmumi un aprēķināts 21 000 EUR par nodarītajiem zaudējumiem zivju bioloģiskajiem resursiem.

Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas veicēji nodara kaitējumu zivsaimniecības interesēm, kas izpaužas zivju un ūdensdzīvnieku sugu populācijas kavēšanā, jo nereti šis noziedzīgais nodarījums tiek veikts lieguma laikā, kad kādām zivju sugām ir nārsta laiks.

Bakalaura darbā:

- 1) analizēts Krimināllikuma (turpmāk – KL) 110. pants, kurā paredzēta kriminālatbildība par patvaļīgu zvejošanu un ūdensdzīvnieku iegūšanu;
- 2) izpētīti KL 110. panta jēdzienu definējumi, mijiedarbība un robežošanās ar citiem normatīvajiem aktiem;
- 3) aplūkots patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums, kā arī to iegūšanas kvalifikācijas jautājumi.

Pētījuma objekts: krimināltiesiskās attiecības patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas gadījumā.

Pētījuma priekšmets: krimināltiesiskais regulējums un tiesību normu piemērošana saistībā ar patvaļīgu zvejošanu un ūdensdzīvnieku iegūšanu.

Pētījuma mērķis: analizējot krimināltiesisko regulējumu, nonākt pie secinājuma, vai patvaļīga zvejošana un ūdensdzīvnieku iegūšana tiek veiksmīgi apkarota, piemērojot šī brīža tiesību normas un aizsargājot zivsaimniecības intereses zivju resursu izmantošanas, atjaunošanas un vairošanas jomā, un, konstatējot iespējamās nepilnības tiesiskajā regulējumā, sniegt to risinājumu.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas krimināltiesisko raksturojumu;
- 2) izpētīt patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas noziedzīga nodarījuma objektīvo pazīmju kopumu;
- 3) izpētīt patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas noziedzīga nodarījuma subjektīvo pazīmju kopumu;
- 4) izpētīt patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas kvalifikācijas jautājumus.

Pētījuma jautājumi:

- 1) vai nepieciešams veikt grozījumus normatīvajos aktos, kas regulē patvaļīgu zvejošanu un ūdensdzīvnieku iegūšanu?
- 2) kā normatīvo aktu grozīšana pilnveidos šī brīža redakcijā paredzēto patvaļīgās zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas apkarošana?

Vispārējās zinātniski pētnieciskās metodes: analīzes metode, aprakstošā metode un salīdzinošā metode.

Tiesību normu interpretācijas (iztulkošanas) metodes: gramatiskā metode, sistēmiskā metode, vēsturiskā metode un teleoloģiskā metode.

Bakalaura darba izstrādei literatūra iegūta no vairākām grāmatām un interneta resursiem. Nereti izmantotas profesora Ulda Krastiņa grāmatas, kurās viņš apraksta noziedzīgus nodarījumus patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas gadījumos. Izmantoti arī normatīvie akti un judikatūras atziņas.

Bakalaura darbam ir četras nodaļas. Pirmajā nodaļā "Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas vispārīgs krimināltiesiskais raksturojums" analizēts KL 110. pants, skaidroti tajā lietotie jēdzieni, kā arī apskatīti šīs tiesību normas grozījumi, kas veikti līdz šī brīža redakcijai. Otrajā nodaļā "Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas objektīvo pazīmju kopums" apskatīta KL 110. panta noziedzīga nodarījuma sastāva objekts un objektīvā puse. Trešajā nodaļā "Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas subjektīvu pazīmju kopums" apskatīta KL 110. panta noziedzīga nodarījuma sastāva subjekts un subjektīvā puse. Ceturtajā nodaļā "Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas kvalifikācijas jautājumi" analizēta judikatūra un doktrīnu atziņas par KL 110. panta kvalifikāciju.

Nobeigums

Izstrādājot bakalaura darbu par tēmu "Patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas krimināltiesiskie aspekti", tika izvirzīts šāds mērķis: analizējot krimināltiesisko regulējumu, nonākt pie secinājuma, vai patvaļīga zvejošana un ūdensdzīvnieku iegūšana tiek veiksmīgi apkarota, piemērojot šī brīža tiesību normas un aizsargājot zivsaimniecības intereses zivju resursu izmantošanas, atjaunošanas un

vairošanas jomā, un, konstatējot iespējamās nepilnības tiesiskajā regulējumā, sniegt to risinājumu.

Pamatojoties uz apskatīto pieejamo literatūru par šo tematu, kā arī uz tiesību normām, jāsecina, ka KL 110. panta šībrīža redakcijā nepieciešams veikt grozījumus.

Bakalaura darba izstrādes laikā izdarīti vairāki **secinājumi** un izstrādāti **priekšlikumi**.

1. Darba izstrādes laikā tika gūts secinājums, ka KL 110. panta 2.¹ daļā šobrīd tiek paredzēta šāda dispozīcija: "Par šā panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tas izdarīts īpaši aizsargājamā dabas teritorijā". Latvijas Republikas iekšējos ūdeņos sugas apdraudējuma dēļ ir aizliegts veikt vairāku zivju un vēžu sugu ķeršanu visa gada garumā, bet sods, neraugoties uz apdraudējumu, atšķirsies, šīs sugas iegūstot īpaši aizsargājamās dabas teritorijās vai ārpus tām.

Priekšlikums: veikt grozījumus, KL 110. panta 2.¹ daļas dispozīciju izsakot šādā redakcijā:

"Par šā panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tas izdarīts īpaši aizsargājamā dabas teritorijā, vai ja tas izdarīts, iegūstot īpaši apdraudētas sugas."

Tādējādi kriminālatbildība par šo sugu patvaļīgu iegūšanu tiktu pielīdzināta patvaļīgai zvejošanai un ūdensdzīvnieku iegūšanai īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, kuras pastāv, lai tiktu aizsargātas tajās mītošās sugas. Ņemot vērā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju pastāvēšanas mērķi un to, kādēļ tiek noteikts apdraudēto sugu iegūšanas liegums visa gada garumā, apdraudēto zivju un ūdensdzīvnieku sugu aizsardzība būtu jāparedz KL 110. panta 2.¹ daļā.

Īpaši apdraudētas sugas noteiktas Ministru kabineta noteikumos Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu", kas pieņemti 14.11.2000.

2. KL 110. panta šībrīža redakcijā nav paredzēts organizētas grupas sastāvs, kaut gan tāds ir iespējams un darbā minēts, ka organizētas grupas sastāvs tiek paredzēts citu valstu tiesību normās, kas paredz patvaļīgas zvejošanas un ūdensdzīvnieku iegūšanas apkarošanu.

Priekšlikums: veikt grozījumus KL 110. panta trešajā daļā, tās dispozīciju izsakot šādā redakcijā:

"Par patvaļīgu zivju vai ūdensdzīvnieku iegūšanu, ja to izdarījusi organizēta grupa vai ja tas izdarīts, izmantojot elektrostrāvu, sprāgstošas vielas, indīgas vielas vai citus vispārbīstamus līdzekļus vai paņēmienus."

Veicot šos grozījumus, Krimināllikuma 110. pants tiktu pilnveidots, tajā paredzot organizētas grupas sastāvu.

Zādzības ar iekļūšanu dzīvoklī prevencijas kriminoloģiskie aspekti

Darba autors: Romāns Mikulko
Darba vadītāja: *Dr. iur. Aldona Kipāne*

Saturs

Anotācija

Ievads

1. Zādzību ar iekļūšanu īpatsvars un tendences Latvijā 2012.–2021. gadā
 - 1.1. Zādzību ar iekļūšanu tendences no dzīvokļiem un privātmājām
 - 1.2. Nepilngadīgo personu izdarīto zādzību ar iekļūšanu tendences
 - 1.3. Notiesāto personu īpatsvars un zādzību ar iekļūšanu tendences
2. Zādzību ar iekļūšanu prevencijas teorētiskais ietvars
 - 2.1. Termina "prevencija" jēdziens un saturs
 - 2.2. Zādzību ar iekļūšanu vispārējā prevencija
 - 2.3. Zādzību ar iekļūšanu speciālā prevencija
 - 2.4. Zādzību ar iekļūšanu viktimoloģiskie aspekti
3. Zādzību ar iekļūšanu prevencijas praktiskie aspekti
 - 3.1. Zādzību ar iekļūšanu ietekmējušie apkārtējie apstākļi
 - 3.2. Preventīvais darbs ar zādzību veikušām personām
 - 3.3. Vispārējā un speciālā viktimoloģiskā prevencija

Nobeigums

Izmantoto avotu un bibliogrāfijas saraksts

Anotācija

Bakalaura darba tēma par zādzības ar iekļūšanu dzīvoklī prevencijas kriminoloģiskajiem aspektiem ir aktuāla, jo diennakts laikā tiek reģistrēti 2–3 notikumi, savukārt viena mēneša laikā – aptuveni 55–70 notikumi. Tādējādi tiek regulāri aizskartas tiesības uz īpašumu, un šis fakts ir pretrunā Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam. Piedāvātie preventīvie pasākumi bija aktuāli pirms 5–10 gadiem, un šodienas situācijā tie ir zaudējuši aktualitāti. Problemātisks ir arī viktimoloģiskais

aspekts – darbs ar iedzīvotājiem, kas nezina vai neņem vērā jautājuma par savu tiesību uz īpašumu nopietnību, kas rezultātā izpaužas kā piesardzības neievērošana, savu finanšu stāvokļa informācijas izpaušana u. tml.

Pētījuma mērķis ir apkopot statistisko datu izmaiņas par zādzībām ar iekļūšanu dzīvokļos, analizēt preventīvos pasākumus un konstatēt problēmaspektus, kas neļauj saistoši uzlabot noziedzīga nodarījuma kapacitāti, analizējot kriminoloģijas teorijas un praksi zādzības novēršanā, konstatēt problēmas un piedāvāt to risinājumus.

Darbā ir identificētas tiesību uz īpašumu problēmas, kas saistāmas ar zādzību ar iekļūšanu dzīvokļos novēršanu. Diskutējamas ir statistikas izmaiņas pēdējos gados, piemēram, 2022. gadā pirmajos divos mēnešos mājokļu zādzību skaits procentuāli paaugstinājās līdz 0,3 %. Dzīvokļu zādzību situācijai Latvijas Republikā netiek pievērsta pietiekami liela uzmanība, tāpat arī nozieguma subjektiem, līdz ar to preventīva rakstura pasākumi un to izmantošana nav lietderīgi, tāpēc ir nepieciešams nopietns pētījums, lai noskaidrotu, kā un kādus pasākumus izmanto ārzemēs un kas var būt pielāgojams mūsu valsts situācijā tuvākajā nākotnē.

Tēmas izpētes gaitā konstatēts, ka preventīvas darbības, ko rekomendē Valsts policija, zaudē aktualitāti, tāpēc Valsts policijai jāmaina prevencijas stratēģija, pievēršot uzmanību nepilngadīgas personas audzināšanas pasākumu modernizēšanai, darbam ar cietušajām un potenciāli cietušajām personām organizējot papildu preventīvus pasākumus, piemēram, reidus, un pašu pasākumu taktikas izmaiņām.

Darba apjoms ir 55 lappuses, izmantoti 54 literatūras avoti.

Atslēgvārdi: zādzība, iekļūšana, dzīvokļi, novēršana, preventīvais darbs.

levads

Progresīva sabiedrības attīstība jebkurā tās struktūras daļā, kā liecina cilvēces vēsture, ir cieši saistīta ar dažādu jautājumu risināšanu. Viens no aktuālākajiem jautājumiem bija un joprojām paliek tiesību uz īpašumu aizskārums, savukārt tiesībsargājošajām iestādēm viens no pamatuzdevumiem vienmēr ir bijis ne tikai likumpārkāpumu sodīšana, bet arī metožu meklēšana un pasākumu organizēšana, lai mazinātu potenciālu likumpārkāpumu realizēšanu.

Vārds "īpašums" Latvijas Republikas Satversmes 105. pantā ir lietots dažādās, tomēr savstarpēji cieši saistītās nozīmēs. Panta pirmajā teikumā ar terminu "īpašums" tiek apzīmēts gan īpašums kā tiesību institūts, gan īpašuma objekti, kas personai pieder. Juridiskajā literatūrā ir norādīts, ka Latvijas tiesību zinātnē un tiesu praksē ar vārdu "īpašums" nereti tiek apzīmēts gan īpašuma objekts, gan īpašuma tiesības.¹ Šajā pētnieciskajā darbā termins "īpašums" tiek ņemts vērā kā īpašuma objekts.

¹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. 8. nodaļa. Cilvēka pamattiesības. <https://egramatas.com/2015/10/13/latvijas-republikas-satversmes-komentari-8-nodala-cilveka-pamattiesibas/>

Pasaulē zināmie dokumenti, kas nodrošina tiesības uz īpašumu aizsargāšanu, ir ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 17. pants, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17. pants, Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1. pants.² Savukārt Latvijas Republikā tiesības uz īpašumu nodrošina Latvijas Republikas Satversmes 105. pants: ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.³

Īpašums ir pilnīgas varas tiesība pār lietu, t. i., tiesība valdīt un lietot to, iegūt no tās visus iespējamus labumus, ar to rīkoties un noteiktā kārtā atprasīt to atpakaļ no katras trešās personas ar īpašuma prasību.⁴

Nodarījumi pret īpašumu ir viena no lielākajām reģistrēto notikumu grupām Valsts policijā. Nodarījumi pret īpašumu dažādos Valsts policijas iecirkņos veido no 20 līdz 40 % visu reģistrēto notikumu. Ir identificēti šādi nodarījumu veidi, kuriem būtu prioritāri jāpievērš uzmanība: zādzības no privātmājām, to teritorijām un lauku saimniecībām, zādzības no dzīvokļiem, zādzības no transportlīdzekļiem, velosipēdu zādzības un transportlīdzekļu zādzības, t. sk. lauksaimniecības tehnikas zādzības.⁵

Zādzība saskaņā ar Krimināllikumu ir svešas kustamas mantas slepena vai atklāta nolaupīšana, t. i., tās paņemšana, lai rīkotos ar to kā ar savu.⁶ Nevar nepieņemt, ka jebkura zādzība ar iekļūšanu dzīvoklī rada ne tikai materiālus zaudējumus, bet arī morālu kaitējumu gan cietušajiem, gan blakusesošajiem iedzīvotājiem. Līdz ar to samazinās iedzīvotāju kopējais drošības līmenis un uzticības pakāpe policijas dienesta pārstāvjiem.

Turklāt 2020. gada 12. novembrī Latvijas lielākā apdrošināšanas sabiedrība "Balta" kopā ar Valsts policiju prezentēja pētījuma "Mājokļa drošība pret ielaušanos" rezultātus, kā arī informēja par pēdējo gadu statistikas datiem par mājokļu apzagšanas gadījumiem, sniedzot ieteikumus, kā pasargāt savu mājokli no garnadžu ielaušanās. Pētījuma rezultāti liecina, ka pēdējo gadu laikā iedzīvotāju informētība par mājokļu zādzībām palielinās, iedzīvotāji nedzīvo mītos un labi izprot noziedznieku

² Latvijas Republikas Tiesībsargs. Tiesības uz īpašumu. <https://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/cilvektiesibas/socialas-un-ekonomiskas-tiesibas/tiesibas-uz-ipasumu>

³ Latvijas Republikas Satversmes 105. pants. <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>

⁴ Civillikuma 927. pants. <https://likumi.lv/ta/id/225418-civillikums>

⁵ Valsts policijas preventīvās rīcības plāns 2019.–2020. gadam nodarījumu pret īpašumu mazināšanai.

⁶ Krimināltiesības (sevišķā daļa). Lekciju materiāli kursam. http://home.lu.lv/~lilze/PLK/bakalauri_2/kriminaltiesibas_seviska_dala/KT_SEV_Dala_2009_pavasaris_.pdf

darbības specifiku. Tomēr vairums iedzīvotāju pētījumā norādīja: lai arī informētība par noziedznieku nelegālajām darbībām pieaug, viņi ir pārliecināti, ka apzagšanas risks Latvijā ik gadu pieaug, šādā veidā radot jaunus izaicinājumus tiesībsargājošajām iestādēm.⁷

Tas nozīmē, ka tiesībsargājošo iestāžu izmantojamās preventīvās darbības kļūst arvien neaktuālākas, kā arī pilsoņu zināšanu līmenis šajā sfērā, kas varētu uzlabot zādzību ar iekļūšanu dzīvoklī novēršanas koeficientu, ir samērā zems, tāpēc rodas problēma ar novēršanas pasākumu neaktualitāti un neapzināšanu.

Pētījuma objekts: tiesiskās attiecības, kas rodas starp tiesībsargājošo iestādi, iedzīvotājiem un nozieguma subjektiem, novēršot zādzības ar iekļūšanu dzīvoklī.

Pētījuma priekšmets: zādzību ar iekļūšanu prevencijas teorētiskais ietvars, Valsts policijas piedāvātās preventīvās darbības, tehnoloģijas un teorijas zādzību ar iekļūšanu dzīvoklī noziegumu **novēršanai**.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) apkopot zādzību ar iekļūšanu dzīvoklī kriminālās statistikas datus par 2012.–2021. gadu;
- 2) raksturot vispārējās un speciālās preventīvās darbības teorētiskā ietvarā;
- 3) izpētīt zādzību ar iekļūšanu preventīvo pasākumu praktiskos aspektus.

Pētījuma jautājumi:

- 1) ar kādām metodēm un līdzekļiem var uzlabot preventīvo darbu ar noziedzīgu nodarījumu subjektiem?
- 2) ar kādām metodēm un līdzekļiem var uzlabot preventīvo darbu ar cietušajām personām?

Pētījuma mērķis: apkopot statistikas datu izmaiņas par zādzībām ar iekļūšanu dzīvoklī, analizēt preventīvos pasākumus un konstatēt problēmas aspektus, kas neļauj saistoši uzlabot noziedzīga nodarījuma kapacitāti, analizējot kriminoloģijas teorijas un praksi zādzības novēršanā, konstatēt problēmas un piedāvāt to risinājumus.

Pētījumā izmantotās metodes:

- 1) statistiskā metode – lai analizētu noziedzīgo nodarījumu daudzuma izmaiņas pēdējos gados;
- 2) salīdzinošā metode – lai veiktu analīzes rezultātu salīdzināšanu un noformulētu secinājumus un priekšlikumus.

Tiesību normu interpretācijas metodes:

- 1) gramatiskā (filoloģiskā) metode – lai izprastu tiesību normas saturu, noskaidrojot atsevišķu vārdu nozīmi;

⁷ Latvijas Apdrošinātāju asociācija (2020). Pētījums: palielinājusies ne tikai iedzīvotāju informētība par mājokļu zādzībām, bet arī apzagšanas risks. <https://www.laa.lv/petijums-palielinajusies-ne-tikai-iedzivotaju-informetiba-par-majoklu-zadzibam-bet-ari-apzagšanas-risks/>

- 2) sistēmiskā metode – lai noskaidrotu Krimināllikuma 175. panta trešās daļas noteikuma jēgu. Izmantojot sistēmisko metodi, raksturots arī Krimināllikuma 175. panta trešās daļas juridiskais saturs;
- 3) vēsturiskā metode – lai noskaidrotu Krimināllikuma 175. panta trešās daļas jēgu, ņemot vērā šo tiesību normu rašanās pamatu. Zādzībai kā krimināltiesību institūtam ir seni pirmsākumi un plaša vēsture;
- 4) teleoloģiskā metode – lai analizētu Krimināllikuma 175. panta trešo daļu kā krimināltiesību normas jēgu un izpētītu šo normu mērķi un nolūkus.

Darbā izmantoti vairāki normatīvie akti – Latvijas Republikas Satversme, Krimināllikums un Civillikums –, analizēti noziedzības statistikas dati, plaši pētīti īpašuma nozieguma cēloņi un izmantoti latviešu un ārzemju tiesību zinātnieku darbi, kas saistīti ar kriminoloģiskiem pētījumiem jautājumos par zādzībām no dzīvokļiem.

Darbs sastāv no trīs nodaļām. Pirmajā nodaļā apkopoti un analizēti kriminālās statistikas dati par zādzībām ar iekļūšanu dzīvoklī. Otrajā nodaļā apkopots zādzību ar iekļūšanu preventīvas teorētiskais ietvars un veikta tā analīze. Trešajā nodaļā analizēti zādzību ar iekļūšanu preventīvo pasākumu praktiskie aspekti, kā arī to aktualitāte ar reālu dzīves laikā iegūto pieredzi.

Nobeigums

Bakalaura darba mērķis – izpētīt statistikas datus par zādzībām ar iekļūšanu, un Valsts policijas piedāvātās darbības zādzību novēršanā, identificējot būtiskākās problēmas un piedāvājot šo problēmu risinājumu, – tika sasniegts.

Atbildes uz pētījuma jautājumiem – “Ar kādām metodēm un līdzekļiem var uzlabot preventīvo darbu ar noziedzīgu nodarījumu subjektiem?” un “Ar kādām metodēm un līdzekļiem var uzlabot preventīvo darbu ar cietušajām personām?” – ir redzamas izstrādātajos secinājumos un priekšlikumos.

Bakalaura darba izstrādes laikā izdarīti vairāki **secinājumi** un izstrādāti **priekšlikumi**.

1. Termins “preventīva” var būt skaidrots īsi un kodolīgi; tas nozīmē darbības, kuru rezultātā netiek izdarīts plānotais vai gatavotais noziegums vai nodarījumu neizdara persona, no kuras to varēja gaidīt saistībā ar viņas kriminālo pagātņi vai pašreizējo kriminogēno dzīvesveidu, kā arī tādu apstākļu novēršana, kuri varētu veicināt vai atvieglot noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Preventīvas darbības principi un pasākumi ir ļoti plaši un elastīgi, kas ļauj adaptēties un sniedz jūtamu rezultātu.

2. Izplatītākie zādzības risku veicinošie paradumi un labākie preventīva rakstura vispārējie pasākumi:

- 1) bieža parādība ir dzīvokļu ārdurvju neaizslēgšana un logu neaizvēršana. Risinājums – pāris reižu pārbaudīt, vai ārdurvis ir aizslēgtas un logi aizvērti; papildus var veikt fotofiksāciju, lai neaizmirstu, vai tas viss ir izdarīts;

- 2) vērtīgu lietu, naudas u. c. novietošana atklātās un labi pārredzamās vietās. Risinājums – pārvietot vērtīgo lietu vai naudu citā vietā, piemēram, skapī tālākajā istabā;
- 3) drošības elementu trūkums dzīvoklī: dzīvoklis nav aprīkots ar metāla durvīm, nav brīdinošu zīmju vai uzlīmju par citiem drošības elementiem (piemēram, par apsardzes pakalpojumu izmantošanu). Risinājums – uzstādīt metāla durvis. Ja finansiālu iemeslu dēļ tas nav iespējams, vienmēr ir iespēja sarunāt un pat patstāvīgi izdrukāt apsardzes pakalpojumu kompānijas logo un pielīmēt to uz durvīm, tomēr šāds risinājums ir īslaicīgs, un ilgstoši uz to paļauties nevajag;
- 4) drošības elementu trūkums daudzdzīvokļu mājā: mājas ārdurvis nav aprīkotas ar piekļuves sistēmu vai tā ir bojāta, nepietiekami droša ieeja palīgtelpās (ratiņtelpā, pagrabā) – durvis bez drošas slēdzenes, nepietiekams apgaismojums u. c. Risinājums – aprīkot ar piekļuves sistēmu vai veikt bojātās sistēmas remontu, regulāri veikt tās pārbaudi, kā arī nodrošināt pietiekamu apgaismojumu;
- 5) drošības elementu trūkums ēkā: ēka nav aprīkota ar metāla durvīm, nav brīdinošu zīmju vai uzlīmju par citu drošības elementu klātbūtni (piemēram, apsardzes pakalpojumiem, videonovērošanas kamerām), nepietiekams apgaismojums teritorijā, bojāts nožogojums vai tāds, kas neaptver visu teritorijas perimetru. Risinājums – aprīkot ēku ar metāla durvīm, papildus var veikt piekļuves sistēmas uzlabošanu, piemēram, nomainīt durvju kodu sistēmu uz jaunākas paaudzes koda sistēmu, regulāri veikt ieejas durvju magnētiskā paneļa pārbaudi un diagnostiku.

Speciālie preventīvie pasākumi vislabākā rezultāta sasniegšanai ir:

- 1) reidi, lai apzinātu kļaidoņu, narkomānu midžeņus ("pritonus") un ne tikai. Salīdzinoši labs rezultāts tika iegūts, veicot reidus, kuru mērķis bija novērst zādzības no automašīnām un mazināt zādzību skaitu Rīgā, Ķengaraga mikrorajonā. Likumpārkāpēji un potenciālie noziedzīga nodarījuma subjekti bieži pazīst cits citu, tāpēc, pamanot policijas darbinieku transportlīdzekļus vai reida laikā veiktu personības pārbaudi, ziņas par notikušo reidu izplatās strauji, un mikrorajona kriminālie elementi pieņem lēmumu palikt mājās vai vismaz reida laikā neveikt noziedzīgus nodarījumus;
- 2) sabiedrības informēšana par zādzībām – lai arī šis pasākums neiedarbojas tieši uz noziedzīgu nodarījumu subjektiem, tomēr viņu personības īpatnības (parasti dzimums un aptuvenais vecums), metodikas īpatnības (piemēram, uzlaužot durvju slēdzeni vai iekļūstot dzīvoklī caur balkonu) un noziedzīgu nodarījumu veikšanas lokācija (parasti mikrorajons) tiek atspoguļota ziņās un sociālajos resursos, kurus analizē arī kriminālās sabiedrības pārstāvji,

kas liek aizdomāties, ka jebkurš no viņiem var tikt aizturēts, lai arī kādas metodes tie izmantotu;

- 3) sīku pārkāpumu izdarītāju brīdināšana par kriminālatbildību – viens no neefektīvākajiem pasākumiem, jo personas, kuras izdara sīkus pārkāpumus, šo informāciju reti uztver nopietni. Biežāk tā notiek komunikācijas prasmju trūkuma dēļ, tāpēc policijas darbiniekiem tās būtu jāattīsta, piemēram, organizējot speciālus kursus.

Viktimoloģiskais aspekts, runājot par zādzībām ar iekļūšanu dzīvoklī, ieņem svarīgu lomu biežāk, nekā var likties. Tāpēc, organizējot preventīvus pasākumus, Latvijas iedzīvotājiem obligāti jāatgādina, ka viņu darbības un uzvedība arī var ietekmēt zādzības faktoru.

Veicot šo pētījumu, konstatēts, ka eksistē apkārtējie šķēršļi, kuru izmantošana varētu būt lietderīga preventīvu pasākumu kopumam, lai samazinātu zādzības ar iekļūšanu dzīvoklī:

1. Iekļūšanas kontrole – obligāta domofonu uzstādīšana. Tas ir sen izmantots mehānisms, kas neļauj nelabvēlīgām personām iekļūt kāpņutelpā bez kāda iedzīvotāja piekrišanas. Tomēr domofons un čipu sistēma ir visai veca sistēma, kas nenodrošina pilnīgu aizsardzību, jo bieži vien nelabvēlīgas personas var tēlot, piemēram, policijas dienesta darbinieku. Cilvēki diezgan reti iziet no sava dzīvokļa, lai pārbaudītu, kas tikko ir ienācis. Lietderīgāk būtu izmantot domofonu ar videokameru, kas ļautu ne tikai mutiski noskaidrot personu, bet arī vizuāli pārbaudīt, kas vēlas iekļūt kāpņutelpā.
2. Formālā uzraudzība (videonovērošanas kameras) un dabiskā uzraudzība (ielas apgaismojums). Arvien biežāk videonovērošanas kameras nestrādā un tiek izmantotas kā mulāža. Savu izvēli iedzīvotāji bieži pamato, sakot, ka mulāžu ir lētāk nopirkt, vieglāk uzstādīt, un nebūs jāskaidrojas ar pārbaužu dienesta pārstāvjiem par Fizisko personu datu apstrādes likuma panta ievērošanu. Diemžēl pieredzējuši noziedzīga nodarījuma subjekti ātri var saprast, ka tiek izmantota mulāža.

Attiecībā uz ielas apgaismojumu problēmas aktualitāte ir palielinājusies, jo Rīgas pašvaldības aģentūrai "Rīgas gaisma" ir uzdots samazināt apgaismojuma intensitāti noteiktām ielām, tiltiem un objektiem no plkst. 00.00 līdz 04.00 (līdz 12 %), no plkst. 23.00 līdz 00.00 un no plkst. 04.00 līdz 05.00 (līdz 30 %).

Viens no pasākumiem, kas varētu kompensēt potenciālos riskus, ir salīdzinoši jauna pavēle, ka traфарētiem dienesta transportlīdzekļiem būs jāpatrulē ielās dienakts tumšajā laikā ar ieslēgtām bākugunīm, ko varētu regulēt ar likuma "Par policiju" 3. pantu, papildinot ar 2. punktu šādā redakcijā:

"Policijas uzdevumi ir:

1. *Garantēt personu un sabiedrības drošību.*

2. *Novērst noziedzīgus nodarījumus un citus likumpārkāpumus:*
 - 1) *organizēt noziedzīgu nodarījumu novēršanas pasākumus, izmantojot dienesta transportlīdzekļu aprīkojumu (bākungunis) diennakts tumšajā laikā;*
 - 2) *organizēt noziedzīgu nodarījumu novēršanas pasākumus diennakts gaišajā laikā, veicot preventīva rakstura pārrunas mācību iestādēs.*
3. *Atklāt noziedzīgus nodarījumus, meklēt personas, kas izdarījušas noziedzīgus nodarījumus.*
4. *Likumā paredzētajā kārtībā sniegt palīdzību iestādēm, privātpersonām un personu apvienībām to tiesību aizsardzībā un ar likumu noteikto pienākumu realizācijā.*
5. *Savas kompetences ietvaros izpildīt administratīvos sodus un kriminālsodus."*

Kriminoloģiskie pētījumi par personām, kas sodītas par noziegumiem pret īpašumu, ļauj secināt, ka lielākajai daļai no šiem noziedzniekiem ir kopējas raksturīgās pazīmes un rakstura īpašības: tiem ir egoistiska, patērējoši mantkārtīga tieksme pēc parazitiska dzīvesveida, stabila apziņas deformācija, nihilistiska attieksme pret likumiem, izkropļota sabiedrībā valdošo principu un morāles normu uztvere, ļaušanās netikumiem.

Papildus tika konstatēts, ka gandrīz trešdaļa sodīto cilvēku:

- 1) ir zaudējuši radnieciska rakstura sakarus. Tāpēc sodītais cilvēks savus noziedzīgos nodarījumus var pamatot ar to, ka viņš palicis viens, viņam neviens nevarēs palīdzēt un apturēt nozieguma izdarīšanas vai motivēt mainīt dzīvesveidu;
- 2) nevar atrast pastāvīgu darbu. Sodītais cilvēks savus noziedzīgos nodarījumus var pamatot ar to, ka viņam ir grūti atrast darbu savas kriminālās pagātnes dēļ. Ir arī tādi noziedzīga nodarījuma subjekti, kas apgalvo, ka viņi neko citu savā dzīvē nemāk darīt, tikai zagt, tomēr tādi gadījumi ir diezgan reti;
- 3) nevar atrast pastāvīgu dzīvesvietu. Sodītais cilvēks savus noziedzīgos nodarījumus var pamatot ar to, ka nodarboties ar zādzībām ir viņa vienīgā iespēja izdzīvot;
- 4) pamato, ka ir nepieciešama materiāla rakstura palīdzība, apgalvojot, ka tā ir vienīgā iespēja izdzīvot;
- 5) pamato, ka ir nepieciešama medicīniska rakstura palīdzība – ka tā ir viena no iespējām nopelnīt materiālos līdzekļus, lai samaksātu par medikamentiem.

Domājot un plānojot preventīvo pasākumu kopumu darbā ar notiesātajām personām, būtu lietderīgi pievērst vairāk uzmanības to individuālajām īpatnībām un problēmām. Zādzību veikušas personas psiholoģiskā stāvokļa rehabilitācijai drīzāk jābūt līdzīgai korekcijas rakstura apmācībām nekā piespiedu medicīniska rakstura pakalpojumiem. Svarīga loma preventīvajā darbā ar zādzību veikušām personām

varētu būt mēru sistēmai, kura nodrošinās adekvātu "ieslēgšanu" darba procesā un sabiedriskajā dzīvē.

Analizējot preventīvo pasākumu ietekmi, jāsecina, ka pēc statistikas datiem lielākā daļa zādzību ar iekļūšanu dzīvoklī tiek realizēta, brīvi piekļūstot, un tas nozīmē, ka dažreiz zādzības var veikt ne tikai noziedzīgu nodarījumu subjekti ar pieredzi, bet arī subjekti, kas smagos dzīves apstākļos pieņēmuši zibenīgu lēmumu. Jo neaizslēgtas durvis, logs vai balkons atvieglo iekļūšanu un cietušās personas neuzmanības dēļ tās dzīvoklis pievērš paaugstinātu uzmanību.

Arī darba autors ir sastapies ar situācijām, kad daudzdzīvokļu kāpņutelpās bijušas atvērtas priekšējās durvis; pārbaudot situāciju, izrādījās, ka iedzīvotāji aizmirsuši līdz galam aizvērt durvis un to tuvumā bija atstājuši vērtīgas mantas, piemēram, maku ar dokumentiem un naudu.

Efektīvāk būtu izstrādāt un uzlīmēt dažas uzlīmes, kas varētu motivēt iedzīvotājus pievērst vairāk uzmanības tieši durvju, logu un balkonu aizslēgšanai. Varētu pietikt pat ar divām vai trim uzlīmēm vienā kāpņutelpā, piemēram, pie ieejas durvīm un liftu telpā. Būtu lietderīgi regulāri veikt durvju slēdzenes pārbaudi, lai pārlicinātos par tās tehnisko stāvokli un nepieciešamības gadījumā to aizvietot. Ar šādiem pasākumiem var nodarboties gan policijas pārstāvji, regulāri atgādinot par šāda rakstura pasākumiem masu medijos, kā arī SIA "Rīgas namu pārvaldnieks".

Operatīvās reaģēšanas uz likumpārkāpumiem tiesiskās problēmas

Darba autore: **Anita Zarāne**
Darba vadītājs: *Dr. iur.* docents **Valdis Voins**

Saturs

Anotācija

Annotation

Ievads

1. Operatīvās reaģēšanas un notikuma jēdziens, izpratne
2. Valsts policijas operatīvās vadības struktūrvienību darba organizācija un nozīme operatīvajā reaģēšanā uz notikumu
 - 2.1. Operatīvās vadības struktūrvienības darba organizācija, saņemot informāciju par notikumu
 - 2.1.1. Reaģēšanas laiki
 - 2.1.2. Operatīvās vadības struktūrvienības darba organizācija, koordinējot notikumu reģistrāciju un apkalpošanu
 - 2.2. Norīkojumu darba organizācija
 - 2.2.1. Reaģēšana uz izsaukumiem par noziedzīgajiem nodarījumiem
 - 2.2.2. Reaģēšana uz izsaukumiem par administratīvajiem pārkāpumiem
 - 2.2.3. Reaģēšana uz izsaukumiem par ģimenes konfliktiem
3. Operatīvās reaģēšanas attīstības perspektīvas

Nobeigums

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

Anotācija

Bakalaura darba tēmas "Operatīvās reaģēšanas uz likumpārkāpumiem tiesiskās problēmas" aktualitāte saistāma ar valstī pieaugošo noziedzīgo nodarījumu un administratīvo pārkāpumu skaitu, vardarbības ģimenē uzplaiksnījumu, kā arī pieaugošo migrāciju saistībā ar karu Ukrainā un nelegālās migrācijas draudiem

Latvijas-Baltkrievijas pierobežā. Minētās problēmas kārtējo reizi norāda uz padziļinātas izpētes nepieciešamību un operatīvas policijas reaģēšanas svarīgumu. Turklāt parasti policijas darbības vērtēšanas kritērijus saista ar policijas spēju operatīvi reaģēt uz notikumu, atklāt administratīvos pārkāpumus un noziedzīgos nodarījumus u. c. Tomēr šie kritēriji tikai raksturo policijas darbību, bet neliecina par policijas darbības efektivitāti, jo personai, kura vērsas policijā, ir vienlīdz svarīga gan operatīva un efektīva policijas amatpersonu rīcība, gan to veikto darbību kvalitātes aspekti.

Bakalaura darba mērķis ir analizēt tiesiskās problēmas operatīvajai reaģēšanai uz likumpārkāpumiem un izstrādāt potenciālos šo problēmu risinājumus.

Valsts policijā pašreiz notiekošās strukturālās reformas rezultātā darbs tiks organizēts ar reaģējošo policistu grupām, kuru sastāvā ietilps galvenokārt patruļdienesta darbinieki, satiksmes uzraudzības darbinieki un daļa no iecirkņa inspektoriem.

Ministru kabineta 2012. gada 20. marta noteikumi Nr. 190 "Noteikumi par notikumu reģistrēšanas kārtību un policijas reaģēšanas laiku" kopumā ļauj organizēt policijas darbību secību, reaģēšanas uz notikumu laiku un kārtību, kādā jāreģistrē informācija par notikumu, tomēr lauku rajonu problēmas ar laicīgu nokļūšanu likumpārkāpuma vai notikuma vietā var atrisināt, tikai palielinot pieļaujamo reaģēšanas laiku, izvērtējot likumpārkāpumu un notikumu daudzumu un to atrašanās vietu.

Darba apjoms ir 57 lappuses, izmantoti 52 literatūras avoti.

Atslēgvārdi: operatīvā reaģēšana, notikums, reaģējošais inspektors, likumpārkāpums.

levads

Latvijas Republikas Satversmes 96. pants nosaka: "Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību."¹ Tas nozīmē, ka, notiekot šādam aizskārumam, tiesību aizsardzības iestādēm uz tādu jāreaģē nekavējoties.

2021. gadā Valsts policijas Elektronisko notikumu žurnālā tika reģistrēts 365 651 notikums, uz kuru bija nepieciešams reaģēt. 241 306 gadījumos tika uzsākts administratīvo pārkāpumu process, 29 083 gadījumos tika uzsākts kriminālprocess.² Savukārt 2020. gadā tika reģistrēti 327 143 notikumi, tika uzsākts 124 571 administratīvo pārkāpuma process un 34 183 kriminālprocesi.³

Tēmas aktualitāte saistāma ar valstī pieaugošo noziedzīgo nodarījumu un administratīvo pārkāpumu skaitu, vardarbības ģimenē uzplaisnījumu, kā arī pieaugošo migrāciju saistībā ar karu Ukrainā un nelegālās migrācijas draudiem

¹ Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.

² Valsts policija. 2021. gada darbības pārskats. <https://www.vp.gov.lv/lv/publikacijas-un-parskati>

³ Valsts policija. 2020. gada darbības pārskats. <https://www.vp.gov.lv/lv/publikacijas-un-parskati>

Latvijas-Baltkrievijas pierobežā. Minētās problēmas liecina par padziļinātas izpētes nepieciešamību un operatīvas policijas reaģēšanas svarīgumu. Turklāt parasti policijas darbības vērtēšanas kritērijus saista ar policijas spēju operatīvi reaģēt uz notikumu, atklāt administratīvos pārkāpumus, noziedzīgos nodarījumus u. c. Tomēr šie kritēriji tikai raksturo policijas darbību, bet neliecina par policijas darbības efektivitāti, jo personai, kura vēršas policijā, ir vienlīdz svarīga gan operatīva un efektīva policijas amatpersonu rīcība, gan to veikto darbību kvalitātes aspekti.

Pētījuma problēma izriet no tā, ka šobrīd operatīvu un efektīvu reaģēšanu uz notikumu kavē Valsts policijā notiekošās strukturāla rakstura reformas, ieviešot jaunu amatu – reaģējošo policistu. 2019. gada 22. novembrī Valsts policijas padomē tika pieņemts lēmums, kurā definēts, ka jau no 2021. gada instruktora amats pakāpeniski tiek pārveidots par virsnieka amatu, līdz ar to ir nepieciešama arī policijas darbinieku izglītības līmeņa paaugstināšana, kā arī amatu vietu un finansējuma pārdale Valsts policijā atbilstoši strukturālajām reformām. No minētā izriet, ka problēma ir policijas reaģēšanas ātrums, policijas attieksme pret notikumā iesaistītajām personām un tām sniegto pakalpojumu kvalitāte. Reaģēšanas ātrums un darba kvalitāte notikuma vietā ir atkarīga no operatīvās vadības struktūrvienību darbinieku rīcības un policijas patruļu kompetences.

Pētījuma objekts: tiesiskās attiecības, kas izriet no operatīvās reaģēšanas uz likumpārkāpumiem.

Pētījuma priekšmets: tiesiskais regulējums, kas nosaka Valsts policijas operatīvu reaģēšanu uz notikumiem.

Pētījuma mērķis: analizēt operatīvās reaģēšanas uz likumpārkāpumiem tiesiskās problēmas un izstrādāt to potenciālos risinājumus.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) raksturot operatīvās reaģēšanas un notikuma jēdzienu un izpratni;
- 2) izpētīt Valsts policijas operatīvās vadības struktūrvienību darba organizāciju un nozīmi operatīvajā reaģēšanā uz notikumu;
- 3) analizēt operatīvās reaģēšanas attīstības perspektīvas;
- 4) izdarīt secinājumus un izstrādāt potenciālos priekšlikumus efektīvākai reaģēšanai uz likumpārkāpumiem.

Pētījuma jautājumi:

- 1) kāds ir reaģēšanas uz notikumu tiesiskais regulējums?
- 2) kādas ir problēmas un kādi būtu iespējamie risinājumi tiesiskā regulējuma pilnveidošanai, lai uzlabotu policijas reaģēšanu uz notikumiem?

Pētījumā izmantotās vispārējās zinātniski pētnieciskās metodes:

- 1) analītiskā pētniecības metode – lai analizētu tiesību aktos noteikto policijas amatpersonu tiesību un pienākumu mijiedarbību, reaģējot uz notikumu. Analizējot no attiecināmo tiesību normu tulkošanas un praktiskās

- piemērošanas identificētos problēmjaudījumus, noteiktas būtiskākās problēmas operatīvās reaģēšanas jomā;
- 2) deskriptīvā jeb aprakstošā pētniecības metode – detalizēti pētot un aprakstot kārtību reaģēšanai uz notikumu, apkopot pieejamo informāciju šajā jautājumā un, pamatojoties uz izpētīto, sniegt operatīvās reaģēšanas uz notikumu kā tiesību institūta skaidrojumu, kā arī rast noteiktu problēmu kopsakarū;
 - 3) deduktīvā pētniecības metode – lai nonāktu pie argumentētiem slēdzieniem par starptautisko un nacionālo tiesību doktrīnu atziņu idejisko ietekmi uz reaģēšanu uz notikumu, kā arī izteiktu slēdzienus par doktrīnu atziņām un dažādu autoru viedokļiem operatīvās reaģēšanas uz notikumu kopsakarā;
 - 4) induktīvā pētniecības metode – lai nonāktu pie secinājumiem saistībā ar operatīvās reaģēšanas uz notikumu kopējām tendencēm Latvijas un ārzemju praksē;
 - 5) loģiski konstruktīvā pētniecības metode – lai izstrādātu secinājumus un priekšlikumus;
 - 6) dogmatiskā pētniecības metode – lai pareizi izprastu tiesību normas, kas nosaka operatīvo reaģēšanu uz notikumu. Dogmatiskā metode ir piemērota, lai iegūtu tiesisko normu juridiskā satura pareizu izpratni un iepazītu to būtību. Šīs metodes izmantošana veicina darbā izvirzītā mērķa sasniegšanu – balstoties uz spēkā esošo normu analīzi, var konstatēt tiesiskās problēmas un izstrādāt potenciālos šo problēmu risinājumus.

Pētījumā izmantotās tiesību normu interpretācijas metodes:

- 1) gramatiskā tiesību normu tulkošanas metode izmantota, lai noskaidrotu operatīvās reaģēšanas uz notikumu jēdzienu kā tiesību institūta jēgu no valodnieciskā skatpunkta;
- 2) sistēmiskā metode izmantota, lai skaidrotu likumā "Par policiju" un Ministru kabineta 2012. gada 20. marta noteikumu Nr. 190 "Noteikumi par notikumu reģistrēšanas kārtību un policijas reaģēšanas laiku" kopsakarū;
- 3) vēsturiskā tiesību normu interpretācijas metode izmantota, lai noskaidrotu vēsturisko gaitu operatīvās reaģēšanas uz notikumu attīstībā, ņemot vērā tos vēsturiskos apstākļus, kas bijuši par pamatu šāda tiesību institūta un ar to saistīto tiesību normu attīstībā;
- 4) teleoloģiskā tiesību interpretācijas metode lietota, lai noskaidrotu tiesību normu, piemēram, likuma "Par policiju" 9. panta, jēgu, izpētītu analizējamo normu jēgu, mērķi, uzdevumus un nolūkus, kā arī veiktu zinātnisko prognozēšanu operatīvās reaģēšanas uz notikumu attīstībā.

Pētījuma bāzi veido nacionālie normatīvie akti, speciālistu viedokļi, zinātnieku monogrāfijas, elektroniskie resursi un statistikas dati.

Bakalaura darbs sastāv no trijām nodaļām ar apakšnodaļām. Pirmajā nodaļā aprakstīts operatīvās reaģēšanas un notikuma jēdziens, izpratne. Otrajā nodaļā pētīta Valsts policijas operatīvās vadības struktūrvienību darba organizācija un nozīme operatīvajā reaģēšanā uz notikumu, piemēram, tādi jautājumi kā darba organizācija, saņemot informāciju par notikumu; reaģēšanas laiks; operatīvās vadības struktūrvienības darba organizācija, koordinējot notikumu reģistrāciju un apkalpošanu; kā arī norīkojumu darba organizācija – reaģēšanā uz izsaukumiem par noziedzīgiem nodarījumiem, par administratīvajiem pārkāpumiem un ģimenes konfliktiem. Darba trešajā nodaļā analizētas operatīvās reaģēšanas attīstības perspektīvas.

Nobeigums

Bakalaura darba izstrādes laikā izdarīti vairāki **secinājumi** un izstrādāti **priekšlikumi**.

1. Nereti policijas amatpersonas vilcinās, dodoties uz notikuma vietu, vai arī neveic notikuma vietā visas sākotnējās darbības, lai fiksētu pierādījumus, līdz ar to nekorekta normatīvajā regulējumā noteikto procedūru interpretācija policijas reaģēšanu uz notikumu padara neefektīvu. Īpaši tas ir redzams gadījumos, kad normatīvajā regulējumā nav precīzi definēta attiecīgā procedūra un tās kārtība.

Priekšlikums: grozīt likumu "Par policiju" un 39. pantu papildināt ar otro daļu šādā redakcijā:

"Uzraudzību pār pieļautajiem normatīvā regulējuma pārkāpumiem un profesionālās ētikas normu pārkāpumiem policijas darbībā veic Valsts policijas Iekšējās kontroles birojs."

2. Samērā bieži ir gadījumi, kad, policijas norīkojumam nonākot notikuma vietā, tiek konstatēts, ka policija izsaukta nepamatoti, tā kavējot operatīvu ierašanos citā notikuma vietā, kur, piemēram, tiek apdraudēta personas veselība un dzīvība. Ņemot vērā, ka sods par speciālo dienestu nepamatotu izsaukšanu ir niecīgs, daudzas personas to izmanto dažādu savstarpēju nesaskaņu kārtošanai, turklāt pārsvarā būdamas reibumā. Soda sankcijai par nepamatotu speciālo dienestu izsaukšanu ir jābūt bargākai.

Priekšlikums: grozīt Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 7. panta pirmo daļu un izteikt to šādā redakcijā:

"1) Par ugunsdzēsības un glābšanas, policijas, robežsardzes vai Nacionālo bruņoto spēku Jūras spēku Krasta apsardzes dienesta nepamatotu izsaukšanu piemēro naudas sodu fiziskajai personai no desmit līdz četrdesmit naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai – no četrdesmit līdz trīs simti piecdesmit naudas soda vienībām."

Priekšlikums: grozīt Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 7. panta otro daļu un izteikt to šādā redakcijā:

"(2) Par informācijas izplatīšanu par nepatiesu notikumu vai nepatiesa notikuma inscenēšanu, kā dēļ ugunsdzēsības un glābšanas, policijas, robežsardzes vai Nacionālo bruņoto spēku Jūras spēku Krasta apsardzes dienests atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam pienākumam tiek iesaistīts reaģēšanā uz šādu informāciju vai notikumu, piemēro naudas sodu fiziskajai personai no divdesmit līdz astoņdesmit naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai – no divi simti līdz trīs tūkstoši naudas soda vienībām."

3. No minētā izriet vēl viena problēma, proti, personas, kuras policiju izsauca nepamatoti vai traucē policijas darbu notikuma vietā (sevišķi tas ir raksturīgs dažādu sadzīves konfliktu gadījumā), ir tādā reibuma pakāpē, ka nespēj kontrolēt savu uzvedību, šādā veidā apdraudot sevi un citus cilvēkus. Piemēram, kaimiņš reibumā nevēlas atstāt otra kaimiņa mājokli, tomēr mājokļa īpašnieks nevēlas policijai rakstīt iesniegumu par šādas personas veikto apdraudējumu. Policijai šādos gadījumos nav iespējams izmantot savas tiesības, kas noteiktas likuma "Par policiju" 12. panta pirmās daļas 10. punktā, lai gan ir skaidri redzams, ka, atstājot šādu personu mājoklī, var notikt neatgriezenisks apdraudējums.

Priekšlikums: grozīt likuma "Par policiju" 12. panta pirmās daļas 10. punktu, svītrot vārdus "uz rakstveida pieteikuma pamata" un izteikt šo punktu šādā redakcijā:

"10) uz policijas amatpersonas ziņojuma pamata aizturēt personas, kuras mājoklī atrodas alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu reibuma stāvoklī un var nodarīt kaitējumu sev vai apkārtējiem cilvēkiem, vai gadījumā, ja apkārtējie cilvēki baidās palikt vienatnē ar šo personu un nav cita pamata tās aizturēšanai, uzturēt tādas personas policijas iestādē, līdz zudis apdraudējuma pamats, bet ne ilgāk par 12 stundām."

4. Šobrīd Valsts policijā tiek realizētas strukturālas reformas un svarīgākā ir reaģējošā policijas darbinieka amata ieviešana. Reaģējošo policijas darbinieku struktūrvienību sastāvā tiek iekļautas Valsts policijas Kārtības policijas Patruļpolicijas struktūrvienības, lai risinātu gan reaģēšanas uz notikumu, gan personāla komplektēšanas problēmas. Jau šobrīd gan Valsts policijas Vidzemes, gan Zemgales reģiona pārvaldē reaģējošie policijas darbinieki reaģē uz notikumiem un notikuma vietā veic neatliekamās procesuālās darbības gan kriminālprocesa, gan administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros. Lai arī minētajos divos reģionos reaģējošie darbinieki jau pilda attiecīgos pienākumus, tomēr Valsts policijas 2020. gada 29. februāra noteikumos Nr. 18 "Dienesta pienākumu izpildes organizācija un kontrole sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas, satiksmes uzraudzības un autopārvadājumu

uzraudzības jomā" nav veikti grozījumi un nav definētas normas par reaģējošo inspektoru tiesībām un pienākumiem notikuma vietā.

Priekšlikums: grozīt Valsts policijas 2020. gada 29. februāra noteikumus Nr. 18 "Dienesta pienākumu izpildes organizācija un kontrole sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas, satiksmes uzraudzības un autopārvadājumu uzraudzības jomā" un papildināt tos ar XVII¹ nodaļu šādā redakcijā:

"Reaģējošo norīkojumu darba organizācija, tiesības un pienākumi notikuma vietā."

5. Efektīvu reaģēšanu uz likumpārkāpumiem kavē tas, ka operatīvās vadības struktūrvienību darbiniekiem ir vērojama pārslodze, jo zvanītāju ir daudz un personai nākas gaidīt, līdz notiek savienojums. Turklāt daudzi saņemtie zvani neatbilst Valsts policijas kompetencei, kā arī ir daudz viltus zvanu ar nenopietna rakstura informāciju.

Priekšlikums: darbā nepieciešams integrēt Amerikas Savienoto Valstu uzkrāto pieredzi, apstrādājot viltus zvanus – 911 dienesta darbinieki regulāri tiek trenēti viltus zvanu atpazīšanā. Amerikas Savienotajās Valstīs ir izveidots speciāls dienests 311, uz kuriem novirza nesaprotama satura zvanus. Arī Latvijā ir ieteicams līdzīgs risinājums, jo, atslodot operatīvās vadības struktūrvienību darbiniekus, notiktu operatīvāka reaģēšana uz likumpārkāpumiem.

6. Analizējot datus, konstatēts, ka kādā Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes iecirknī informācijas sistēmā "Elektroniskais notikumu žurnāls" 2021. gadā sadaļā "Ģimenes konflikts" reģistrēti 822 notikumi. Četrdesmit divos gadījumos tika sagatavoti ziņojumi par notikumu, divpadsmit gadījumos policijas amatpersonas pieņēma policijas lēmumu par nošķiršanu, divus pieteikumus iesniedza tiesā ar policijas starpniecību un attiecīgi piecdesmit četros gadījumos pieņēma lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Ir skaidri redzams, ka reģistrēto ģimenes konfliktu skaits nesakrīt ar pārējiem datiem.

Priekšlikums: nepieciešams sistematizēt informācijas datu ievadīšanu sistēmā "Elektroniskais notikumu žurnāls", izstrādājot un iekļaujot tajā sadaļu "Vardarbība ģimenē / mājoklī".

Tādējādi ir izpētīts pirmais pētījuma jautājums par reaģēšanas uz notikumu tiesisko regulējumu, analizējot tajā definētās tiesības, pienākumus un atbildību. Savukārt atbilde uz otro pētījuma jautājumu "Kādas ir problēmas un kādi būtu iespējamie risinājumi tiesiskā regulējuma pilnveidošanai, lai uzlabotu policijas reaģēšanu uz notikumiem?" ir redzama izstrādātajos secinājumos un priekšlikumos.

Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana sērijveida zādzību no mājokļiem atklāšanā

Darba autors: **Dāvis Sokolovskis**
Darba vadītājs: *Mg. iur.* **Ģirts Zalāns**

Saturs

Anotācija

Darbā lietotie saīsinājumi

Ievads

1. Sērijveida zādzību no mājokļiem jēdziens un būtība
2. Sērijveida zādzību no mājokļiem raksturojums
 - 2.1. Noziedzīga nodarījuma krimināltiesiskais regulējums
 - 2.2. Noziedzīga nodarījuma kriminoloģiskie un kriminālistiskie aspekti
 - 2.2.1. Zādzību no mājokļiem tendences un cietušā personības loma nozieguma izdarīšanas mehānismā
 - 2.2.2. Noziedzīga nodarījuma subjekts, izdarīšanas priekšmets, apstākļi, veids un paņēmieni
3. Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana sērijveida zādzību no mājokļiem izmeklēšanā un atklāšanā
 - 3.1. Speciālo izmeklēšanas darbību raksturojums
 - 3.2. Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas noziedzīga nodarījuma izmeklēšanā un atklāšanā problēmjaucājumi

Nobeigums

Avotu un bibliogrāfijas saraksts

Pielikumi

Anotācija

Noziedzīgo nodarījumu struktūrā zādzības no mājokļa sastāda gandrīz 3 % no visiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tas vienlaikus ir sarežģīts un grūti atklājams noziegums. Dažādu valstu dati liecina, ka policija atklāj tikai aptuveni 10 % no visām zādzībām no mājokļiem.

Bakalaura darba "Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana sērijveida zādzību no mājokļiem atklāšanā" mērķis ir izpētīt un analizēt iespēju izmantot speciālās izmeklēšanas darbības sērijveida zādzību no mājokļiem atklāšanā.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, trim nodaļām, nobeiguma, kā arī avotu un bibliogrāfijas saraksta. Darbā sniegts sērijveida zādzību no mājokļiem raksturojums un izpētīti jēdzieni. Tāpat darbā ir sniegts nozieguma krimināltiesiskais, kriminoloģiskais un kriminālistiskais raksturojums. Darbā ir apkopoti statistikas dati un analizēta tiesu prakse un judikatūra, kā arī ir izdarīti secinājumi un izvirzīti priekšlikumi tiesību aktu pilnveidošanai.

Darbā ir izpētīts speciālo izmeklēšanas darbību jēdziens un regulējums. Darba gaitā ir izvērtēts, vai speciālās izmeklēšanas darbības var izmantot zādzību no mājokļiem izmeklēšanā un atklāšanā. Jāsecina, ka speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana spontāno zādzību gadījumā nav lietderīga, savukārt speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana var būt lietderīga un efektīva plānotu sērijveida zādzību no mājokļiem izmeklēšanā, kā arī gadījumos, kad noziegumi tiek izdarīti organizētā grupā.

Darba apjoms ir 70 lappuses, un tajā ir izmantoti 70 avoti.

Atslēgvārdi: sērijveida zādzība, zādzība no mājokļa, izmeklēšana, speciālās izmeklēšanas darbības.

Ievads

Latvijas Republikas Satversmes¹ (turpmāk – Satversme) 96. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību, savukārt Satversmes 105. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Satversme garantē, ka ikviena cilvēka mājoklis un viņa īpašums ir neaizskarams. Lai arī par mājokļa neaizskaramības pārkāpumu un sveša īpašuma zādzību paredzēta kriminālatbildība, tomēr sods ne vienmēr attur noziedznieku no citas personas īpašuma zādzības.

Latvijā zādzības no mājokļiem tiek kvalificētas pēc Krimināllikuma (turpmāk – KL) 175. panta trešās daļas un par zādzību no mājokļa ir noteikts brīvības atņemšanas sods uz laiku līdz pat pieciem gadiem, bet, ja zādzība izdarīta lielā apmērā vai

¹ Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.

ja to izdarījusi organizēta grupa, kā arī citos vainu pastiprinošos apstākļos, tiesa var piespriest brīvības atņemšanas sodu līdz pat desmit gadiem.² Lai arī KL ir noteikti bargi sodi par zādzību no mājokļa, tomēr tas iedzīvotājus nepasargā no šāda veida nozieguma.

2017. gadā veiktā pētījumā³ tika aptaujāti 3048 Latvijas iedzīvotāji, to skaitā 500 iedzīvotāji, kuri pēdējo gadu laikā bija cietuši no nozieguma vai pret sevi vērsta likumpārkāpuma, un tika noskaidrots, ka no visiem aptaujātajiem 16 % pēdējo trīs gadu laikā ir cietuši no kāda noziedzīga nodarījuma. Starp biežāk minētajiem nodarījumiem, no kuriem iedzīvotāji bija cietuši, bija zādzības no mājokļa (3 %).⁴

Vairāk nekā puse (59 %) no tiem, kas bija cietuši noziedzīgos nodarījumos, atbildēja, ka ir vērsušies pēc palīdzības Valsts policijā (turpmāk – VP), savukārt no tiem, kuri cietuši tādos nodarījumos kā zādzība no mājokļa, policijā vērsās 82 %. Turklāt 1,5 % no tiem, kuri jebkad cietuši no mājokļa apzagšanas, savas dzīves laikā to piedzīvojuši 6 un vairāk reizes, 15 % zādzību no mājokļa piedzīvojuši 3–5 reizes, 14,4 % – 2 reizes un 69,2 % – vienreiz.⁵

Minētais liecina, ka noziegumi pret īpašumu, tostarp zādzības no mājokļa, ir viens no bieži izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tāpat dati liecina, ka apmēram trešdaļa iedzīvotāju, kuri bija cietuši no mājokļu apzagšanas, savā dzīvē ar to saskārušies vairāk nekā vienu reizi. Savukārt tas, ka vairums iedzīvotāju par mājokļa apzagšanu vērsās policijā, liecina par zināmu uzticības līmeni tiesībsargājošajām iestādēm.

Pēdējos piecos gados mājokļu zādzību skaitam ir tendence samazināties: 2017. gadā Latvijā tika reģistrētas 1795 īpašuma zādzības no dzīvokļiem, 2018. gadā – 1589, 2019. gadā – 1252, 2020. gadā – 1036, savukārt 2021. gadā – 647 zādzības⁶, tomēr noziedzīgi nodarījumi, kas kvalificēti pēc Krimināllikuma 175. panta trešās daļas, daudzos gadījumos paliek neatklāti, arī pierādījumu un policijas resursu trūkuma dēļ. Tā kā šāda veida noziegumi tiek izdarīti samērā bieži, to izmeklēšana un atklāšana vienmēr ir bijusi VP aktualitāte, tad bakalaura darba tēma ir izvēlēta, lai noskaidrotu, vai speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana policijas darbā ir pieļaujama, efektīva un vai sekmē šāda veida noziegumu izmeklēšanu un atklāšanu.

² Krimināllikums. Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998. 175. panta ceturtnā daļa

³ SKDS (2017). Latentā noziedzība un atkārtota viktimizācija dažādos noziedzīgos nodarījumos. Latvijas iedzīvotāju aptauja. http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/SKDS_2017_Latenta_noziedziba_un_atkartota_viktimizacija.pdf

⁴ Turpat.

⁵ Turpat.

⁶ Centrālās statistikas pārvalde. Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits. https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__NO__NOR/NOR010/table/tableViewLayout1/

Pētījuma mērķis: izpētīt un analizēt speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanu sērijveida zādzību no mājokļiem izmeklēšanā un atklāšanā, konstatēt problēmas un izvirzīt priekšlikumus tiesību aktu pilnveidošanai.

Pētījuma objekts: tiesiskās attiecības, kas izriet no speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas KL 175. panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanā un atklāšanā.

Pētījuma priekšmets: speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskais regulējums un speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas īpatnības noziedzīga nodarījuma – sērijveida zādzības no mājokļiem – izmeklēšanā un atklāšanā.

Pētījuma jautājumi:

- 1) kuras speciālās izmeklēšanas darbības tiek izmantotas vai var tikt izmantotas sērijveida zādzību no mājokļiem izmeklēšanā un atklāšanā?
- 2) vai speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskā regulējuma formulējums nodrošina mērķa sasniegšanu, un vai speciālo izmeklēšanas darbību tiesiskais regulējums ir uzlabojams?
- 3) vai praksē nepastāv atšķirīga vai nepareiza tiesību normu interpretācija?

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt un analizēt sērijveida zādzību no mājokļiem jēdzienu un būtību;
- 2) sniegt noziedzīgā nodarījuma krimināltiesisko, kriminālistisko un kriminoloģisko raksturojumu;
- 3) izpētīt un analizēt speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas iespējas sērijveida zādzību no mājokļiem atklāšanā, apkopot statistikas datus, izdarīt secinājumus un izvirzīt priekšlikumus tiesību normu un policijas darba uzlabošanai.

Izpētot teoriju un praksi, ir analizēts, vai, piemērojot speciālās izmeklēšanas darbības sērijveida zādzību no mājokļiem izmeklēšanā un atklāšanā, netiek pieļauts cilvēktiesību un privātās dzīves aizskārums.

Pētījuma vispārzinātniskās un speciālās juridiskās izziņas metodes: aprakstošā, induktīvā, deduktīvā, kvantitatīvā, analītiskā un salīdzinošā metode. Aprakstošā metode izmantota, lai aprakstītu un detalizēti izpētītu pētījuma priekšmetu un tiesību normas. Lai izdarītu secinājumus un iegūtu atbildes uz izvirzītajiem jautājumiem, izmantota induktīvā metode un deduktīvā metode. Ar kvantitatīvās metodes palīdzību apstrādāti statistikas dati. Izmantojot analītisko metodi un salīdzinošo metodi, analizēta zinātniskā literatūra, dažādi viedokļi un statistikas dati, kā arī veikta to salīdzināšana.

Pētījuma tiesību normu iztulkošanas metodes: vēsturiskā, gramatiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā. Vēsturiskā metode izmantota, lai izpētītu ar speciālajām izmeklēšanas darbībām saistīto tiesību normu iekļaušanu Kriminālprocesa likumā (turpmāk – KPL). Gramatiskā metode izmantota, lai iztulkotu tiesību normu vārdisko jēgu. Sistēmiskā metode izmantota, lai izpētītu speciālās izmeklēšanas darbības

reglamentējošo tiesību normu vietu kriminālprocesā un vietu kopējā tiesību sistēmā. Teleoloģiskā metode izmantota, lai noskaidrotu tiesību normu mērķi, iztulkojot tiesību normu saskaņā ar normas nolūku un tiesību pamatprincipiem.

Pētījuma izziņas avoti: starptautisko tiesību akti, Satversme, Krimināllikums, Kriminālprocesa likums,⁷ Operatīvās darbības likums,⁸ juridiskā literatūra, tiesu nolēmumi, pētījumi, periodika un interneta resursi. Pētījums balstīts latviešu tiesību speciālistu J. Baumaņa, R. Dombrovska, A. Kavaliera u. c. pētījumos par speciālajām izmeklēšanas darbībām. Darbā izmantoti avoti latviešu, angļu un krievu valodā, kā arī policijas prakses materiāli un kriminālās statistikas dati. Darba praktiskā daļa iekļauta visā darbā, īpaši darba otrās nodaļas pirmajā apakšnodaļā, analizējot statistikas datus, prakses piemērus un noziedzības tendences, kā arī darba trešajā nodaļā, analizējot tiesu prakses materiālus.

Bakalaura darba pirmajā nodaļā sniegts vispārīgs raksturojums sērijveida zādzībām no mājokļiem. Otrās nodaļas pirmā apakšnodaļa veltīta KL 175. panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma krimināltiesiskā regulējuma izpētei un analīzei, otrā apakšnodaļa veltīta noziedzīga nodarījuma kriminoloģiskajam un kriminālistiskajam raksturojumam, un tajā, balstoties uz iegūtajiem statistikas datiem, analizētas tendences sērijveida zādzībām no mājokļiem. Darba trešā nodaļa veltīta speciālo izmeklēšanas darbību raksturojumam un izmantošanai nozieguma izmeklēšanā. Darba nobeigumā, lai sekmētu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu un atklāšanu un lai novērstu nepamatotu iejaukšanos personas dzīvē, apkopotu secinājumi un priekšlikumi tiesību normu pilnveidošanai.

Nobeigums

Bakalaura darba "Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana sērijveida zādzību no mājokļiem atklāšanā" mērķis ir sasniegts un izvirzītie uzdevumi ir izpildīti.

Secinājumi:

- 1) sērijveida zādzību no mājokļiem izmeklēšanā un atklāšanā no speciālajām izmeklēšanas darbībām biežāk tiek izmantota sakaru līdzekļu kontrole, novērošana, izsekošana, atsevišķos gadījumos – arī speciālais izmeklēšanas eksperiments;
- 2) speciālo izmeklēšanas darbību veikšanas tiesiskais regulējums ir pietiekams, taču ir iespējami atsevišķi precizējumi;
- 3) netika konstatēts, ka praksē tiesību normas tiek piemērotas nepareizi, tomēr sērijveida noziegumiem mēdz piespriest samērā nelielus sodus, kas nesasniedz mērķi, neatbilst izdarīto noziegumu smagumam un nenovērš atkārtotu noziegumu izdarīšanu.

⁷ Kriminālprocesa likums. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.

⁸ Operatīvās darbības likums. Latvijas Vēstnesis, 131, 30.12.1993.

Apkopojot darba rezultātus, izdarīti **secinājumi** un izvirzīti **priekšlikumi**.

1. Speciālās izmeklēšanas darbības var palīdzēt izmeklēt un atklāt noziegumus, kurus ir grūti atklāt ar vispārīgajām izmeklēšanas darbībām. Spontāno zādzību no mājokļa atklāšanā speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana ir ierobežota un nav lietderīga.
2. Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošana var būt lietderīga un efektīva, izmeklējot plānotās zādzības no mājokļiem, ko sērījveidā izdara profesionālie zagļi, vai izmeklējot zādzības no mājokļiem, ko izdara organizētas grupas. Izmeklēšanas mērķa sasniegšanai lietderīga var būt zagto mantu uzpircēju un realizētāju slepena kontrole, novērošana un izsekošana, kā arī atsevišķos gadījumos – speciālais izmeklēšanas eksperiments.
3. Speciālo izmeklēšanas darbību gaitas un rezultātu nostiprināšanas kārtību Kriminālprocesa likums (KPL) reglamentē tikai daļēji. KPL nereglamentē atzinuma, ziņojuma vai pārskata formu un saturu, kā arī to iesniegšanas termiņu procesa virzītājam, ja, piemēram, pārskatu sagatavo cita iestāde, cita persona vai specializēta iestāde.

Priekšlikums: KPL 216. panta otrajā un trešajā daļā jāizdara grozījumi, izsakot normu šādā redakcijā: "216. pants. Speciālo izmeklēšanas darbību fiksēšana:

"(2) Ja speciālo izmeklēšanas darbību veic specializēta valsts iestāde, tās pārstāvis sagatavo pārskatu un septiņu dienu laikā pēc izmeklēšanas darbības pabeigšanas to kopā ar šīs darbības rezultātā iegūtajiem materiāliem iesniedz procesa virzītājam.

(3) Ja speciālo izmeklēšanas darbību procesa virzītāja uzdevumā veic cita persona, tā septiņu dienu laikā pēc izmeklēšanas darbības pabeigšanas rakstveidā sniedz pārskatu procesa virzītājam un iesniedz viņam šīs darbības rezultātā iegūtos materiālus."

4. Izvērtējot KPL 214. panta pirmo daļu un 229. panta trešo daļu, var secināt, ka likumdevējs atkārtojis vienu un to pašu aizliedzošo normu, to paplašinot. Vienas nodaļas ietvaros nav nepieciešams atkārtot, ka pierādīšanā nedrīkst izmantot ziņas / pierādījumus, kas iegūtas/-i, neievērojot atļaujas saņemšanas kārtību un noteikumus speciālās izmeklēšanas darbības veikšanai.

Priekšlikums: KPL 229. panta trešā daļa būtu svītrojama, savukārt KPL 214. panta pirmo daļu varētu izteikt šādā redakcijā:

"214. pants. Atļaujas saņemšanas noteikumu un kārtības pārkāpšanas sekas

(1) Ja speciālā izmeklēšanas darbība veikta, neievērojot atļaujas saņemšanas noteikumus un kārtību, speciālās izmeklēšanas darbības rezultātā iegūtas ziņas pierādīšanā nedrīkst izmantot."

5. Būtu lietderīgi veikt mājokļu sērijveida zagļu sistemātisku uzskaiti, kā arī sadarbībā ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes (IeVP) Drošības daļu būtu jāizstrādā sistēma, kas laikus informētu Valsts policiju par to, ka notiesātie, kuri vairākkārt sodīti par līdzīgiem mantiskiem noziegumiem un kuriem ir augsts risks izdarīt atkārtotu noziegumu, tiek atbrīvoti no soda izciešanas vietas.

Priekšlikums: nepieciešams veikt grozījumus sadarbības normatīvajā aktā par operatīvās informācijas apmaiņu starp IeVP un VP, paredzot, ka IeVP informē VP par personām, kuras tiek atbrīvotas no soda izciešanas vietas un kurām ir augsts risks izdarīt atkārtotus noziegumus.

6. Tiesu prakses izvērtējums liecina, ka praksē būtiskas izmaiņas sodu noteikšanā nav notikušas un par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem tiek noteikts samērā viegls galīgais sods. Izpētītie tiesu nolēmumi liecina, ka par mājokļu sērijveida zādzībām var tikt piespriests arī nosacīts sods. Ja persona ir izdarījusi vairākus mantiska rakstura noziegumus, tad tai būtu nosakāma arī probācijas uzraudzība.

Priekšlikums: nepieciešams noteikt, ka Valsts probācijas dienests (VPD) informē VP par uzraudzībā esošām nosacīti notiesātām un ar papildsodu – probācijas uzraudzība – notiesātām personām, kurām konstatēts augsts vai vidējs risks izdarīt atkārtotu noziegumu. Nepieciešams arī uzlabot VPD, IeVP un VP informācijas apmaiņu elektroniskajās datubāzēs.

7. Latvijā ir ierobežota specializētās mācību literatūras pieejamība par speciālajām izmeklēšanas darbībām.

Priekšlikums: būtu jāatjauno vai jāizstrādā mācību līdzeklis augstskolu studentiem, kas sniegtu plašāku informāciju par speciālo izmeklēšanas darbību un operatīvo darbību regulējumu, kā arī būtu nepieciešams materiāls, kas sniegtu padziļinātu ieskatu par speciālo izmeklēšanas darbību metodēm, taktiku un paņēmieniem tiem studentiem, kuri studē programmā "Policijas darbs".

8. Pēdējo desmit gadu laikā ir vērojama lejupejoša pret īpašumu vērsto noziegumu noziedzības tendence, būtiski samazinājies zādzību no mājokļiem skaits. Covid-19 pandēmijas laikā noteikto ierobežojumu laikā mājokļu apzagšanu skaits samazinājās, bet, pandēmijai beidzoties, to skaits var pieaugt.

9. Latvijai vairāk raksturīgas zādzības no dzīvokļiem, nevis privātmājām. Vairāk nekā 80 % gadījumu, ja ir notikusi zādzība no mājokļa, iedzīvotāji par to ziņo policijai, kas liecina, ka iedzīvotāji uzticas policijai un viņiem ir svarīgi, lai noziegums tiktu izmeklēts un atklāts.

10. Sērijveida zādzības visbiežāk izdara personas, kas jau reiz bijušas sodītas par līdzīgu noziedzīgu nodarījumu. Aptuveni trešdaļa sērijveida zādzību no mājokļiem veic personu grupas, tostarp organizētas grupas.

11. Tipisks mājokļu zaglis ir vīrietis vecumā līdz 49 gadiem ar vidēju izglītības līmeni, bez pastāvīgas darba vietas, bez pastāvīgiem ienākumiem, ar noteiktu dzīvesvietu, iepriekš sodīts par mantisku noziegumu, ar tendenci uz antisociālu uzvedību.

12. Par sērijveida zādzību var liecināt nozagto priekšmetu vienveidība, zādzību izdarīšana noteiktā rajonā, iekļūšanai izmantotais vienveidīgais paņēmiens, kā arī atstāto pēdu raksturs un pēdu slēpšanas paņēmiens.

13. Zādzības no mājokļa ir grūti atklājams noziegums. Dažādu valstu dati liecina, ka policija atklāj tikai aptuveni 10 % no visām mājokļu apzagšanas lietām. Aptuveni puse atklāto zādzību tiek atklātas nozieguma izdarīšanas brīdī vai balstoties uz liecinieku liecībām.

Jēdziens "mājoklis" ir plašāks nekā Krimināllikumā patlaban lietotais jēdziens "dzīvoklis", tāpēc KL 175. panta trešās daļas dispozīciju iespējams precizēt, izsakot šādā redakcijā:

"(3) Par zādzību, ja tā izdarīta, iekļūstot transportlīdzeklī, mājoklī, citā telpā vai glabātavā, vai ja tā izdarīta no glabātavas vai ietaises, kas savieno glabātavas, kā arī par transportlīdzekļa zādzību [..]."

Ugunsgrēka notikuma vietas apskate un izņemto lietisko pierādījumu izpētes iespējas

Darba autors: **Alvis Piktjalis**
Darba vadītāja: *Mg. iur.* **Aelita Zile**

Saturs

Anotācija

Darbā lietotie saīsinājumi

Ievads

1. Ugunsgrēka notikuma vietas apskate
 - 1.1. Notikuma vietas apskate sarežģītos apstākļos
 - 1.2. Notikuma vietas apskati reglamentējošie normatīvie akti
2. Ugunsgrēka notikuma vietas apskates materiāli tehniskās bāzes nodrošinājums
3. Ugunsgrēka notikuma vietas apskates laikā risināmie jautājumi
 - 3.1. Ugunsgrēka cilmes vietas noteikšana notikuma vietas apskates laikā
 - 3.2. Lietisko pierādījumu izņemšana cilmes vietas noteikšanai
4. Ugunsgrēku izpētes metodes modernizācijas iespējas
 - 4.1. Ugunsgrēku izpētes metodē risināmie jautājumi
 - 4.2. Kokogļu kā lietiskā pierādījuma izpētes iespējas cilmes vietas noteikšanā

Nobeigums

Izmantoto avotu saraksts

Pielikumi

Anotācija

Bakalaura darbā ir parādīts, kādi trūkumi būtu jānovērš, lai darbinieki, kuri veic ugunsgrēka notikuma vietas apskati, būtu nodrošināti ar visu nepieciešamo, kas

pasargātu viņu pamattiesības uz dzīvību un veselību. Pagaidām materiāli tehniskā bāze netiek pietiekami nodrošināta, kas ir būtisks trūkums ekspertu darbā, veicot ugunsgrēka notikuma vietas apskati. Ir jānodrošina eksperti, kas veic notikuma vietas apskati, ar apmācībām, kas ļautu viņiem strādāt augstumā virs 1,5 m, kas nodrošinātu piekļuvi tiem lietiskajiem pierādījumiem, kuri atrodas augstāk par 1,5 m. Kā zināms, iekštelpās, kurās ir bijis ugunsgrēks, daudzās vietās ir nepieciešamas strādāt augstāk par 1,5 m, tāpēc tika veikta analīze šai problēmai, lai to novērstu. Darbā veikta izpēte par jaunu metožu izstrādi un ieviešanu Latvijas normatīvajos aktos, kas ļautu noteikt precīzu cilmes vietu, līdz ar to arī precīzu ugunsgrēka izcelšanās cēloni. Šīs izstrādātās metodes palīdzēs izmeklēšanas gaitā atklāt noziegumu un noskaidrot vainīgās personas.

Darba izstrādes gaitā izpētīts, kā pareizi jāveic notikuma vietas apskate, kādi jautājumi būtu jāuzdod apskates laikā, lai gūtu pilnvērtīgāku priekšstatu par notikumu un ātrāk nonāktu pie vēlamā rezultāta. Izpētīts arī jautājums par precīzas cilmes vietas noteikšanu, un par to, kam ir jāpievērš uzmanība, kā viss jāfiksē un kā pareizi jāizņem visi lietiskie pierādījumi pirms nosūtīšanas tālākai izpētei.

Kriminālistika ir zinātne, kura ļauj atklāt, novērst un pārtraukt noziedzīgas darbības. Šai zinātnei ir jāattīstās un jāpilnveidojas, lai neatpaliktu no noziedzības pasaules, jo, ja kriminālistika neattīstīsies, tad noziedzības līmenis progresēs. Ir svarīgi pārzināt digitālā fotoaparāta funkcijas, kas ir ļoti būtiski, veicot notikuma vietas apskati naktī un lielas sadūmošanas laikā, kas ir sastopams tieši ugunsgrēka vietās. Tāpēc ir būtiski mācēt rīkoties ar foto un video ierīcēm. Ugunsgrēks var būt aizsegs kādu citu noziegumu izdarīšanā, tāpēc ir rūpīgi jāveic notikuma vietu apskate, lai noskaidrotu precīzu cēloni.

Darbā tiek pētītas pašreizējās ugunsgrēka metodes, normatīvie akti par notikuma vietas apskati, par materiāli tehniskās bāzes nodrošinājumu darbam, kas ļauj strādāt augstumā virs 1,5 m, kā arī ugunsgrēka cilmes vietas noteikšanai. Kā risinājums ir kokogļu izpēte, kas ļautu notikuma vietā tās pareizi izņemt un veikt padziļinātu to izpēti laboratorijā. Šīs metodes ieviešana ļautu panākt efektīvu ugunsgrēka apskati, noziegumu atklāšanu, apturēšanu un novēršanu.

Darba apjoms ir 88 lappuses.

Ievads

Bakalaura darbs "Ugunsgrēka notikuma vietas apskate un izņemto lietisko pierādījumu izpētes iespējas" ir ilgstošs un padziļināts pētījums divu gadu garumā. Pētījuma ietvaros izstrādāti divi studiju darbi ir neatņemama pētāmās tēmas sastāvdaļa, un tie daļēji tika integrēti pētāmās tēmas ietvarā un izstrādātajos priekšlikumos.

Darbā tiek pētītas un parādītas ugunsgrēka notikuma vietas apskates taktiskās īpatnības, kas ir ļoti būtiskas un svarīgas ugunsgrēku izmeklēšanā. Tiek pētīts, kādas apskates metodes būtu efektīvākas un labākas, jo, kā zināms, katra ugunsgrēka notikuma vieta ir atšķirīga un katrai ir jāmeklē sava pieeja, kuru izvērtē eksperts kriminālists, apskatot notikuma vietu. Šāda bakalaura tēma tika izvēlēta, lai parādītu, ka efektīva rezultāta sasniegšanai daudz kas ir jāpilnveido, jo, strādājot šajā sfērā daudzus gadus, ir saskatītas daudzas nianse un mīnusi, kuri var kavēt izmeklēšanu saistībā ar notikuma vietas kvalitatīvu apskati, jo notikuma vieta ir viena no sākotnējām procesuālajām darbībām, kuras laikā tiek meklēti, atrasti, fiksēti un izņemti lietiskie pierādījumi. Lietiskie pierādījumi tiek izņemti, lai noskaidrotu patiesību un, ja ir noticis noziedzīgs nodarījums, tad to atklāt.

Ugunsgrēka notikuma vietas apskate ir viena no grūtākajām apskatēm, jo šis notikums var slēpt kādu citu noziedzīgu darbību, piemēram, slepkavību. Ugunsgrēks var likvidēt un iznīcināt citas noziedzīgas darbības pēdas. Ļoti būtiski, apskatot ugunsgrēka notikuma vietu, ir pareizi konstatēt ugunsgrēka cilmes vietu, jo tajā var atrasties būtiski lietiskie pierādījumi, kuri jāizņem, lai iesniegtu tālākai izpētei. Ugunsgrēka lietiskie pierādījumi parasti ir viegli gaistoši, un to izpēte ir jāveic pēc iespējas ātrāk.

Izvēlētās bakalaura darba tēmas ietvaros tika pētītas pašreizējās metodes un tās regulējošie normatīvie akti ugunsgrēka cilmes vietas noteikšanai, kā arī veikts pētījums šīs metodes pilnveidošanā. Tāpēc tika analizēta notikuma vietas apskate pēc ugunsgrēka – kas būtu jāpilnveido, lai sasniegtu efektīvu rezultātu notikuma vietas apskates veikšanā, kuri faktori to kavē un kuras metodes būtu efektīvākas lietisko pierādījumu meklēšanā, fiksēšanā, izņemšanā un iesaiņošanā, lai būtu iespējama tālāka izpēte laboratorijas apstākļos.

Ik gadu valstī notiek liels daudzums ugunsgrēku, kuros iet bojā cilvēki un materiālās vērtības. Par to liecina statistikas dati: 2017. gadā¹ Latvijā notika 8714 ugunsgrēki, tajos bojā gāja 80 cilvēki, to skaitā trīs bērni, cieta 381 cilvēks un izglābti 382 cilvēki. 2018. gadā² Latvijā notika 9134 ugunsgrēki, bojā gāja 81 cilvēks, to skaitā trīs bērni, cieta 301 cilvēks un izglābts 381 cilvēks. 2019. gadā³ Latvijā notika

¹ Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Pārskats par glābšanas darbiem, ugunsgrēkiem un to radītajām sekām. Datu apstrādāšanas periods 01.01.2017.–31.12.2017. <https://www.vugd.gov.lv/lv/media/1873/download>

² Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Pārskats par glābšanas darbiem, ugunsgrēkiem un to radītajām sekām. Datu apstrādāšanas periods 01.01.2018.–31.12.2018. <https://www.vugd.gov.lv/lv/media/1870/download>

³ Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Pārskats par glābšanas darbiem, ugunsgrēkiem un to radītajām sekām. Datu apstrādāšanas periods 01.01.2019.–31.12.2019. <https://www.vugd.gov.lv/lv/media/1867/download>

8985 ugunsgrēki, bojā gāja 76 cilvēki, to skaitā trīs bērni, cieta 279 cilvēki un izglābti 406 cilvēki. 2020. gadā⁴ Latvijā notika 6970 ugunsgrēki, bojā gāja 83 cilvēki, to skaitā viens bērns, cieta 273 cilvēki un izglābts 331 cilvēks. 2021. gadā⁵ Latvijā notika 6717 ugunsgrēki, bojā gāja 103 cilvēki, to skaitā bērnu nebija, cieta 257 cilvēki un izglābti 388 cilvēki.

Apskatot ugunsgrēku skaita dinamiku piecu gadu griezumā, konstatēts, ka no 2017. gada līdz 2019. gada sākumam ugunsgrēku skaits ir audzis un, sākot ar 2019. gada beigām līdz 2021. gadam, tas ir krasi samazinājies. To var izskaidrot ar to, ka 2020. gadā 1. janvārī stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 238 "Ugunsdrošības noteikumi", kuros tika izstrādāts normatīvais regulējums, ka katrs mājoklis un dzīvoklis ir jāaprīko ar autonomu ugunsgrēka detektoru – tas varētu būt viens no ugunsgrēku skaita samazināšanās cēloņiem, kā arī ir pasargājis vairāku cilvēku dzīvības.⁶

Ugunsgrēka izcelšanās cēloni palīdz noteikt pareizi konstatēta cilmes vieta, jo nereti ugunsgrēks var slēpt kāda cita nozieguma pēdas un var kalpot kā tā aizsegs.⁷ Ir ļoti būtiski atrast pareizu cilmes vietu, lai noteiktu pareizu ugunsgrēka izcelšanās cēloni, kas palīdzēs konstatēt, vai tā ir bijusi ļaunprātīga dedzināšana vai šis notikums slēpj kādu citu noziedzīgu darbību. Ir jāpēta jaunas metodes, kas palīdzētu ātrāk atrast un konstatēt cilmes vietas, izpētīt lietiskos pierādījumus laboratorijas apstākļos un meklēt risinājumus, kā arī pilnveidot ekspertu kriminālistu tehniskās bāzes nodrošinājumu, kas viņiem palīdzētu un pasargātu viņus, apskatot ugunsgrēka notikuma vietu. Autors, piedaloties mācībās "Ugunsgrēku izmeklēšana un ekspertīze", kas tika rīkotas Lietuvas Iekšlietu ministrijas Ugunsdrošības un glābšanas departamenta Ugunsdrošības izpētes centrā, ieguva jaunas teorētiskās un praktiskās zināšanas ugunsgrēka cilmes vietas noteikšanai, kā arī lietisko pierādījumu izpētei, ko apliecina saņemtais sertifikāts Nr. 0017/*17.

Pētījuma objekts: ugunsgrēka cilmes vietas izpētes pilnveidošana un materiāli tehniskās bāzes nodrošinājums.

Pētījuma subjekts:

- 1) iekšējo normatīvo aktu izpēte un pilnveidošana, jaunu materiālo resursu pievienošana;

⁴ Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Pārskats par glābšanas darbiem, ugunsgrēkiem un to radītajām sekām. Datu apstrādāšanas periods 01.01.2020.–31.12.2020. <https://www.vugd.gov.lv/lv/media/2115/download>

⁵ Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Pārskats par glābšanas darbiem, ugunsgrēkiem un to radītajām sekām. Datu apstrādāšanas periods 01.01.2021.–31.12.2021. <https://www.vugd.gov.lv/lv/media/5635/download>

⁶ Piktjalis, A. (2022). Ugunsgrēka notikuma vietas apskatē izņemto lietisko pierādījumu izpētes pilnveidošana cilmes vietas noteikšanai [Studiju darbs]. 9. lpp.

⁷ Turpat, 9. lpp.

2) jaunas cilmes vietas izpētes metodes ieviešanas praktiskie un tiesiskie aspekti;

3) notikuma vietas apskates materiālu tehniskās bāzes nodrošinājums.

Pētījuma mērķis: izpētīt un analizēt pašreizējās un perspektīvās ugunsgrēka cilmes vietas izpētes iespējas, ieviešot jaunas metodes lietisko pierādījumu izpētē, kā arī analizēt materiāli tehniskās bāzes nodrošinājumu, lai to pilnveidotu.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt un analizēt ugunsgrēka notikuma vietas apskati un trūkumus;
- 2) izpētīt un analizēt ugunsgrēka notikuma vietas apskates materiāli tehniskās bāzes nodrošinājumu;
- 3) izpētīt un analizēt ugunsgrēka notikuma vietas apskatē risināmos jautājumus;
- 4) izpētīt un analizēt ugunsgrēka notikuma vietas apskatē lietisko pierādījumu izņemšanu cilmes vietas noteikšanai;
- 5) izpētīt un izanalizēt pašreizējās iespējas noteikt ugunsgrēka cilmes vietu un izņemt lietiskos pierādījumus notikuma vietā;
- 6) izpētīt un izanalizēt ugunsgrēka tehniskās ekspertīzes pašreizējās iespējas lietisko pierādījumu izpētē;
- 7) izpētīt un izanalizēt kokogļu izpētes metodes ieviešanas perspektīvas cilmes vietas noteikšanai.

Pētījuma jautājumi:

- 1) kādi normatīvie akti būtu pilnveidojami vai izstrādājami, lai uzlabotu drošības pasākumus eksperta kriminālista darbam notikuma vietā saistībā ar dzīvības un veselības apdraudējumu?
- 2) kādus grozījumus būtu nepieciešams veikt normatīvajos aktos, lai pilnveidotu ugunsgrēka izmeklēšanas iespējas, izstrādājot un ieviešot jaunas kokogļu izpētes metodes?

Pētījuma metodes:

- 1) statistikas metode lietota, savācot, apkopojot un analizējot Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta statistikas datus par ugunsgrēkiem un to radītajām sekām piecu gadu griezumā;
- 2) grafiskā metode lietota Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta statistikas datu apkopošanai, analīzei un dinamikas atspoguļošanai;
- 3) deduktīvā un induktīvā metode lietota, lai izanalizētu pašreizējās cilmes vietas izpētes iespējas un nepieciešamās pilnveides perspektīvas;
- 4) vēsturiskā interpretācijas metode lietota pētāmo tēmu reglamentējošo normatīvo aktu izpētē;
- 5) teleoloģiskā metode lietota normatīvo aktu izziņāšanai, norādot veicamo grozījumu mērķi;

- 6) gramatiskā interpretācijas metode lietota nepieciešamo grozījumu formulēšanā pētāmās tēmas ietvaros;
- 7) sistēmiskā interpretācijas metode lietota Tiesu eksperta likuma un Ministra kabineta noteikumu interpretēšanā.⁸

Bakalaura darba izstrādes gaitā izmantoti pētāmo tēmu reglamentējošie normatīvie akti, ārvalstu pieredze un materiāli, ārvalstu grāmatas, A. Kavaliera kriminālistikas grāmatas, kas saistītas ar ugunsgrēku izpēti, interneta resursi, kā arī Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Kriminālistikas pārvaldes izstrādātā ugunsgrēku izpētes metode un rokasgrāmatas.

Darbs sastāv no četrām daļām. Pirmajā daļā apskatīta pati notikuma vietas būtība un specifika – kā tiek apskatītas ugunsgrēku notikuma vietas sarežģītos apstākļos un kādi normatīvie akti to reglamentē. Otrajā daļā pētīts, kāds ir materiāli tehniskais nodrošinājums. Trešajā daļā aplūkots, kādi jautājumi jārisina ugunsgrēka vietas apskates laikā, kā pareizi noteikt cilmes vietu, kādi lietiskie pierādījumi jāizņem un kā tie jāuzglabā, lai noteiktu cilmes vietu. Ceturtajā daļā pētīts, kuras metodes tiek lietotas, kāpēc ir nepieciešama kokogļu tālāka izpēte, to nozīme un būtība izmeklēšanā. Nobeigumā tiek izdarīti secinājumi un piedāvāti priekšlikumi, lai pilnveidotu Latvijā izstrādāto sistēmu Valsts policijā.

Nobeigums

Tika veikts ilgstošs pētījums divu gadu garumā, kura laikā pētījuma ietvaros aizstāvēti divi studiju darbi, kuri daļēji integrēti bakalaura darbā. Tāpēc bakalaura darba nobeigumā tika iekļauti arī studiju darbos ietvertie priekšlikumi, kas ir neatņemama pētāmās tēmas tvēruma sastāvdaļa. Tāpat arī bakalaura darbā, paplašinot pētāmo tēmu, tika izstrādāti arī jauni priekšlikumi.

Veicot izpēti par ugunsgrēku notikuma vietām, secināts, ka notikuma vietas apskate ir viena no procesuālajām darbībām, kuras laikā tiek apkopota informācija par notikumu, fiksēti un izņemti visi lietiskie pierādījumi, lai noskaidrotu patieso lietas būtību, un, ja ir pastrādāts noziegums, tad tas maksimāli ātri ir jāatklāj. Ugunsgrēka notikuma vieta ir viena no visneparastākajām notikuma vietām, jo tā var slēpt kādu citu noziedzīgu darbību. Ugunsgrēka izraisītāja mērķis var būt iznīcināt visus lietiskos pierādījumus iepriekš pastrādātam noziegumam, piemēram, zādzībai vai slepkavībai, kā arī citiem noziegumiem. Ugunsgrēka notikuma vietā ir būtiski atrast cilmes vietu, ko daudzviet ir ļoti grūti vai pat gandrīz neiespējami izdarīt, ja konstrukcija ir pilnībā nodegusi un aculiecinieku nav.

⁸ Piktjalis, A. (2022). Ugunsgrēka notikuma vietas apskatē izņemto lietisko pierādījumu izpētes pilnveidošana cilmes vietas noteikšanai [Studiju darbs]. 11. lpp.

Tāpēc darba autors piedāvā ieviest divas modernas metodes, kuras palīdzēs noteikt precīzu cilmes vietu un atvieglos izmeklēšanas gaitu, nosakot precīzu ugunsgrēka izcelšanās cēloni (piemēram, vai tā ir bijusi ļaunprātīga dedzināšana, īssavienojums vai kāds dabas faktors, kura rezultātā izcēlies ugunsgrēks). Veicot padziļinātu izpēti, secināts, ka ir vēl divi aspekti, kuri ekspertu kriminālistu darbā ir kā būtisks trūkums, kas būtu jāpildinā, strādājot ugunsgrēka notikuma vietā. Pirmais aspekts – netiek nodrošināta materiāli tehniskā bāze, otrs – nav veikta apmācība, kas ļautu strādāt virs 1,5 m augstuma. Abi minētie faktori ir būtiski, jo tie pasargātu ekspertu dzīvību un veselību.

Bakalaura darba mērķis bija izpētīt normatīvos aktus, kuri pasargātu ekspertu kriminālistu pamattiesības uz veselību un dzīvību, kā arī esošās metodes, kuras izmanto ugunsgrēka notikuma vietas apskatē, un to pilnveidošanas iespējas. Autors savā 19 gadu pieredzē ir secinājis, ka, veicot ugunsgrēka notikuma vietu apskati, ir saskatāmi trūkumi darbinieku pamattiesību ievērošanā saistībā ar veselības un dzīvības aizsardzību. Atbraucot uz ugunsgrēka notikuma vietu, kas ir iekštelpās, tur vienmēr pēc dzēšanas darbiem ir sakoncentrējies sadūmojums. Ņemot salīdzināšanai paraugus no ugunsgrēka cilmes vietām, ekspertiem nereti ir jāstrādā augstāk par 1,5 metriem, tāpēc viņiem ir jābūt speciāli sagatavotiem atbilstīgi normatīvo aktu prasībām. Abi minētie faktori apdraud ugunsgrēka apskates veicēju pamattiesības uz dzīvību un veselību. Kā risinājums tam varētubūt normatīvo aktu grozījumi, kuri pasargātu darbinieku pamattiesības uz dzīvību un veselību.

Pirmā problēma ir darbs augstāk par 1,5 m, t. i., ekspertiem, kuri apskata notikuma vietu, ir liegta iespēja strādāt augstumā, kas rada būtisku problēmu izņemt lietiskos pierādījumus notikuma vietā augstāk par 1,5 m, ko nosaka Ministru kabineta 2014. gada 18. marta noteikumi Nr. 143 "Darba aizsardzības prasības, strādājot augstumā". Ja nav izieta speciāla apmācība darbam augstāk par 1,5 m un nav nodrošinājuma ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, tas apdraud ekspertu kriminālistu pamattiesības uz dzīvību un veselību. Ļoti bieži, apskatot ugunsgrēka notikuma vietas, ekspertiem kriminālistiem ir jāstrādā augstāk par 1,5 m, kur bez speciālās sagatavošanas un individuālajiem aizsardzības līdzekļiem ir aizliegts to veikt. Eksperti, kas veic ugunsgrēka notikuma vietas apskati, lai panāktu efektīvu rezultātu un kvalitatīvu lietisko pierādījumu izņemšanu, riskē ar savu dzīvību un veselību.

Risinājums: lai nodrošinātu ekspertu kriminālistu pamattiesības uz dzīvību un veselību un lai viņi varētu strādāt augstumā virs 1,5 m, Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Kriminālistikas pārvaldei jāizstrādā iekšējais normatīvais akts un tas jāizdod uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 2. punkta pamata "Darba aizsardzības prasības darbam augstumā, izmantojot speciālo aprīkojumu". Minētie iekšējie noteikumi paredzēs prasības, kas jāievēro darbam augstumā, lai sniegtu ekspertiem pamatzināšanas par dabas vides riska

faktoriem, drošām darba metodēm, pildot darba pienākumus augstumā virs 1,5 m. Noteikumos ir jāatrunā kolektīvie un individuālie darba aizsardzības pasākumi un individuālie aizsardzības līdzekļi, darba aizsardzības prasības, uzsākot darbu, darba laikā, bīstamās situācijās un beidzot darbu.

Ar šāda iekšējā normatīvā akta sagatavošanu tiktu novērsti riski ekspertu kriminālistu darbā augstumā virs 1,5 m un būtu nodrošinātas pamattiesības uz dzīvību un veselību. Pēc iekšējā normatīvā akta sagatavošanas vajadzētu nodrošināt ekspertu kriminālistu iepazīšanos ar to.

Otra problēma ir saistīta ar sadūmojumu ugunsgrēka notikuma vietā.

Risinājums: eksperti kriminālisti ir jānodrošina ar gāzmasku. Lai to panāktu, ir divi risinājuma varianti materiāli tehniskās bāzes nodrošinājumam ar nostiprināšanu normatīvajā regulējumā.

Vienkāršāks risinājums, kas prasīs mazāk administratīvo resursu, ir pirmais variants: nostiprināt gāzmasku lietošanu iekšējā normatīvajā aktā "Noteikumi par Valsts policijas un Valsts policijas koledžas amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm formas tērpu, atšķirības zīmēm, speciālo apģērbu, individuālajiem aizsardzības līdzekļiem un inventāru, atpazīšanas zīmju aprakstu un darbinieku darba apģērbu", kuru apstiprina iestādes vadītājs.

Ņemot vērā, ka Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likuma 44. panta trešā daļa paredz, ka šāda veida individuālo aizsardzības līdzekļu sarakstu noteikšana ir iestādes vadītāja kompetencē un iestādes vadītājs var uzskatīt šāda veida pasākumu par nelietderīgu un nevajadzīgu, tad ir otrs risinājuma variants, kas ir laikietilpīgāks normatīvo aktu pieņemšanas ziņā. Šis otrs risinājums ir noteikt iepriekš minētajam iekšējam normatīvajam aktam Ministru kabineta noteikumu statusu.

Lai to izdarītu, ir jāveic grozījums Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumā – paredzēt tiesību deleģējumu Ministru kabinetam izdot noteikumus par amatpersonas formastērpa un atšķirības zīmju izsniegšanas normām, nēsāšanas kārtību, lietošanas ilgumu, nenododamajām formastērpa sastāvdaļām un formastērpa nodošanas kārtību, kā arī speciālā apģērba, individuālo aizsardzības līdzekļu, ekipējuma un inventāra veidiem, izsniegšanas normām un nodošanas kārtību. Tādējādi Ministru kabineta noteikumu līmenī būs noteikta obligāta gāzmasku izsniegšana, pildot dienesta pienākumus.

Pats būtiskākais šajā darbā bija izpētīt esošo ugunsgrēka ekspertīzes metodi un rast risinājumu jaunu metožu izstrādei ugunsgrēku notikuma vietu cilmes vietu noteikšanā. Viena no metodēm, kura ļautu to izdarīt, ir veikt ogļīšu mērījumus notikuma vietā un izņemt tās kā lietisko pierādījumu tālākai izpētei, lai noteiktu precīzu cilmes vietu. Šo metodi lieto mūsu kaimiņi lietuvieši, un darba autors iepazīs ar

to, kad tika nosūtīts uz mācībām 2017. gada 2.–6. oktobrī "Ugunsgrēka ekspertīze un praktiskās nodarbības", kuras organizēja Lietuvas Ugunsdzēsības izpētes centrs. Šīs apmācības laikā autors varēja padziļināt savas zināšanas ugunsgrēku izpētes jomā, jo tika organizēta gan teorētiskā apmācība, gan praktiskās nodarbības, kas sniedza ļoti plašas zināšanas par ugunsgrēku cēloņiem un to pareizu noteikšanu.

Šajās mācībās autors iepazinās ar ugunsgrēku oglīšu mērīšanu un to izpēti. Pēc oglīšu izpētes var noteikt precīzu ugunsgrēka cilmes vietu. Praktiskās nodarbības norisinājās, apskatot gan izdegušas telpas, gan nodegušus transportlīdzekļus. Visas ugunsgrēku notikuma vietas filmēja kopš ugunsgrēka sākuma līdz brīdim, kad to likvidēja. Pēc apskates un visu pierādījumu izņemšanas tika rīkotas mācības par notikuma vietas apskati un ugunsgrēka cēloņa noteikšanu (vai tas bija īssavienojums vai ļaunprātīga dedzināšana). Pēc versiju izvirzīšanas tika demonstrēti video no notikuma vietas un parādīti ugunsgrēka cēloņi, kurus varēja rūpīgi analizēt, kā arī redzēt, vai izvēlētais virziens bija pareizs.

Pēc visa redzētā un apgūtā autors secināja, ka Lietuvas Ugunsdzēsības izpētes centra izstrādātā metode palīdz precīzi noteikt cilmes vietu, līdz ar to var noteikt aizdegšanās cēloņus. Tāpēc darba autors grib padalīties ar savu pieredzi un piedāvāt šo metodi ieviest Latvijā, kas pilnveidotu ugunsgrēku izpēti un dotu kvalitatīvu izmeklēšanas rezultātu, kā arī sniegtu atbildes uz vairākiem jautājumiem, jo pareizi noteikta ugunsgrēka cilmes vieta garantē pozitīvu izmeklēšanas rezultātu. Šīs metodes izstrāde un ieviešana cels eksperta kriminālista darba kvalitāti un ļaus veikt pētījumu padziļināti.

Šo metodi darba autors jau piedāvājis ieviest savā iepriekšējā studiju darbā "Ugunsgrēka notikuma vietas apskatē izņemto lietisko pierādījumu izpētes pilnveidošana cilmes vietas noteikšanai" un savas domas par to nav mainījis. Ugunsgrēka notikuma vietas ir sarežģītas, un pareiza cilmes vietas noteikšana sniedz atbildes uz vairākiem jautājumiem. Viens no tiem – kāds ir tā cēlonis, un to ir būtiski noskaidrot visās ugunsgrēku vietās.

Šajā laika posmā nekas nav mainījies, un oglītes tiek ņemtas tikai kā izdedžu paraugi, lai konstatētu, vai tiem nav klāt kādas viegli uzliesmojošas vielas, tālāka izpēte tām netiek veikta. Šo izdedžu paraugi nepalīdz konstatēt precīzu cilmes vietu, tā tiek noteikta pēc V veida veidojuma, aculiecinieku teiktā un Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta sniegtās informācijas, tāpēc darba autors piedāvā izstrādāt šīs metodes, lai Latvija ugunsgrēka notikuma vietas izpētē attīstītos līdzvērtīgi mūsu kaimiņiem lietuviešiem.

Veicot grozījumus 2016. gada 20. decembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 835 "Noteikumi par tiesu ekspertīžu iestāžu sarakstu un tiesu ekspertu specialitāšu klasifikatoru" 2. pielikumā "Tiesu ekspertu specialitāšu klasifikators un tiesu ekspertīžu iestāžu tiesu ekspertu specialitātes" 26. punktā "Ugunsgrēku tehniskā

ekspertīze", papildināt specialitātes kodu 28.01.: "Ugunsgrēka izcelšanās cēloņa un attīstību veicinošo apstākļu, uguns izplatīšanās ceļu, tehnisko iemeslu, vietas un laika noteikšana, *ugunsgrēka notikuma vietas kokogļu izpēte un pārroglotu kokogļu izpēte*."⁹

Tiesu ekspertīžu metožu reģistrs jāpapildina ar divām jaunām metodēm: "Ugunsgrēka notikuma vietas kokogļu izpētes metode" un "Pārroglotu kokogļu izpētes metode". Saskaņā ar Tiesu eksperta likuma 5. panta normatīvo regulējumu minētās metodes ir reģistrējamas "Tiesu ekspertīžu metožu reģistrā" pēc to apstiprināšanas Tiesu ekspertu padomē, piešķirot katrai savu identifikācijas numuru.¹⁰

Pēc šo divu metožu izstrādāšanas, kuras tiks apstiprinātas Tiesu ekspertu padomē, vajadzēs nodrošināt mācības, lai sagatavotu ekspertus, kā pareizi izmantot šīs metodes, veicot notikuma vietas apskates un lietisko pierādījumu pareizu izņemšanu nosūtīšanai uz laboratoriju tālākai izpētei. Būs arī jānodrošina apmācība ekspertiem, kuri veic kokogļu izpēti laboratorijā.

⁹ Piktjalis, A. (2022). Ugunsgrēka notikuma vietas apskatē izņemto lietisko pierādījumu izpētes pilnveidošana cilmes vietas noteikšanai [Studiju darbs]. 34. lpp.

¹⁰ Turpat, 35. lpp.

Profesionālā bakalaura studiju programma "Policijas darbs"

1. Ziņas par kvalifikāciju

- 1.1. Kvalifikācijas nosaukums: Profesionālais bakalaura grāds policijas darbā un Valsts policijas (VP) vecākā virsnieka profesionālā kvalifikācija
- 1.2. Galvenā studiju joma
kvalifikācijas iegūšanai: Civilā un militārā aizsardzība

2. Ziņas par kvalifikācijas līmeni

- 2.1. Kvalifikācijas līmenis: Pirmais akadēmiskais grāds, kas atbilst Eiropas / Latvijas kvalifikācijas ietvarstruktūras 5. līmenim
- 2.2. Programmas ilgums: Pilna laika klātienes studijas: 4 gadi (8 semestri) vai 2 gadi (4 semestri), 160 kredītpunkti / 240 ECTS kredīti
Nepilna laika klātienes studijas: 4,5 gadi (9 semestri) vai 2,5 gadi (5 semestri), 160 kredītpunkti / 240 ECTS kredīti
- 2.3. Uzņemšanas prasības: Vispārējā vidējā izglītība vai 1. līmeņa profesionālā augstākā izglītība (ar speciālista policijas darbā, vidējā komandējošā (jaunāko virsnieku) sastāva policista vai VP jaunākā virsnieka kvalifikāciju)

3. Ziņas par studiju saturu un rezultātiem

- 3.1. Studiju veids: pilna laika klātienes studijas / nepilna laika klātienes studijas

3.2. Programmas prasības

(programmas mērķis un plānotie studiju rezultāti):

Mērķis.

Sagatavot kvalificētus Valsts policijas vecākos virsniekus (piektā līmeņa profesionālā kvalifikācija) ar bakalauru grādu, kuriem ir teorētiskās zināšanas un profesionālās prasmes civilajā aizsardzībā.

Zināšanas.

Absolvents spēj parādīt VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) profesijai raksturīgās pamata un specializētās zināšanas un šo zināšanu kritisku izpratni, turklāt daļa zināšanu atbilst attiecīgās profesijas augstāko sasniegumu līmenim; spēj parādīt VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) profesionālās jomas svarīgāko jēdzienu un likumsakarību izpratni.

Prasmes.

Absolvents, izmantojot apgūtos teorētiskos pamatus un prasmes, spēj:

- veikt profesionālu, inovatīvu vai pētniecisku darbību, formulēt un analītiski aprakstīt informāciju, problēmas un risinājumus savā profesijā, tos izskaidrot un argumentēti diskutēt par tiem gan ar speciālistiem, gan ar nespeciālistiem;
- patstāvīgi strukturēt savu mācīšanos, virzīt savu un padoto tālāku mācīšanos un profesionālo pilnveidi, parādīt zinātnisku pieeju problēmu risināšanā, uzņemt atbildību un iniciatīvu, veicot darbu individuāli vai komandā, pieņemt lēmumus un rast radošus risinājumus mainīgos vai neskaidros apstākļos;
- patstāvīgi iegūt, atlasīt un analizēt informāciju un to izmantot, pieņemt lēmumus un risināt problēmas profesijā, parādīt, ka izprot profesionālo ētiku, prot izvērtēt savas profesionālās darbības ietekmi uz vidi un sabiedrību un piedalīties attiecīgās profesionālās jomas attīstībā.

Profesionālā bakalaura kompetences tiek iegūtas VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) darbības nozares teorētiskajos pamatos bāzētās, profesijas standartam atbilstošās, praktiski policijas darbā piemērojamās profesionālajās studijās un sadarbībā ar VP (un citu Latvijas policijas institūciju) iegūtās obligātās prakses laikā. Profesionālajam bakalauram ir attiecīgās profesionālās darbības nozarei atbilstošo disciplīnu un nozares teorētisko pamatu zināšanas, kā arī to piemērošanas prasmes.

Profesionālā bakalaura grāds kvalificē profesionālās darbības veikšanai policijas darba jomā VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) amatā un turpmākām studijām maģistra studiju programmā.

Kompetences.

Absolvents spēj:

- stratēģiski un analītiski formulēt un diskutēt par profesionālajiem aspektiem un attiecīgās nozares problēmām, ievērojot darbības īpatnības reģionā;
- izmantojot apgūtos teorētiskos pamatus un prasmes, risināt profesionālus jautājumus, kuri atbilst VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) amatam;
- strukturēt savu tālāko mācīšanos, virzīt savu tālāko izglītību un profesionālās kvalifikācijas pilnveidi;
- izvērtēt un izmantot attiecīgās darbības jomā dažādas metodikas un praktiskās pieejas;
- parādīt attiecīgā VP dienesta vecākā virsnieka (attiecīgā dienesta vecākā speciālista) profesijas teoriju, metodiku un uzskatu izpratni;
- iegūt, atlasīt un apstrādāt informāciju un izmantot jaunākos pētījumus un nozares sasniegumus savā praktiskajā darbībā;
- veikt jaunrades, pētniecisku un izglītojošu darbu policijas nozarē;
- praktiski veikt VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) profesionālos pienākumus;
- pieņemt un pamatot lēmumus savā darbības jomā, ievērojot reģiona īpatnības;
- izprast nozares profesionālo ētiku un nozares projektu īstenošanas ietekmi uz vidi un sabiedrību;
- strādāt patstāvīgi un komandā;
- izstrādāt un īstenot projektus.

Absolventam piemīt saskarsmes prasmes.

3.3. Kvalifikācijas klase: Piektā līmeņa profesionālā kvalifikācija

4. Ziņas par kvalifikāciju

4.1. Turpmākās studiju iespējas: Tiesības stāties maģistrantūrā

4.2. Profesionālais statuss: Valsts policijas vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) kvalifikācija